Стенограммы

XIII Рийгикогу, VI Сессия, Очередное пленарное заседание

Четверг, 19.10.2017, 10:00

Отредактированная

10:00 Istungi rakendamine
1. 10:04 Ravimiseaduse § 76 täiendamise seaduse eelnõu (481 SE) teine lugemine
2. 10:07 Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise ning sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (519 SE) esimene lugemine
3. 12:30 Erakooliseaduse muutmise seaduse eelnõu (520 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

09:59 Esimees Eiki Nestor
Tere hommikust, austatud Riigikogu! Kellel on soovi üle anda eelnõusid või arupärimisi? Andres Herkel, palun!

10:00 Andres Herkel
Austatud Riigikogu esimees härra Nestor! Austatud kolleegid! Vabaerakonna fraktsiooni kaheksa liiget soovivad esitada lugupeetud peaministrile arupärimise korruptsiooni kohta kohalikes omavalitsustes ja mujal. Selles arupärimises oleme muu hulgas taas tähelepanu pööranud linnapeadele ja abilinnapeadele. Nimeliselt on seal nimetatud kõik kolm Tartu abilinnapead, kes on korruptsioonikahtluste ja süüdistustega kimpus olnud, kaks neist selgusid täna, kusjuures nad on eri erakondadest. Ülejäänud näited, mis meil on, on kahjuks kõik Keskerakonna kohta, kaasa arvatud korruptsioonis süüdi mõistetud isikute kandideerimine Narva volikogusse ja nende töölevõtmine Tallinna linna asutusse. Sellega seoses on meil hulk küsimusi. Selleks et arupärimine läheks läbi Riigikogu juhatuse seatud võrgu, oleme seda turvanud viidetega vähemalt kolmele seadusele ja nende täitmise vajadusele ning loodame, et saame peaministrilt ammendavad vastused.

10:01 Esimees Eiki Nestor
Jürgen Ligi, palun!

10:01 Jürgen Ligi
Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Üksmeele ja koostöö vaimus esitab Reformierakonna fraktsioon menetlusse alkoholiaktsiisi muutva seaduse eelnõu. Eile tunnistas rahandusminister Tõniste, et tema ei tea, miks me aktsiise tõstame. Meie teame, et ta ei teadnud midagi sellest, mis ta eile rääkis. Aga me teame ka seda, et eile rääkis ta seda konkreetset asja kui ettevõtja, mida ta ka korduvalt rõhutas. Meie esitame selle eelnõu kui riigimehed. Eesti riik saab selget kahju sellest, et alkoholiaktsiisiga on mindud üle piiri. Eestlaste tervis saab sellest kahju, eestlaste eelarve saab sellest kahju ja eestlaste majandus saab kahju, sest vähemalt Lõuna-Eesti kaubandus kannab tohutuid kahjusid. See on selline juhtum, kus küll teeb küllale liiga küll. Eriti haavatavad on inimesed, kellel on alkoholi liigtarbimise kalduvus. Me võime küll rääkida keskmisest tarbimisest, aga fakt on see, et kui ühed on ennast poolsurnuks joonud ja teised on kained, siis keskmine arv väga palju ei näita. Aga just need, kes kipuvad palju jooma, soetavad varusid ja just need poed, mis on haavatavamad, kannavad majanduslikku kahju. Nii et taastagem need aktsiisid niigi kõrgel, 2015. aastal otsustatud tasemel ning kõik rahvatervise-, majandus- ja ka eelarveargumendid on arvesse võetud! Aitäh!

10:01 Esimees Eiki Nestor

Olen vastu võtnud ühe eelnõu ja ühe arupärimise. Me tegutseme nendega edasi kodu- ja töökorra seaduse alusel.
Kohaloleku kontroll, palun!
Kohaloleku kontroll
81 Riigikogu liiget viibivad täiskogu istungil.

---

1. 10:04 Ravimiseaduse § 76 täiendamise seaduse eelnõu (481 SE) teine lugemine

10:04 Esimees Eiki Nestor
Alustame. Sotsiaalkomisjoni algatatud ravimiseaduse § 76 täiendamise seaduse eelnõu 481 teine lugemine. Komisjoni ettekandja on Monika Haukanõmm. Palun!

10:04 Monika Haukanõmm
Härra esimees! Head Riigikogu liikmed! Ravimiseaduse § 76 täiendamise seaduse eelnõu algatas sotsiaalkomisjon selle aasta suve alguses, 13. juunil. Esimese lugemise lõpetasime 19. septembril, kui me määrasime kindlaks ka muudatusettepanekute esitamise tähtaja. Muudatusettepanekuid tähtajaks ei esitatud. Sotsiaalkomisjon küsis muudatuste kohta arvamust Ravimiametilt ja Ravimitootjate Liidult. Ravimiamet nõustus eelnõu sõnastusega. Ravimitootjate Liidult vastust ei saabunud ning ka ühtegi märkust ega ettepanekut eelnõu kohta nad ei esitanud.
Sotsiaalkomisjon arutas eelnõu oma kahel istungil: 9. oktoobril ja 16. oktoobril. Komisjonis viibis kohal Sotsiaalministeeriumi ravimiosakonna nõunik Helen Berk, kes vastas küsimustele. Eelnõus oleme eelmise korraga võrreldes teinud ainult ühe väikese muudatuse. See on keeleline muudatus ehk muudeti sõnade järjekorda, sisulist muudatust ei ole tehtud.
Eelnevast tulenevalt tegi juhtivkomisjon menetluslikud otsused ja ettepanekud. Sotsiaalkomisjon otsustas teha ettepaneku esitada eelnõu teiseks lugemiseks Riigikogu täiskogule 17. oktoobriks ja teha ettepaneku teine lugemine lõpetada. Kui see lõpetatakse, on meil ettepanek saata eelnõu kolmandale lugemisele 25. oktoobriks ja panna lõpphääletusele. Riigikogu juhatus saatis kooskõlastatult komisjoni ettekandjaga eelnõu teisele lugemisele tänaseks, 19. oktoobriks. Sellega ongi lühiülevaade ravimiseaduse § 76 täiendamise seaduse eelnõust antud. Aitäh!

10:07 Esimees Eiki Nestor
Küsimused ettekandjale. Märt Sults, palun!

10:07 Märt Sults
Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Kas kõik muudatuste arutelud olid konsensuslikud või tuli ka hääletada?

10:07 Monika Haukanõmm
Aitäh küsimuse eest! Jah, kõik need otsused tehti konsensuslikult.

10:07 Esimees Eiki Nestor
Rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, Monika Haukanõmm! Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole. Eelnõu 481 kohta muudatusettepanekuid ei esitatud. Eelnõu teine lugemine on lõpetatud.

---

2. 10:07 Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise ning sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (519 SE) esimene lugemine

10:08 Esimees Eiki Nestor
Vabariigi Valitsuse algatatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise ning sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 519 esimene lugemine. Algataja ettekandja on haridus- ja teadusminister Mailis Reps. Palun!

10:08 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu esimees! Head Riigikogu liikmed! Tutvustan teile Vabariigi Valitsuse algatatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise ning sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Üldiselt teatakse seda eelnõu pigem kui erivajadusega laste toetamiseks mõeldud meetmete paketti ehk HEV-paketti.

Oleme ette valmistanud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muudatused, mille eesmärk on muuta senisest paremaks haridusliku erivajadusega õpilaste õppekorraldust. Muudatuste eesmärk on pakkuda igale õpilasele tema individuaalsetest vajadustest lähtuvat tuge hariduse omandamisel ning tagada koolidele ja koolipidajatele suurem otsustusõigus ning paindlikumad võimalused õppe korraldamiseks ja tugisüsteemide rakendamiseks. Muudatused puudutavad ka õpetajate ja teiste haridustöötajate tunnustamist riigi kõrgeimal tasemel, aga sellest räägin mõne sõnaga oma lühikese sõnavõtu lõpus. Erivajadusega õppurite õppekorralduse juurde tulles olgu kohe öeldud, et iga õpilane võib õpingute jooksul erinevatel põhjustel lisatuge vajada. Õppe korraldamisel lähtutakse õpilase lisatoe vajadusest ja selle mahust, mitte ainult meditsiinilisest diagnoosist. Esmast toevajadust hindab ja selle otsustab kool. Kui sellest ei piisa ja õpilane vajab tõhustatud või erituge, kaasatakse koolivälised spetsialistid, kes aitavad välja selgitada toe vajaduse ja mahu. Kahtlemata on kõigil õppijatel õigus saada oma võimetele ja vajadustele vastavat haridust kodulähedases koolis, seetõttu luuakse senisest paindlikumad võimalused erivajadusega õpilaste klasside moodustamiseks. Oleme seisukohal, et põhihariduse korraldamine võiks tervikuna olla kohaliku omavalitsuse ülesanne. Põhikoolivõrk muutub ühtseks ja edaspidi ei saa seaduse tasandil eristada erikoole ja tavakoole, seeläbi saavad omavalitsused oma põhikoolivõrku tervikuna paindlikumalt kavandada. Selgemat vastutuse jaotust omavalitsuse ja riigi vahel on teiste hulgas soovitanud OECD, seda juhul, kui selleks on olemas soov ja võimekus. Riik ei sulge ühtegi lisatuge vajavate õpilaste kooli, kuid on valmis andma koolid ja taristud üle kohalikele omavalitsustele. Riik jätkab spetsiifiliste erivajadustega laste koolide pidamist. Riik suurendab olulisel määral oma rahalist panust tuge vajavate õpilaste õpetamisse. Kokku saavad koolipidajad järgmisel aastal hinnanguliselt juurde 21,5 miljonit eurot, sh on lisaraha tugispetsialistiteenuse tagamiseks (6 miljonit eurot aastas), suurendatud mahus haridustoetus tõhustatud ja erituge vajavate õpilaste õppeks ning esmakordselt ka tegevuskulu toetus tõhustatud ja erituge vajavate õpilaste õppeks, nagu lubatud. Peale muudatuste tuge vajavate õpilaste õppekorralduses toon esile veel paar väiksemat muudatust. Kehtiv põhikooli- ja gümnaasiumiseadus ei võimalda gümnaasiumiastmes omandada põhiharidust, mistõttu peaksid põhiharidust omandavad täiskasvanud asuma õppima põhikoolis, mis ei ole mõistlik, arvestades õppurite vanust. Muudatused võimaldavad nn puhtalt gümnaasiumiastmega koolides, kus korraldatakse nii statsionaarset kui ka mittestatsionaarset õpet, omandada mittestatsionaarses õppes ka põhiharidust.

Kavas on kehtestada regulatsioon, mille alusel loome õpetajatele ja õppejõududele riiklikud preemiad ja stipendiumid, et tänada ja tunnustada parimaid haridustöötajaid riigi kõrgeimal tasemel ja aidata kaasa õpetajaameti väärtustamisele ühiskonnas. Alates 2018. aastast antakse igal aastal välja üks haridustöötaja elutööpreemia, kaks õpetajate aastapreemiat ning lisaks õppejõu aastapreemia. Riiklike preemiate kõrval loome võimalused, et edaspidi saaks haridusvaldkonnas innovatsiooni stimuleerimiseks määrata ka stipendiume. Stipendium annab õpetajale võimaluse kasutada vaba semestrit näiteks osalemiseks koostöös ülikooliga, enesetäiendamiseks välisriigis või hariduspoliitika kujundamisel osalemiseks. Suur tänu!

10:13 Esimees Eiki Nestor

Küsimused eelnõu algatajale. Liina Kersna, palun!

10:13 Liina Kersna

Aitäh, hea istungi juhataja! Austatud minister, suur tänu eelnõu tutvustamise eest! On teada, et koolidel on väga keeruline leida tugipersonali. Mitmed spetsialistid on öelnud, et asi ei ole mitte rahas, vaid selles, et neid spetsialiste ei jätku. Näiteks on Tartu maakonnas vaid pooltes koolides tööl eripedagoog. Kui kaasav haridus muutub väga laialdaseks ja igas koolis aktsepteeritud normiks, siis milline on teie plaan, kust peaksid koolid piisavalt tugipersonali saama?

10:14 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Hea küsija! Tõepoolest, see on olnud kõikide esindusorganisatsioonidega suheldes kõige suurema diskussiooni koht. Peamine mure on see, et näiteks logopeedide järelkasv on meil üsna kesine. Lõpetajaid on, nad lähevad ka erialasele tööle, kuid neid on liiga vähe. Esimene asi, mis võib meid natukene rõõmustada, on asjaolu, et väga paljud tugiteenuseid osutavad töötajad, kes on eripedagoogid, logopeedid, sotsiaalpedagoogid ja koolipsühholoogid, on koolis olemas, kuigi pärast mõne aasta tagust rahastamises tehtud muudatust on nad koolis tööl õpetajatena, nad on n-ö ära peidetud. Kui me vaatame nende töökoormust, siis näeme, et valdav osa neist töötab koolis alakoormusega. See ei tähenda seda, et seal koolis ei ole rohkem vajadust nende teenuste järele, aga palgad ei ole olnud konkurentsivõimelised ja võib-olla seetõttu töötabki inimene seal ainult poole või veerand kohaga ja liigub mitme kooli vahel. Eks me peame nüüd kõik koos nentima, et otsus, mis umbes viis aastat tagasi tehti, et lastel on võimalik saada tugiteenuseid maakonnakeskusest, ei olnud ainuõige lahendus. Kindlasti on olemas spetsialiste, keda saab teisel tasandil väga spetsiifilise erivajaduse puhul kaasata, aga ma loodan, et me kõik ühiselt mõistame, et tugiteenus peab olema ikkagi kättesaadav kohe ja kohapeal.
Mida me eelnõuga ette näeme? Me näeme ette võimaluse, et rahalises mõttes on võimalik luua ainuüksi eripedagoogidele ja spetsiifiliste tugiteenuste osutajatele enam kui 170 töökohta. See annab kohalikele omavalitsustele vajaliku rahalise mahu. Kui me vaatame 2011. aasta eelnõu ja sellele järgnenud perioodi, siis näeme, et umbes kolme aastaga suutis enamik koole leida endale spetsialistid, küll aga on alaliitude mure olnud, et mitte kõik need ei olnud kõrge kvalifikatsiooniga. Need olid head õpetajad, kes hakkasid selle asjaga tegelema, aga neil ei olnud kõigil vajalikku kvalifikatsiooni. Ehk on meil võimalik kutsuda kooli tagasi mõned spetsialistid, kes on vahepeal suundunud muule tööle, kui nad hakkavad saama vähemalt samaväärset palka kui õpetaja.
Küllap peame ka Rajaleidja keskused põhjalikult üle vaatama ja küsima, kas on mingeid teisi, paindlikumaid lahendusi. Sellega ei taha ma öelda, et me päevapealt kõik Rajaleidjad laiali saadame, iga üksust tuleb vaadata individuaalselt. On maakonnakeskusi, kus see süsteem töötab ideaalselt, aga on ka kohti, kus on väga palju arenguruumi. Me annaks selle igal juhul arutamiseks omavalitsuste tasemele.
Haridusliku erivajadusega laste teenuste rahastamisel näeme ka koolide tasandit. Sageli ei vajata seal mitte ainult eripedagooge või logopeede, vaid ka abiõpetajaid ja muud tugipersonali. Lihtsamat tugipersonali on rahaliste võimaluste olemasolu korral võimalik ka praegu leida.

10:18 Esimees Eiki Nestor
Andres Ammas, palun!

10:18 Andres Ammas
Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav minister! Tunnistan, et olen mures ja selle plaani suhtes pisut umbusklik. Kui te praegu ise ütlesite, et igal pool ei ole ka Rajaleidjad loodetud määral õnnestunud, siis millele tuginedes võime loota, et kõigis nendes 79 omavalitsuses tagatakse nüüd nõutav nõustamise kvaliteet ja seda raha kulutatakse tõesti ainult nende laste heaks, mitte muul otstarbel? Hea tahe võib olla, aga kas see suutlikkus ikka on seal kohapeal olemas? Ei piisa ju üksi sellest, et koolis on psühholoog ja logopeed. Kogu sellest rahast ei pruugi jätkuda näiteks abiõpetajate palkamiseks. Millisesse olukorda satub koolis tavaõpetaja, kas me teda ka jaksame aidata? Vabandust, mul oli mitu küsimust korraga!

10:19 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Selle eelnõuga ei muuda me kaasavat haridust kuidagi suuremaks või väiksemaks. Selle eelnõu eesmärk on kohandada hariduspoliitika juba olemasolevale olukorrale. Me oleme selle aasta jooksul ka kõikides ümarlaudades lõpuks nentinud, et juba praegu õpib selge enamik õpilasi, kes tuge vajavad, tavakoolis. Võib-olla tuleb paljudele üllatusena, et need õpilased ei õpi isegi mitte eriklassis, EHIS-e andmetel õpivad nad tavakooli tavaklassis. Me loodame selle eelnõuga ja koostöös alaliitudega ning siin Riigikogus leiduva kõige parema teadmisega saavutada ikkagi seda, et üheskoos leida need lapsed üles ja neid senisest paremini toetada.
Praegune reaalne olukord on selline, et kõik küsitlused ja lastevanemate antud tagasiside näitavad omavalitsuste koolide väga suurt erinevust. Eks see olene ka inimestest ja suhtumisest. Mõnel pool on leitud paindlikke õppevorme nende lastega tegelemiseks ja see on muutnud kogu kooli töökultuuri. Ma võin igast maakonnast tuua näiteks mõne sellise kooli, mis on muidu täiesti tavaline kool. Selliseid koole

on, kus tehakse tööd lastega, kellel on väga erinevad probleemid, mõistetakse, miks nad mingil hetkel tuge vajavad, mis on need põhjused, alates psühholoogilistest põhjustest kuni lõpuks vanas mõistes diagnoosini välja. Seal kõrval võib olla teine kool, kus EHIS-e andmetel neid lapsi on, aga koolijuht tuleb kohtumisele ja ütleb, et seal ei ole ühtegi sellist last. Kuidas saaks seda suhtumist muuta? Me loodame kõik koos samm-sammult selles suunas liikuda. Tegelik olukord on sageli see, et kui lastevanemad saavad aru, et laps vajab tuge, siis ei suuda nad midagi teha ja laps liigub lihtsalt teise kooli. Nii see kahjuks kipub olema. Me vaatame läbi keerulisemaid juhtumeid, eriti kui diagnoos ei ole nii selge ja väga pikka aega ei ole tahetud seda ka panna. Lahendusi tulebki leida koostöös. Näiteks on vaja selgitada, miks laps on agressiivne või kuidas teda saaks toetada.
Eraldi kategooria juhtumeid, mis on õpetaja seisukohast kõige keerulisemad, on need, kui pere ei tunnista, et laps vajab tuge. Siis ei saa seda last panna eriklassi ega talle erimeetmeid pakkuda. Me ei saa midagi teha enne, kui lapsevanem on valmis koostööks. Need on need juhtumid, mis tavaliselt kõige rohkem õpetajalt tööd vajavad. Käisin just mõni nädal tagasi kohtumas Haapsalus ühe koolijuhiga, kes ütles, et jah, ühe lapsevanemaga on ta 17 korda vestelnud, aga ta ei ole siiamaani suutnud teda veenda, et tuleks anda sellele lapsele tuge, mida see laps vajab, seda vaatamata 17 kohtumisele.
Nii et kuidas on meil võimalik selle eelnõuga midagi muuta? Praegu on ainukene võimalus pakkuda kohalikele omavalitsustele tuge. Me pakume tuge ka koolidele. Me kindlasti otsime menetluse käigus veel võimalusi, kuidas iga kool saaks neid võimalusi paremini ära kasutada. Praegu näeb eelnõu ette vahendeid kohalikule omavalitsusele, aga on ka alternatiivseid mõtteid. Võib-olla peaks kuidagi täpsustama kohaliku omavalitsuse ja kooli tasandil, kuidas kool saaks täpselt teada, kui palju ta neid vahendeid vajab ja saab. Peab vaatama, kas on vaja veel midagi täpsemalt lahti kirjutada. Ma usun, et me näeme menetluse käigus esimese ja teise lugemise vahel selliseid ettepanekuid.

10:23 Esimees Eiki Nestor
Krista Aru, palun!

10:23 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud proua minister! Minu teema on õpetaja ja abiõpetaja. Kas selle eelnõuga ei suurendata veelgi õpetaja kohustusi? Tal on kohustusi, vastutust ja ülesandeid juba praegu väga palju. Millisena te näete abiõpetaja staatust? Kas talle on kehtestatud nõuded ja kui, siis millised need on? Kes nende täitmist järgib?

10:24 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Abiõpetaja teemal on mitmel aastal olnud arutelusid, kuidas tema tööülesandeid täpsustada, seda ka lasteaias töötava personali pärast. Alatihti on need arutelu jooksnud ummikusse, sest mõisteid "abiõpetaja" ja "õpetaja abi" tõlgendatakse väga erinevalt. Eriti kui me vaatame muudatusi, mis viimastel aastatel on toimunud alushariduses, siis on näha, et tõlgendatakse väga erinevalt. Abiõpetajaks nimetatakse tihti pigem seda töötajat, kes tuleb appi raskematele õpilastele ja mitte niivõrd aineõpetajana, vaid abilisena, kes õpilast toetab. Lihtsustatud õppekava puhul on abiõpetajaks tihti vanema põlvkonna väga kogenud õpetaja, kes töötab näiteks eri vanuserühmadega liitklassis lapsega individuaalselt. Nii et lühike vastus teile on, et see ongi praegu väga vastuoluline temaatika, suhtumine abiõpetajasse ja see, mida temalt oodatakse, on asutuseti väga-väga erinev.
Kas oleks vaja siin midagi täpsustada? Seda teemat on mitmeid aastaid arutatud, paraku pole väga selge lähenemiseni seni jõutud. Põhjus on selles, et kui me lepime kokku kategooriates, siis saavad kõik osapooled aru, et siis peaks olema ka mingisugune palgamiinimumide kokkulepe. See tähendab, et me peaksime kohalikule omavalitsusele ette kirjutama abiõpetaja n-ö standardi, seda eriti alushariduse puhul. Kui me paneme paika kvalifikatsiooninõuded ja selle, mida ta peaks kõik ära tegema, siis palk võiks olla 75% või 70% õpetaja palgast. Sellised on olnud ootused ja see on tõenäoliselt ka põhjus, miks see on siiani takerdunud. Teema on tõsine, sest abiõpetajate palgad on väga erinevad, pedagoogi palgast kuni miinimumpalgani, seal vahepeal on mitmeid variante.
Kas meil on ülevaade, mida üldse koolides abiõpetajalt oodatakse, ja kas me lihtsustame praegu õpetaja tööd või teeme selle keerulisemaks? Ma loodan ja usun, et selle eelnõuga, kui me rakendame seda kõige parema teadmise alusel, teeme me õpetaja töö lihtsamaks. Meie eesmärk on, et kõik mõistaksid, et koolis peab olema tugipersonal. Õpetajal peab olema võimalik küsida abi. See on täiesti normaalne, kui õpetaja ütleb, et tal on keeruline õpilane, kes vajab tuge. Samas me anname koolidele

võimaluse neid spetsialiste leida ja rahastada. Loomulikult tuleb nüüd jälle kõne alla see teema, kas neid spetsialiste on võimalik leida. Igal juhul me loodame ja usume, et me selle eelnõuga olukorda parandame.
Uus teema on see, kas me suuname erivajadusega lapsi edaspidi senisest enam tavakooli või tavaklassi. Tegelikkuses nad ju seal on. Meie pakume selle eelnõuga, et kohalikul omavalitsusel ja koolil oleks võimalik luua neid klasse paindlikumalt. Mida see paindlikkus tähendab? Kui on sarnase diagnoosiga või sarnase vajadusega lapsed, siis me ei ütle laste täpset arvu ette. Praegu võib näiteks klassi, kus on neli tuge vajavat õpilast, võtta juurde viienda sellise õpilase, kui nad on väga sarnase olemusega ja õpetaja sellega nõus on. Võib-olla pannakse sinna ka kuues õpilane ja siis ka lisaõpetaja ning olukord lahendatakse sellisel viisil. Samal ajal võib seal kõrval olla kaks õpilast, kes vajavad eraldi tuge ja õpetamist. Niisugune on see paindlikkuse pool. Loomulikult ei tähenda see olukorda, kus kümme erituge vajavat õpilast saaks ühte klassi panna. See ei ole ka hariduslikult võimalik, nende lastega ei ole võimalik sellisel moel töötada.
Kas õpetajatel on olemas valmisolek selle teemaga jätkuvalt tegeleda? Kõik Haridus- ja Teadusministeeriumi tehtud ja ka koostöös ülikoolidega toimunud koolitused on näidanud, et esmajärjekorras soovivad õpetajad saada senisest paremat teadmist erivajaduste kohta. Nii et teadlikkus ja arusaam, et neil on vaja koolis ja klassis erivajadusega lastega tegelda, on õpetajatel väga selgelt olemas. Nad vajavad aga rohkem vahendeid ja võimalusi, kuidas selliseid õpilasi toetada.

10:29 Esimees Eiki Nestor
Monika Haukanõmm, palun!

10:29 Monika Haukanõmm
Tänan, härra juhataja! Lugupeetud minister! Minu küsimus puudutab § 50, mis käsitleb lisa-aastat. Eelnõu ütleb, et koolipidajal on õigus lisaõppeaastat pakkuda juhul, kui laps õpib lihtsustatud, toimetuleku- või hooldusõppe järgi. Kui laps lõpetab kooli näiteks riikliku õppekava järgi, siis seda võimalust ei ole. Samas on sellest vajadusest päris palju aastaid räägitud näiteks autismispektri häirega laste puhul, samamoodi hüperaktiivsete või mõne teise psüühikahäirega laste puhul. Seda ikkagi on vaja, need lapsed arenevad teistmoodi ja nad vajavad seda lisa-aastat nii õppimiseks kui ka arenguks. Miks seda ei ole üldse arutatud? Sellele on juhitud tähelepanu eelnõu väljatöötamise käigus. Kutseharidussüsteemi orientatsiooniaasta seda ei lahenda.

10:30 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Kõigepealt, selle lisa-aasta eesmärk tol hetkel oli tõepoolest anda abi kõige keerulisematele lastele. Tavaliselt seda lisa-aastat kasutataksegi eriklassides õppijate puhul. Selle eelnõu menetlemise üsna viimases faasis, kui ka Vabariigi Valitsus seda paralleelselt menetles, siis te tõstatasite selle teema. Seda arutati koos Haridus- ja Teadusministeeriumi spetsialistidega ning nenditi, et ollakse valmis selle teema juurde eelnõu lugemiste ajal tagasi tulema. Minul mingit vastuseisu ei ole. Kuid me peaksime ikkagi ütlema, et kuna me tahame ühtepidi sõna otseses mõttes diagnoosidest loobuda, siis tuleb kindlaks määrata, mis puhul seda varianti võib kasutada. Meie kindel eesmärk on anda lapsele lisavõimalus, kindlasti ei taha me neid millekski kohustada. Nad võivad soovida minna edasi kutsekooli või gümnaasiumisse. Mitmed erivajadused on sellised, et õpilane saabki minna just nimelt gümnaasiumisse, see on olnud väga suur muutus ühiskonnas. Neid võimalusi me tahame juurde luua. Kui me leiame hea sõnastuse, mis annab juurde võimalusi, aga ei piira neid lapsi, siis ma kindlasti toetan seda.

10:32 Esimees Eiki Nestor
Liina Kersna, palun!

10:32 Liina Kersna
Aitäh, hea juhataja! Austatud minister! Kui me mööname, et tugipersonali on koolides liiga vähe, siis kas te olete kaalunud näiteks eripedagoogide ja logopeedide riikliku koolitustellimuse suurendamist?

10:32 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Olen kohtunud Tallinna Ülikooli esindajatega, see oli väga sisuline ja pikk kohtumine, ja seda teemat arutanud. Olen samal teemal juba kohtunud rektoriga, aga kohtun temaga uuesti. Kui konkreetseks me saame nendel teemadel minna, on iseasi, sest avalik-õiguslikud ülikoolid on oma lepingute sõlmimisel üsna vabad. Koolirahvas aga ise on palunud – see ei lahenda küll logopeedide probleemi –, et eripedagoogika jaoks oleks vaja luua eraldi gruppe, nii nagu me mingil ajal oleme tellinud. Tegemist võiks olla kaugõppe ja paindlike õppevormidega ning see võiks olla üliõpilastele või õppuritele tasuta, mida riik siis omakorda lisaks kompenseeriks. Seda me kaalume, sest huvi eripedagoogika magistrantuuri vastu on väga suur.

10:33 Esimees Eiki Nestor
Arto Aas, palun!

10:33 Arto Aas
Aitäh! Hea minister! Hariduses on kahtlemata väga palju probleeme ja lahendamata küsimusi, ka selle eelnõuga tuleb ilmselt veel vaeva näha. Seda enam jäi silma, et te eile ei täitnud oma tööajal ministrikohustusi, vaid veetsite aega Tallinna linna koalitsioonilläbirääkimistel. See sunnib mind küsima, kas te olete tõesti lahkumas ministri positsioonilt ja suundumas tööle Tallinna linna juhtima.

10:34 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh muretsemast! Ma usun, et see tund ja nelikümmend minutit, mille ma eile pühendasin selleks, et Tallinnas võiks kujuneda laiapõhjalisem arutelu, kuidas Tallinn edasi läheb, ei kahjustanud kindlasti kellegi hariduslikke huve. Selle aja võtan ma heameelega ka edaspidi, et selles suures linnas arutataks veelgi põhjalikumalt läbi, kuhupoole me tahame edasi minna ja kuidas arvestada loodetavasti kõikide valijate huvidega. Kas ma olen suundumas tööle Tallinna linna juhtima? Hetkel annan oma parima, jätkates Vabariigi Valitsuses.

10:34 Esimees Eiki Nestor
Jürgen Ligi, palun!

10:34 Jürgen Ligi
Aitäh! Austatud minister! See on tore, et valitsusel on palju raha ja ta saab seda tugipersonalile anda. Aga kriitiline ressurss ei ole siin mitte raha, palju kriitilisem ressurss on siiski spetsialistide olemasolu. Seda me oleme ju aastaid tõdenud ja sellest rääkinud. Selle tõttu on süsteem ehitatud üles niimoodi, et seal on tsentraliseerimise element, et nende spetsialistide kasutamine oleks võimalikult efektiivne. Erasektorilt neid üle osta selle väikese rahaga meil vaevalt õnnestub. Miks on vaja süsteem samal ajal pahupidi pöörata? See omavalitsuse rolli suurendamine on tore küll, aga efektiivsus samal ajal väheneb ja on suur risk, et ka spetsialistide kasutamise efektiivsus väheneb. Mis nüüd muutunud on, et te peate vajalikuks senist süsteemi "mitte kohe" laiali lammutada? Te ütlesite umbes sellise lause, et Rajaleidja keskusi ei saadeta mitte päevapealt laiali. Püüdke meid natuke julgustada, et spetsialistide kasutamise efektiivsus ei kuku!

10:36 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Kindlasti on vaja väga efektiivne olla. Nõustamine ei pea toimuma isegi mitte ainult maakonna tasandil, võivad olla ka üleriigilised teise tasandi nõustamiskeskused. Nad ongi väga efektiivsed, sest on selliste spetsiifiliste erivajadustega õpilasi, kelle puhul oskab nõu anda ainult see keskus, kus on selliste lastega rohkem kokku puututud. Kui me analüüsisime, kas me kaotame efektiivsust, kui Rajaleidja asemel on kohaliku omavalitsuse nõustamiskeskus, siis selgus, et nii on parem. Tartu linn on näiteks väga selgelt öelnud, et tema soovib üles ehitada oma keskuse ja on valmis kõik Rajaleidja spetsialistid üle võtma, tagades sealjuures nõustamise ka maakonna tasandil. Selline huvi on Tartu linnal olnud ja ma arvan, et koostöös Tartu linnaga väärib arutamist, missuguses vormis on see kõige efektiivsem. Võib-olla nii, et Tartu linnal on oma keskus ja maakonna tasandil jätkab Tartu linnas olev nõustamist koordineeriv Rajaleidja keskus. Seda tuleb vaadata.
Miks ma ütlesin, et me ei saada midagi laiali? Esiteks sellepärast, et Rajaleidja, nagu hea küsija väga hästi teab, tegutseb programmipõhiselt. Rahastamine on tagatud 2020. aastani ja selle ajani

programmipõhiselt me kindlasti seda tegevust jätkame. Kuid nii või teisiti ei saa hariduses asjad jääda programmipõhiseks, selle aja jooksul peame me leidma pikaajalised lahendused. Kui Rajaleidja keskuste rahastamine tuleb Euroopa maksumaksja raha pealt Eesti maksumaksja raha peale, kas me siis suuname osa neist esimesele tasandile ja teised teisele tasandile, selles asjas tuleb selle aja jooksul leida pikemaajalisi lahendusi. Ma usun, et üks osa selle eelnõuga seonduvast ongi see, et tuleks koos arutada, mis on parim lahendus, nii et ükski laps ega kool selle tõttu ei kannataks. Kui kellelgi on olemas väga hästi töötav süsteem, näiteks ühte logopeedi jagatakse nelja kooli vahel ja ta käib Rajaleidja tegevuse raames nimetatud koolides, mis ongi väiksemates kohtades täiesti töötav süsteem, siis loomulikult ei tohi seda kaotada. Järgnevalt tuleb küsida, kas see on maakonna tasand või on see kohalike omavalitsuste liidu tasand või kas riik jätkab seda tegevust Rajaleidja nime all. Minul ei ole kindlasti täna võimalik teile öelda, et üks või teine variant oleks välistatud. Põhjamaades on sellised vormid, kus nõustamist on tehtud omavalitsusliitude üleselt ja riik omakorda rahastab seda osaliselt. Selline nõustamine töötab kõige paremini. Nii et mõlemad võimalused on olemas.
Aga kindlasti ei tohi maakonnakeskuse tasand asendada koolis olemasolevaid tugiteenuseid. Ma usun, et eelmisel korral põhjustas kõige suuremat probleemi see, et kui me koondasime inimesed ja spetsialistid keskustesse, siis me lõpetasime kooli tasandil pakutavate tugiteenuste rahastamise. Kõige kurvem selle juures oli asjaolu, et need spetsialistid, kes olid koolis olemas, ühel hetkel kas nimetati ümber õpetajateks või nad läksid teisele tööle.

10:39 Esimees Eiki Nestor
Andres Ammas, palun!

10:39 Andres Ammas
Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav minister! Söandan väita, et me jääme selle õilsa idee rakendamisel praegu siiski poolele teele, seda niikaua, kui me ei lahenda abiõpetaja ja õpetaja abi küsimusi. Praegu paneb ministeerium selles asjas n-ö jaanalinnu kombel pea liiva alla ning ütleb, et see on koolide korraldada ja vahenditest piisab. Mulle tundub, et vahenditest ei piisa. Ma olen õpetanud tavaklassis aktiivsus- ja tähelepanuhäirega last, seega tean, mida tähendab see üks laps ja milline on sel juhul ülejäänud 23 õpilase elu. Ma olen õpetanud erikoolis kolme õpilasega väikeklassis, kus ilma õpetaja abita ei olnud võimalik ka kolme last õpetada. See roll on üliloluline. Kuni me seda ei reguleeri või sellest mööda vaatame, siis meil võib küll olla ideaaliks mingi Põhjamaades nähtud koolikorraldus, aga me ei ole selle jaoks küllalt rikkad. Kas te kavatsete edaspidi sellega edasi tegelda? Kas te kavatsete kuidagi selle probleemi lahendada?

10:40 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Kõigepealt peame ühiselt nentima, et eks kohalikud omavalitsused ole käitunud tugiteenuste toetamisel väga erinevalt. On neid kohalikke omavalitsusi, kus suurem osa haridusrahast lähebki õpetajate palgafondi ja seda kasutatakse materiaalse toetusena. Kohaliku omavalitsuse volikogu on valmis toetama kooli remonti ning rahastama koolimaja kütmist ja valgustamist, aga see, et õppekorralduslikus mõttes kohalik omavalitsus veel panustaks näiteks tugiteenustesse, on jäänud tagasihoidlikuks. Me loodame, et võib-olla nüüd, kui kohalikud omavalitsused on suuremad ja võimekamad – nad on olnud valmis ka selle eelnõu teemadel läbi rääkima, vähemalt alaliitude tasandil – , nende teadlikkus suureneb. Kindlasti ei peida need spetsialistid, keda ma Haridus- ja Teadusministeeriumis olen viimasel mitmel aastal näinud erivajadusega laste haridusteemadega tegelemas, pead liiva alla. Nad on vägagi teadlikud. Kõik eranditult on ise pika õpetamiskogemusega, nad on olnud koolijuhid erivajadusega laste koolides, nad teavad neid probleeme ja otsivad aktiivselt lahendusi. Riik üksinda seda kindlasti rahastada ei saa, ka kohalik omavalitsus peab võtma vastutuse. Meie saame riigi poolt suunata vahendeid, aga kohalik omavalitsus peab tulema ka ise koolidele appi. Abiõpetajate olemasolu koolis on kindlasti üks järgmiste aastate kohalike omavalitsuste tööülesannete märksõna. Kui õpetaja on üksinda klassis ja kui tegemist on kas või ühe õpilasega, kes vajab eritähelepanu, siis teisi ei ole võimalik õpetada. Kõik need lahendused, mida me näeme ka Põhjamaades või mujal, on sellised, et keegi on alati abiks selles klassis, kuhu on kas või osaliselt kaasatud HEV-õpilasi. Meil on neid näiteid ju palju, et õpilane õpib põhiaineid eraldi, aga teatud aineid –

nt kunstiained, kehaline kasvatus – õpib ta koos teistega. Osale õpilastest on ka siis vaja tugipersonali kõrvale, sest nad võivad olla teistele või endale ohtlikud. See on fakt. Kõik need koolid, kes sisuliselt kaasavad HEV-õpilasi, vajavad tugipersonali. Seda me näeme iga päev.

10:43 Esimees Eiki Nestor
Laine Randjärv, palun!

10:43 Laine Randjärv
Austatud juhataja! Hea Mailis! Esiteks tahan öelda, et kindlasti on teema ülioluline ja see, et tugispetsialistide teemaga on niivõrd aktiivselt tegelema hakatud, on väga positiivne. Nüüd sellest tähtajast. 1. jaanuarist alates hakkab seadus kehtima. Kui valmis on selleks kohalikud omavalitsused ja koolid ise? Ehkki vahendeid võib-olla eraldatakse, on olnud juttu, et inimesi ei ole. Mis siis ikkagi saab? Seadus hakkab kehtima, aga seda täita vist ei suudeta. Teine ja võib-olla olulisem teema on hoopiski see, et Skandinaavia on küll võetud eeskujuks, aga räägitakse juba ka sellest, et Skandinaavia on aru saanud, et kõikide HEV-laste viimine tavakooli või piirkonnajärgsesse kooli on siiski väga suur probleem. See on väga palju rahulolematust põhjustanud, pigem soovivad nii HEV-laste kui ka teiste laste vanemad, et oleksid sellised koolid, nagu olid enne, kui HEV-lapsed olid eraldi koolides. Mida selle kohta arvata?

10:44 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh, hea küsija! Kõigepealt, kas panna koolid ja õpilased kokku või lahku, see nõuab väga individuaalset lähenemist. On lastevanemaid, kes ei tunnista üldse, et nende ka üsna keeruline laps vajab tuge, ja nii ongi õpilased nii või teisiti praegu ühes koolis koos. Meie soov on neid koole ja klasse võimalikult palju aidata ning lastevanemate teadlikkust parandada. Aga vaja on anda ka rahalisi võimalusi, et isegi kui lapsevanem ei ole nõus ja seda last ei ole seetõttu võimalik panna eriklassi, kus ta tegelikult tunneks ennast võib-olla ise paremini, siis oleks võimalik koolil kaasata abipersonali, et ka teistel õpilastel oleks võimalik rahulikult õppida. See on praegune paratamatus.
Kas me soovime praegu öelda, kas sellel lapsel endal on parem olla kaasatud või mitte? Ma usun, et praegu on väga paljudel lastel endiselt turvalisem, kui nad õpivad eraldi klassis, koolis või koolitiivas. Ma ei ole kindlasti valmis praegu väitma, et lihtsustatud õppekava järgi õppival lapsel oleks parem olla suures klassis. Kindlasti see nii ei ole. Need lapsed tunnevad ennast turvalisemalt, kui nad on koos. Nendel lastel on ka ühiseid tegevusi. Miks lihtsustatud õppekava järgi õppivad lapsed või muude spektrihäiretega lapsed on kaasatud ühistegevustesse üle Eestimaa? Põhjus on näiteks see, et kui minnakse jooksma ja nendel õpilastel tekivad sellel spordiüritusel mingid omad vajadused, siis nad näeksid, et selliseid lapsi on veel ja nad on kõigele vaatamata kaasatud. Sellepärast tehakse üleriigilisi üritusi, kus sarnase erivajadusega lapsed on koos ja nad saavad ennast tunda täisväärtuslike ühiskonnaliikmetena. Me tahaksime kõiki neid tegevusi jätkata. Aga praegu õpib nii suur osa erivajadusega lastest juba tavakoolis ja see protsent kogu aeg suureneb. Me peame toetama ka neid õpilasi, kes ei õpi riigikoolis või erakoolis, vaid kes käivad tavalises munitsipaalkoolis ja keda me praegu tegelikult sellistel alustel ei toeta. See on selle eelnõu eesmärk.
Mis puudutab riigikoolis õppivaid erivajadusega lapsi, siis haridusministeeriumi lähenemine on olnud selline, et kui kohapeal on olemas soov need erivajadusega laste koolid üle võtta, nii et riik annab kaasa ressursid ja see kool hakkab olema koolivõrgu osa, kuhu kaasatakse õpilasi ja personali, siis me oleme valmis läbirääkimisteks. Põhjus on selles, et need koolid on kohati jäänud väga väikeseks ja kohalik kogukond ei võta mõningaid koole koolivõrgu osana. Seetõttu pole need lapsed, kes tunneksid ennast seal koolis õppides paremini, tegelikult kooli kaasatud. See ongi põhjus. Kool võiks olla selle piirkonna koolivõrgu osa ja kõik saaksid aru, et selles või selles koolis on eriklassid. Teistel puhkudel on võimalik teha teistmoodi ja olla paindlik. Me näeme, et seal, kus on munitsipaalsüsteemis olemas need klassid või lausa selline kool, läheb töö paremini, paindlikkus on olnud parem. Senine riigi ja KOV-i pisut tõrges suhe on tulnud lastele pigem kahjuks. See on see põhjus, miks me selle eelnõuga pakume, et riik annaks kohalikule omavalitsusele ressursi ning on valmis andma üle ka koolid, kui see õpilasi ei kahjusta. Teatud erivajadustega laste puhul me jääme igal juhul kooliomanikuks. Sellise paindlikkuse abil me võib-olla leiame parema lahenduse.
Siin on veel üks probleem. On koole, mis on jäänud nii väikeseks, et nad oma paarikümne lapsega tõenäoliselt koolina väga pikalt ei püsi. Aga kui kohalik omavalitsus leiaks teisi lahendusi, näiteks teeks

toetatud noortekeskuse või erivajadusega inimeste toetatud elamise keskuse, siis me saaksime seal neid spetsialiste kõige paremas mõttes kasutada. See on ka olnud põhjus, miks me tahaksime kohalike omavalitsustega läbi rääkida.

10:49 Esimees Eiki Nestor
Monika Haukanõmm, palun!

10:49 Monika Haukanõmm
Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Minu küsimus on loogiline jätk sellele, mida me praegu just arutasime. Ma tahan rõhutada, et ma olen väga suur kaasava hariduse ideoloogia toetaja ega pea segregatsiooni kindlasti eesmärgiks omaette. Minu arvates on see isegi kahjulik. Samas teeb mind natuke murelikuks, et kui praegu on öeldud seaduses, et riigil on võimalus luua ja üleval pidada nn erivajadusega laste koole, siis nüüd me kaotame selle mõiste seadusest üldse ära, seda justkui enam ei ole, ja räägime ainult üldisest kaasavast haridusest. See on õige, aga need lapsed jäävad, nad on sellised lapsed ja nad jäävad sellisteks lasteks, kes vajavad erikooli. Te ütlete, et mõistet enam ei ole, samas ütlete, et erikoolid jäävad justkui alles. Siin on vastuolu. See on esimene küsimus. Teiseks, kas me ei kiirusta liiga palju? Praegu on oktoober, see seadus jõustub järgmise aasta 1. jaanuarist.

10:50 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Kõigepealt, mis puutub kiirustamisse, siis kohalikud omavalitsused on olnud huvitatud sellest, et nad saavad ressurssi juurde. Tõenäoliselt on see ka põhjus, miks kohalikud omavalitsused on väga pooldanud seda, et see eelnõu saaks seaduseks. Ka kõik spetsialistid nendivad, et sellega tuleb ressursse ja võimalusi juurde. See on ka võib-olla natukene tempot dikteerinud.
Küsime teistpidi: kas me oleme kiirustanud? Tegelikult on seda eelnõu töötatud välja ju enam kui aasta. Keskmiselt võttes ei ole ühe aastaga eelnõu tegemine väga kiire tempo. Loomulikult on sellele alates 2011. aastast eelnenud diskussioonid. Mitmed ja mitmed ministrid on tulnud välja ettepanekutega, kuidas erivajadusega lapsi paremini toetada. Riigi regulatsioonist rääkides tuleb öelda, et seadusandja tahe reguleerida ja kaitsta olemasolevaid riigikoole on toonud kaasa pretsedendi, mis on justkui natuke tagurpidi lahti võetud. Seda sätet me peaksime nii või teisiti täpsustama. Ka Riigikohus on öelnud, et sellisel kujul tõlgendatakse seda veidi teistmoodi, kui seadusandja omal ajal ette nägi. Nimetatud sätte muutmine on igal juhul vajalik. Me alustasime sellest, et me vaatasime täpselt, mis puhul on muudatused vajalikud. Tulenevalt sellest, et lapsed on väga erinevalt kaasatud, jõudsime järeldusele, et tegelikult on kõige õigem ja parem, kui kõik lapsed on kohalikus omavalitsuses teada. Ükskõik, milline on nende olukord või erivajadus, kohaliku omavalitsuse kohustus on tagada neile võimalus õppida ja riik tuleb osale lastele nende erivajaduse tõttu rahalises mõttes appi.
Vaatame lähemalt seda, kui me tõime esimest korda nende õpilaste haridusliku toe kõrvale selle tugiteenuste toe. Eritoe ja tõhustatud toe puhul on kalkuleeritud koostöös spetsialistidega selliseid summasid, mis ka juba üsna väikese grupi puhul annavad koolile või kohalikule omavalitsusele võimaluse kas luua eraldi klassid või viia need lapsed nende endi turvalisuse huvides mingisse eraldi olevasse keskkonda. Niinimetatud karbiraha on kalkuleeritud suhteliselt piisavana selleks, kui peaks olema vaja luua mõnda päevakeskust või eraldi väikest kooli. Meil on olemas veel erivajadusega laste meetme investeeringuraha ja väikeinvesteeringute raha, mis ka 2018. aasta alguses mõlemad programmina avanevad. Need annavad kohalikule omavalitsusele võimaluse kohandada ressursse kohaliku vajaduse järgi. Arvan, et koos nende meetmetega on võimalik leida siin parim lahendus.
Ma tahan siiski öelda, et siin ei ole olnud kiirustamist, aga kui Riigikogu leiab, et ei ole võimalik järgmise kolme kuuga leida optimaalset lahendust, siis tuleb Riigikogul see välja öelda. Mina Vabariigi Valitsuse poolt näen, et seda eelnõu on aasta aega menetletud ja toetajaskonda, kes on valmis konstruktiivseks koostööks, on väga palju.

10:54 Esimees Eiki Nestor
Krista Aru, palun!

10:54 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Kaasava hariduse kontseptsiooni täieliku rakendamise võtmeküsimus ja võtmekoht on inimesed. Me nentisime siin ka täna üheskoos, et meil on puudu tugispetsialiste, meil on defineerimata ja kokku leppimata, kes on abiõpetaja ja millised kohustused tal on. Puudusi on lihtsalt ajaressurssi arvestades ka õpetajate ettevalmistamisel. Aga kas ja kuivõrd on läbi analüüsitud see ülejäänud võrgustik, näiteks kõikide koolide võimalus moodustada vajaduse korral eraldi väikseid klasse ja kasutada lisapindu? Kas see vastab üldse vajadustele?

10:55 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Väga hea küsimus. Iga kord, kui me saame teadlikumaks, kuidas ühte või teist tüüpi lapsi paremini toetada, nendivad koolid, et neil on vaja veel midagi juurde. Mitte et neid erivajadusega lapsi alati juurde tuleks, aga mõnes koolis lihtsalt osatakse neid lapsi nüüd paremini aidata. Ma ei hakka siin tooma näiteid, ka ajaressursist tulenevalt, aga kui me mõtleme näidetele oma lapsepõlvest, oma kooliajast, siis mõistame, et praegu me suhtume sellistesse lastesse hoopis teistmoodi. Omal ajal neid lihtsalt nii palju ei mõistetud ega toetatud.
Koolid on väga erinevad. Meil on koole, mis on jäänud väga väikeseks. Meil on võetud meetmeid, selleks et vähendada koolide kasutatavat pinda, sest koolide õpilaste arv on nüüd kaks-kolm korda väiksem kui siis, kui need omal ajal rajati. Pole probleemi leida koolis eraldi majatiibu, sissekäike või eraldi paiknevaid turvalisemaid alasid, kus laps saab vaikselt taastuda. Aga meil on ka koole, kus on äärmine ruumipuudus, kus ei ole võimalik leida sellist kohta, kus laps saaks taastuda. Näiteks, kui ta peale 20 minutit õppimist ei ole valmis järgmised 25 minutit enam olema klassiruumis, et seal õppetööd jätkata, on vaikset kohta taastumiseks talle leida väga raske. Kasutusele on võetud direktorikabinetid, võimla tagaruumid, vaheruumid – me näeme, et koolid on tahtnud neid kohti leida. Me olemegi neid HEV-i väikemeetmeid avanud sellepärast, et küsitakse väga väikesi summasid, selleks et näiteks koridori lõpus välja ehitada eraldi olev ruum või teha mingeid ruume helikindlamaks, et teha heliteraapiat või ka valgusteraapiat. Tegelikult püüavad koolid väga seda kõike teha, aga võimalused on puudulikud. Need koolid, mis on hakanud aktiivselt HEV-idega tegelema, ei mahu sageli füüsiliselt enam oma ruumidesse ära. Kui piirkonnas levib info, et kool tegeleb erivajadusega lastega, kasvab avalduste arv, et seal koolis õppida, ühe-kahe aasta jooksul müstiliselt. See toimub isegi nendes väikestes maakonnakeskustes, kus on tundunud, et vajadust erinevate HEV-ide toetamiseks, mida võib-olla alati ka ei diagnoosita, ei olegi. Hiljem tuleb välja, et selliseid lapsi tuleb sinna kooli väga palju. Minu vastus on: väga-väga palju oodatakse just väikemeetmeid, et saaks tingimusi kohandada ja arendada, luua juurde võimalusi ja leida lisapindu.

10:58 Esimees Eiki Nestor

Jürgen Ligi, palun!

10:58 Jürgen Ligi

Aitäh! Proua minister! See süsteem, mis praegu kehtib, ei ole meist kummagi laps, aga mina seda süsteemi mõistan. Mida ma ei mõistnud, oli Keskerakonna kinnisidee, et tugiteenused tuleb koolide, omavalitsuste vastutusele tagasi anda. Praeguse süsteemi argumendid on sellised: koolid on väga erinevad, omavalitsused on väga erinevad, tugispetsialiste on vähe. Asi ei ole niivõrd rahas, vaid just nimelt nendes asjaoludes, sellepärast on osa süsteemist tsentraalne, et kasutada neid spetsialiste efektiivselt ja mitte anda eelist tugevamatele. Proovige siiski meid julgustada, et see teie süsteem, omavalitsustele tagasiandmine, ei põhjusta ebavõrdsust ja ebaefektiivsust. Tugevamatel on spetsialistid olemas, nõrkadel ei ole, ei omavalitsustel ega ka koolidel.

10:59 Esimees Eiki Nestor

Aitäh!

10:59 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Ma siis julgustan. Järgmised kaks ja pool aastat Rajaleidjate rahastamine jätkub, järgmised kaks ja pool aastat programm kestab. Selle eelnõuga me anname kohalikele omavalitsustele tugiteenuste tarvis lisaraha. Kui küsija nimetas seda Keskerakonna kinnisideeks, siis mina ütlen, et meie ainuke kinnisidee on olnud alates 2011. aastast toimunud vaidlus. Tollal toodi eelnõuga sisse suur läbimurre

erivajadusega laste toetamises, kuid lahendamata jäi vaidlus, mis oli põhjustatud sellest, et sotsiaalpedagoogiteenust peeti lisateenuseks, mille osutamise kohustust kohalikel omavalitsustel enne ei olnud. Tollal oli kõne all 3 miljonit krooni, hiljem, arvutuste käigus sai sellest 2,7 miljonit krooni, mis jäi erivajadusega laste ja üldisemalt tugiteenuste toetamise asjus peetud kohalike omavalitsuste ja riigi läbirääkimistel kõne alla. Alates 2011. aastast on kohalikud omavalitsused pidevalt meelde tuletanud, et seda küsimust ei ole lahendatud. Nii et see on ainuke ikka veel kõne all olev teema. Nüüd oleme kohalikele omavalitsustele seda tuge pakkumas. Tugiteenused on kindlasti koolis vajalikud. Me oleme valmis kaaluma üheskoos neid võimalusi, kuidas oleks võimalik tugiteenuseid laiendada, kas siis ülikoolide koolitustellimust suurendades või täienduskoolituse võimalusi laiendades. Järgmised kaks ja pool aastat kestab programmiperiood. Rajaleidjaid keegi üleöö laiali ei saada, kuid meile on tulnud ettepanekuid, näiteks Tartu linnalt, kes tahaks läbi rääkida Rajaleidjate spetsialistide kaasamise üle Tartus tugiteenuste keskusesse. Sel juhul ei oleks vaja dubleerida kahe kõrvuti asetseva tugiteenuste keskuse tegevust. Ka Tallinn on sedasama pakkunud. Me oleme valmis läbi rääkima, aga kindlasti ei ole me valmis laiali saatma töötavaid Rajaleidja keskuseid. Ma loodan, et ma julgustasin teid.

11:01 Esimees Eiki Nestor
Urve Tiidus, palun!

11:01 Urve Tiidus
Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister! Ühes oma varasemas vastuses te mainisite kontakti võtmist Tallinna Ülikooli juhtkonnaga sel teemal, kuidas valmistada ette rohkem professionaale haridusliku erivajadusega laste õpetamiseks. Te ütlesite, et see on avalik-õiguslik ülikool ja seetõttu on asi natuke keeruline. Teatavasti vaevleb Soome praegu väga tõsise logopeedide ja suhtlusõpetajate puuduse käes. Ma loodan, et meie sellisesse olukorda ei satu. Te mainisite põgusalt riiklikku tellimust. Kas on võimalik seda suurendada, et me ei jääks hätta, kui meil pole professionaalselt ettevalmistatud inimesi? Avalik-õiguslik ülikool vaatab, et see on liiga kallis ja võib-olla mitte nii prestiižne.

11:02 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Me juba vaevleme tõsises logopeedide puuduses. Kahjuks ei ole võimalik seda teistmoodi sõnastada. Me vaevleme väga tõsises puuduses, logopeedide kohti on rohkem, kui on spetsialiste. Neid noori, kes sooviksid minna logopeediks õppima, võiks olla enam. Mida ma avalik-õiguslikust ülikoolist rääkides silmas pidasin, on see, et meil on nendega veidi teistsugused lepingud kui otse esitatud konkreetsed koolitustellimuse lepingud. Me püüame koostöös ülikoolidega leida võimalusi, kuidas tekiks rohkem sooviavaldusi, et minna õppima kõige laiemas mõttes õpetaja erialale ja siis juba edasi tugiteenuseid osutavate õpetajate erialadele. Praegu peame nentima, et on valdkondi, kuhu võiks tung olla suurem. See on asja üks ja tõsine pool. Ma pidasin avalik-õigusliku ülikooli puhul silmas veel seda, et meil ei ole plaanis öelda arve ette eriala täpsusega. Küll aga liigume me selles suunas, et oleks ühine arusaam, et kui ülikool vajab lisavahendeid või näeb võimalusi vastuvõttu laiendada, siis me oleksime selleks valmis.

11:04 Esimees Eiki Nestor
Henn Põlluaas, palun!

11:04 Henn Põlluaas
Aitäh! Te ütlesite, et omavalitsused ootavad pikisilmi raha tugiisikute ja muude spetsialistide jaoks. See on jumala tõsi, seda on ammu oodatud. Aga raha juurdeandmine ei lahenda probleemi, sest HEV-lapsi ei ole suuremas osas ikkagi võimalik n-ö tavaklassis õpetada ja paratamatult on vaja nende jaoks luua eraldi klasse, aga selleks ei jätku omavalitsustel kindlasti ei raha, ruume ega vahendeid. Kas on mõeldud sellele, kuidas toetada omavalitsusi nende klassiruumide ehitamisel ja kohandamisel või peaks riik ikkagi jätkama erikoolide tegevust, mis oleks palju mõistlikum?

11:05 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Riik kindlasti jätkab teatud erikoolide tegevust. Aga kuna nende laste protsent, kes käivad erikoolis, on jäänud aasta-aastalt tagasihoidlikumaks, siis me peame lisaks sellele, et me mõtleme olemasolevatele riigikoolidele, väga tõsiselt kaaluma, mida ja kuidas me saaksime teha nende laste

jaoks, kes käivad juba kohalike omavalitsuste koolis. Eriti tähelepanuväärne on see, et mõni aasta tagasi arutleti tõsiselt selle üle, et riik peaks rohkem toetama raskemate HEV-idega lapsi (tollase nimetusega HEV-2) ja HEV-1 kategooriasse kuuluvad lapsed peaksid olema kohaliku omavalitsuse vastutada. Praegu õpib enamik HEV-2 kategooriasse kuuluvaid õpilasi, kui paari erandit kõrvale jätta, just omavalitsuse koolis või erakoolis. Ütlen seda selleks, et me oleksime ühes inforuumis. See fakt on üsna mitmeid inimesi nende arutelude jooksul võib-olla üllatanud. Riigikoolisüsteemis õpivad pigem lihtsustatud õppekava järgi õppivad lapsed ja need arvud on jäänud väga-väga tagasihoidlikuks. Koolid on renoveeritud, nad on väga heas seisus, aga klassid on väga väikeseks jäänud, mistõttu ka koolid on nüüd väga väikesed. Seda paljuski sellepärast, et kohalikud omavalitsused ise soovivad nende lastega tegeleda ja lastevanemad ei soovi neid kodu lähedal olevast koolist kaugemale saata. Oluline on ka see, et kohalikud omavalitsused on aina rohkem valmis erivajadusega lastega tegelema, kuna laste arv koolides pidevalt väheneb.
Kas meetmed on piisavad, selleks et kohalik omavalitsus saaks eriklasside kujundamist rahastada? See meede ei ole nii suur, et kõikidele abiks olla, aga osaliselt me selle uue meetmega omavalitsusi kindlasti toetame. Eelmisel korral, kui selle meetme esimene osa oli avatud, näitas kogemus, et kohalikud omavalitsused küsivad tegelikult väga väikeseid summasid, kohati küsitakse vaid mõnikümmend tuhat, et kohandada väikest klassiruumi ümber või varustada kool vastavate vahenditega. Tulemused on juba paremad. Näiteks tegi osa kohalikke omavalitsusi või koole taotluse heliseadmete ja kõrvaklappide ostmiseks, et tähelepanuhäirega lapsed saaksid teatud töid teha, kõrvaklapid peas. Väga väikese investeeringuga kohandati klass selliseks, et need lapsed saaksid rahulikult teistega samas klassiruumis töötada. Väga väikeste investeeringute ja väga nutikate lahendustega on võimalik lastele vastu tulla.

11:08 Esimees Eiki Nestor
Laine Randjärv, palun!

11:08 Laine Randjärv
Aitäh, hea juhataja! Hea Mailis! Minu teine küsimus puudutab protsesse, mis meil paralleelselt käimas on: toimub haldusreform, koolivõrk uutes valdades korrastub, maavalitsuste töö lõpeb ning seetõttu lähevad hariduskorralduslikud küsimused ja teemad Haridus- ja Teadusministeeriumi vastutada. Kui valmis selleks kõigeks selles kontekstis ollakse? Milline informatsioon ministeeriumil on, kuidas on ühinenud valdades korrastumine toimunud, kuidas suudetakse uute piiridega valdades ära kasutada olemasolevaid tugiteenuste ressursse, kas tuleb neid ümber jagada või pigem kontsentreerida? Ühesõnaga, mis seis on, kas te seda informatsiooni üldse kogute ja kas kellelgi on see üldse olemas? Mis seisus kõigi nende reformide keskel on kogu see asi?

11:09 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Täna on neljas päev peale valimisi. Tõenäoliselt ei ole nelja päevaga võimalik veel mingisuguseid kokkuvõtteid teha. Informatsiooni on kõigil täpselt ühepalju, Riigikogu liikmetel ja haridusministeeriumil. Me teame, et on valdasid, kus on eelnevalt tehtud väga täpne kokkulepe, kuidas edasi minnakse, sealjuures on ka haridusteema väga täpselt lahti räägitud, ja on valdasid, mis on sundliidetud ja kus endiselt keeldutakse üksteisega suhtlemast, sest nad käivad kohtus oma asjade üle vaidlemas. Me näeme seda kõige enam seoses huvihariduse meetmega, mida Riigikogus pikalt arutati ja mille eesmärk on, et juba 2018. aastal tehakse huvitegevuses koostööd valdade uutest piiridest lähtudes. Siin on pilt väga selge: on neid, kes on esitanud Haridus- ja Teadusministeeriumi allasutusele ENTK-le väga põhjalikud koostööavaldused huvihariduse rahastamise kohta ja on öelnud, kuidas nad logistikategevusi organiseerivad jne, sealsamas kõrval on aga kohalikke omavalitsusi, kes ei ole valmis midagi koos tegema, sest nad ütlevad, et nad ei olegi kellegagi koos. Eks see pilt veidi segane veel olegi. Kas me oleme valmis ütlema, kuidas koolivõrk hakkab ümber kujunema ja kas tugiteenuseid on võimalik koondada? Ei, sellist informatsiooni meil täna ei ole. Suurem osa kohalike omavalitsuste volikogusid alles kohandavad oma koosseise ja peavad läbirääkimisi. Nii et usutavasti pole täpset infot veel mitte kellelgi.

11:10 Esimees Eiki Nestor
Heidy Purga, palun!

11:10 Heidy Purga
Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud minister! Kas te olete selle seadusmuudatuse valguses arutanud ka seda, kuidas tagada, et ei halveneks nende laste õppekvaliteet, kes ei kuulu otseselt arutelu all olevasse kategooriasse, ega väheneks neile osutatav tähelepanu?

11:11 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Väga hea küsimus. Analüüsides põhjalikult mitme aasta andmeid, oleme leidnud, et iga viies laps, kes ei ole erivajadusega lapsena kirjas, vajab oma haridustee teatud hetkedel mingit tugiteenust. See võib olla kohatine, haigusest tulenev vajadus, see võib tuleneda peres toimunud sündmustest. Alguses võib olla vaja logopeedilist tuge, põhikooli alguses on näiteks sageli matemaatikas vaja eraldi õpperühmasid. Meie statistika ütleb, et tuge on vaja igal viiendal lapsel. See ongi see kõnealune tugiteenuste raha, mis läheb otse kohalikele omavalitsustele ja sealt edasi koolidele. Selle eesmärk on tagada, et koolis oleks olemas valmisolek tugiteenuseid rakendada. Ma usun, et te kindlasti teate ka seda, et väga paljud koolid pakuvad nendele õpilastele kas aineõpetajate konsultatsioone või loovad teatud ainetes tasemerühmasid või, nagu ma juba ütlesin, kasutavad logopeede.

11:12 Esimees Eiki Nestor
Urmas Kruuse, palun!

11:12 Urmas Kruuse
Aitäh, auväärt istungi juhataja! Lugupeetud minister! Te oma selgituses märkisite, et omavalitsustele on eraldatud raha ja nad peaksid neid teenuseid edasi arendama või tagama, see teatud tüüpi tsentraliseerimine on justkui võimaldanud seda, et on üks kindel koht, kust teenuseid alati saab, ja kõik saavad sellest aru. Kas te olete sada protsenti kindel, et kui see süsteem muutub – te ise kirjeldasite väga ilmekalt omavalitsuste erinevat taset –, siis need teenused nendele lastele ja perekondadele ikkagi tagatakse ega juhtu niimoodi, et mõnes kohas teenused kontsentreeruvad veel rohkem ehk saadakse veel paremaid teenuseid, aga teised kohad jäävad teenustest üldse ilma? Kuidas seda ikkagi tagada ja mis on mõjutusvahendid? Küsin ka kõrghariduse poole pealt. Kui meil on spetsialistide puudus, kas siis riik ei peaks sõnaselgelt ülikoolide käest tellima spetsialiste ja suurendama ressurssi, muutma lähtuvalt situatsioonist selle selgelt prioriteetsemaks?

11:13 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Ma alustan lõpust. Koolitustellimuse oluliseks suurendamiseks on Haridus- ja Teadusministeerium valmis, ka ülikoolid on valmis. Me peame koos mõistma ka seda, et selleks on vaja neid tudengeid leida. Tõsine teema on see, et ei tule piisaval hulgal taotlusi. Üks asi on koolitustellimuse suurendamine ja teine asi on see, et me koos proovime leida võimalusi – sellepärast me oleme ka neid kohtumisi teinud – kas lisastipendiumidega või muul viisil motiveerida noori minema neid vajalikke erialasid õppima. Vaja ei ole ainult tugiteenuseid osutavaid spetsialiste, vaja on ka põhikooli aineõpetajaid ja on veel mõned teised valdkonnad, mille pärast haridusministeerium ja ka ülikoolid on väga mures.
Kas ma olen sada protsenti kindel, et toimub hajutamine? Me läheme nüüd uue põhimõttelise teema juurde, mida hea küsija teab väga hästi ka oma Tartu-päevilt. Vaidlus jõuab välja selleni, kas ja kui palju, kui täpselt hakkab Riigikogu kohalikule omavalitsusele ette kirjutama. See eelnõu, mida ma täna teile tutvustan, lähtub arusaamast, et me teeme kohalikule omavalitsusele teatavaks oma arvestusaluse ja paneme talle kohustuse selle teemaga tegelda, veel kord meelde tuletades, et tema kohustus on tegelda kõigi lastega. Oleme välja arvutanud ka selle, kui palju peaks seal olema kas lisakohti või kui palju tugiteenuseid peab saadaval olema, aga me ei täpsusta seda ei klassi- ega tugispetsialistipõhiselt. Me ei ütle näiteks Tartu linnale, et me oleme arvestanud, et tal on 57 kohta, me ütleme küll arvuliselt ära, milline rahaeraldis toimub, aga kas see tähendab seda, et need kohad on ühes koolis või on need jaotatud, kas seal peaksid olema spetsialiseeritud koolid või koolidevahelised tugikeskused, seda me ette ei kirjuta. Selline on olnud meie lähenemine. Ma saan aru, et Riigikokku on tulnud spetsialistidelt arvamus, et selline lähenemine on liiga paindlik. Arvatakse, et peaksid olema mingid karistusmeetmed juhuks, kui kohalik omavalitsus ei tee seda, mis on ette nähtud. Arvatakse, et ka kooli tasandil on siis kindlustunnet, kui on teada, kui palju eurosid ja mitme spetsialisti peale on eraldatud. Me oleme

ministeeriumis kohtunud väga mitmete spetsialistidega, et otsustada, kuidas leida optimaalne lahendus. Kindlasti ei taha me minna ka teise äärmusesse, öeldes uuesti tarifikatsiooni abil välja, kui mitu spetsialisti kui mitmes koolis peab olema. Nii nagu me väga hästi teame, tegeleb osa koole selle teemaga rohkem, teised tegelevad vähem. Me tahame anda rohkem võimekust nendele, kes on valmis sellega tegelema, me ei sunni selleks kõiki. Me ei näe ette, et kui on 1000 õpilasega kool, siis peab seal olema nii ja nii mitu spetsialisti, sest võib-olla seal kõrval olevas koolis on 1000 õpilase kohta 300 erivajadusega last. Me näeme, et spetsialiseerumine toimub pigem linnades.
See oli mõnevõrra pikem vastus, aga ma loodan, et küsija saab väga hästi aru, et just siin ongi see dilemma. See ongi põhimõtteline vaidlus. Me ühelt poolt anname kohalikele omavalitsustele võimalusi ja usaldame neid, teiselt poolt ütleme, et me kardame, et nad ei täida antud ülesandeid. Kus on need kontrollimehhanismid, mida Riigikogu seadusandliku võimuna ja hiljem täidesaatev võim saavad rakendada, selle üle on vaja veel vaielda.

11:17 Esimees Eiki Nestor
Henn Põlluaas, palun!

11:17 Henn Põlluaas
Aitäh! Ma jätkan enda eelmist küsimust. Ma olen nõus, et nendes piirkondades, kus elanikkond väheneb ja ka õpilaste arv väheneb, ei ole mingit probleemi klassiruumide HEV-laste jaoks ümberkohandamisega. See on üsna lihtsalt tehtav ja suuri kulutusi ei nõua. Aga meil on ka piirkondi, kuhu see ränne suundub – tõmbekeskused Tallinn, Tartu, Pärnu, nn kuldsed ringid –, kus olukord on risti vastupidine, seal õpilaste arv kasvab ja samamoodi kasvab ka HEV-laste arv. Peaaegu iga klassi kõrvale tuleb teha eraldi HEV-klassid ja probleem on väga suur. Kas riik ei peaks ikkagi mõtlema sellele, et selliseid piirkondi, omavalitsusi ja koole tuleks rohkem toetada?

11:18 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Võin kohe täpsustuseks öelda, et kohalikud omavalitsused mainitud kohtades – Tallinn, Tartu, Pärnu ning kuldsed ringid ümber Tartu ja Tallinna – soovivad kõige vähem seda, et riik läheks sinna oma riigikooli tegema, nad soovivad, et me annaksime ressursse. Need kohalikud omavalitsused on piisavalt võimekad, ütlemaks, et neile tuleks anda ressursse ja teadmisi ning neid nõustada, aga nad toimetavad ise. Kindlasti ei soovi ei Tartu ega Tallinn, ei Rae vald ega Saue vald, et me läheksime sinna rajama erivajadusega lastele mingeid klasse või koole. Nende soov on ikkagi väga selgelt saada võimalusi ise toimetamiseks. Harjumaa on näiteks paik, kus tegelikult ei olegi erivajadusega õpilaste koole piirkondlikult välja kujunenud ja kus valmisolek ise toimetada on palju suurem. Nende piirkondade eripära on, et kui kohalik omavalitsus ei saa ise hakkama või ei ole olnud piisavalt paindlik, siis on tegutsenud lastevanemad ise. Näiteks õpib Tallinnas suurem osa kõige raskemate HEV-idega lastest erakoolides, mida riik rahastab eraldi kokkulepetega. Harjumaal tekib HEV-2-laste jaoks samamoodi aina rohkem väikseid lastevanemate initsiatiivil loodud erakoole, mis töötavad paindlikult ja väikese kogukonna põhiselt, kodu lähedal, ja seal antakse väga head haridust. Ma arvan, et see, mida oodatakse, on ressurss, ning tõepoolest, nii nagu mitmed teist on ka välja toonud, on vaja, et oleks, keda palgata, ehk et oleks tugispetsialiste. Nende mõlema tagamist peetakse riigi ülesandeks, kuid väga palju sekkumist ei soovita.

11:20 Esimees Eiki Nestor
Jüri Jaanson, palun!

11:20 Jüri Jaanson
Aitäh! Austatud minister! Olen nõus sellega, et optimaalsete lahenduste leidmine nii spetsialistide rakendamisel kui ka koolide kohandamisel on võtmeküsimus, selleks et haridusliku erivajadusega lastele saaks kodulähedast head haridust anda. Aga siit tulenevad ka mu küsimused. Kas on analüüsitud, kui paljud lastest, kes õpivad praegu erivajadusega laste spetsialiseeritud riigikoolides, võiksid hakkama saada kodulähedases põhikoolis, kui need oleksid mingil moel kohandatud ja kui seal oleks tugipersonal olemas?

11:21 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Kui te niimoodi küsite, siis vastan, et tõesti, kui on olemas personal ja ruumid on kohandatud, siis on ju kõik korras. Paraku praeguses olukorras kiireid lahendusi ei ole. On lastevanemaid, kes on toonud ka väga raske liitpuudega lapsed tavakooli. Tavakool on proovinud neid õpetada ja siis on viidud need lapsed tagasi erikooli. Lõpuks näevad nii lastevanemad kui ka koolid, et nad ei suuda sellisel moel tuge tagada. Võib muidugi minna väga spetsiifiliseks. Näiteks, pimedate ja kurtide koolid, mis asuvad Tartus ja Tallinnas, jäävad igal juhul alles. Vähemalt nii kaua, kuni ei tule mingit läbimurret, et me oleme rahaliselt võimelised sellist haridust maakonnakeskustes andma. Praegu me selleks võimelised ei ole. Meil on üksikuid näiteid pimedate laste kohta, kes on läinud tavakooli, aga see tähendab, et kool peab selleks astuma väga pika sammu. Koolid, mis jäävad kindlasti riiklikuks, on kinnised erikoolid, praeguses mõttes Kaagvere ja Tapa. Need jäävad kindlasti riiklikuks, sest seal on teine kontingent. Lihtsustatud õppekava järgi õppivad lapsed on väga erinevad. On piirkondi, kus näiteks 20–30 last käivad veel riigikoolis, aga teised käivad eraldi klassides koolide juures, mis on jäänud ka väga väikeseks, näiteks Lõuna-Eestis. Seal saadakse ka lihtsustatud õppekavaga väga hästi hakkama. Arvestades seal töötavaid spetsialiste, oleks kahju sellised koolid ära kaotada. Pigem ütleksin, et, vastupidi, me sulandame need koolid koos nende fantastiliste pedagoogidega kohalikku koolivõrku. Järgmised kaks-kolm aastat tuleb seda rahulikult vaadata. Võib-olla me tuleme tagasi selle juurde, et ka olemasolevad riigikoolid saaksid säilida. Võib-olla otsustatakse, et osa nendest koolidest, mis on antud üle kohalikule omavalitsusele, on sulandunud koolivõrku, osa mitte. Aga selle eelnõuga me kindlasti ei kaota riigikoole ära.
Aga me näeme ka kohalikku huvi. Näiteks sooviks Kambja vald teemat arutada, kuna Kambja kool on väga hästi kohandunud, seal on olemas spetsialistid, ja kui nad näevad, et see ressurss, mida riik on kohalikule omavalitsusele eraldanud, on piisav, siis nemad pigem võtaksid selle kooli kohaliku omavalitsuse hallata, selleks et kindlustada, et olemasolevad spetsialistid ja parim teadmine säiliks. Vaatame, kas liitunud vald on samal arvamusel Kambjaga. Ka Lääne-Virumaa on teinud samalaadse ettepaneku. Ülejärgmisel nädalal saame kokku ja arutame, kas nad on valmis. Nemad on samuti öelnud, et nad soovivad oma spetsialiste alles hoida. Kartus ja hirm on selle ees, et kui kooli tulevik pole selge, siis järsku võivad vajalikud inimesed sealt lahkuda. Kuidas see olukord täpselt kujuneb, seda peab iga kooliga eraldi arutama. Aga kindlasti ei kiirusta me neid koole sulgema.

11:25 Esimees Eiki Nestor
Heidy Purga, palun!

11:25 Heidy Purga
Tänan, juhataja! Lugupeetud minister! Küsin oma eelmisest küsimusest tulenevalt. Ametlikult on ka andekus hariduslik erivajadus. Milline on teie plaan seda tüüpi erivajadusega laste abistamiseks?

11:25 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Kõigepealt, mis puudutab seda eelnõu, siis siin on põhirõhk rahastamise mõttes pigem eritoel ja tõhustatud toel. Me räägime ikkagi raskemate erivajadustega lastest HEV-2 ja HEV-1 võtmes. Kui me räägime eriti andekatest, siis meil on olnud koostöö ülikoolidega ja koos on rahastatud teaduskoole. Ka ülikoolid on väljendanud väga selget soovi seda tegevust laiendada, et see ei piirduks olümpiaadideks ja rahvusvahelisteks võistlusteks valmistumise tasandiga. Kõik kolm suuremat ülikooli – Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool ja Tallinna Tehnikaülikool – on avaldanud valmisolekut arutada, kuidas eriti andekaid motiveerida ja leida üle riigi võimalusi, kuidas neid paremini kaasata ja edasi arendada.
Ka Haridus- ja Teadusministeerium on tasemetööde ettevalmistamisel seda arutanud. Ka eile ja üleeile olid meil haridusministeeriumis väga tõsised arutelud, kuidas testimisse, mida me koolides nüüd aina rohkem elektrooniliselt korraldame, tuua sisse selliseid osi, mis lubaksid märgata erilist andekust või nutikust, ja kuidas selliseid õpilasi üldse rohkem märgata. Abivahendina on võimalik teha ka eriklasse. Kui me räägime otseses mõttes tugiteenustest või abiõpetajatest, siis nagu ka hea küsija teab, osa koole on moodustanud tasemeklasse andekamatele. Loodame, et pakutav lisaressurss seda ka võimaldab. Kõige enam loodan ma koostööst ülikoolidega, mida nad on valmis pakkuma tehnolaborite ja spetsiifiliste tehnikaringide abil, et tekib huvi eriti täppisteaduste vastu. Tallinna Ülikooliga kohtumisel pakuti erinevaid võimalusi, kuidas füüsika ja keemia vastu huvi äratada. Praegu on soov õppida füüsika- või keemiaõpetajaks tagasihoidlik, on väga hea, kui aastas kas või mõni üksik avaldus tuleb. Et seda huvi ärgitada, peame leidma neid noori inimesi, kes armastavad füüsikat ja keemiat ning tahavad hiljem olla õpetajad. Püüame pakkuda huvitavaid ja põnevaid asju selles valdkonnas just ülikoolide kaudu

tegutsedes ja koostöös koolidega. Huvilisi õpilasi saab meelitada koolidest ülikoolide keskustesse, kus nad saavad oma ainega põnevas keskkonnas tegelda.

11:29 Esimees Eiki Nestor
Urmas Kruuse, palun!

11:29 Urmas Kruuse
Aitäh, austatud istungi juhataja! Väga auväärt minister! Me oleme ühel meelel selles, et Tartul on kindlasti potentsiaali ja võimekust teatud teenustega selles valdkonnas hakkama saada, tuleb ainult edasi areneda. Teie ministrina olete aga dilemma ees, kui me räägime kõrgharidusest ja tasuta kõrgharidusest. Kas koalitsioon ei peaks tegema ettepaneku tasuta kõrgharidus kas täiesti või osaliselt kaotada? Probleem on ju selles, et riik vajab teatud spetsialiste, aga ei suuda neid koolitada, aga koolitab tasuta neid spetsialiste, keda tal vaja ei ole. Minu arvates on see riigi ressursside raiskamine. Need spetsialistid, keda me väga vajame, võiksid saada tasuta koolitust, ja teised, kes majanduslikult paremini hakkama saavad, peaksid oma hariduse eest osaliselt või täielikult ise maksma. Teiseks, kas vastab tõele, et see ressurss, mis meil ülikoolide kujul olemas on, on nii erinev, et mõnda ülikooli tahetakse nendele erialadele rohkem astuda, aga Tallinnas jäävad kohad täitmata? Kas see vastab tõele?

11:30 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Kõigepealt, mis puudutab kohtade täitmist või mittetäitmist, siis on loomulik, et on erialasid, kus on suurem konkurss, ja on erialasid, kus on väiksem konkurss. Kahjuks on haridusega seonduv huvi olnud pigem tagasihoidlik. Me teeme selle huvi suurendamise nimel tööd. On olnud kohtumisi ja on arutatud, kas me peaksime laiendama stipendiumide võimalusi, kõne all on olnud lähtetoetus ja see, mida veel saaks teha, selleks et tekiks suurem huvi õppida õpetajaks või tugiteenuste osutajaks. Tõsi, meil ei ole piisavalt noori. Võiks olla rohkem neid, kes tunnevad selle valdkonna vastu huvi. Kindlasti on kõiki neid riiklikult tähtsaid küsimusi, ka õpetajakoolitust, arutanud mitmed komisjonid. Sageli takerdutakse sellesse, et me teeme küll õppesisu paremaks, õpetajate palk on tõusnud, õpetajate positsiooni ühiskonnas on väärtustatud – kõik need sammud on astutud väga õiges suunas, aga jah, ei ole piisavalt noori, kes tahaksid õpetajaks saada. Meil on küll väga toredaid noori õpetajaid, kelle üle me oleme väga uhked, aga neid võiks olla rohkem.
Kas tasuta või tasuline haridus? Pean tunnistama, et ma ei saanud päris hästi aru mõttekäigust, kuidas tasuline haridus suurendaks huvi õpetajahariduse vastu. Aga sellest võiks tekkida diskussioon, mida Riigikogu kindlasti võiks pidada. Riigikogu on vastu võtnud seaduse, et Eestis on eestikeelne haridus tasuta. Praegu me ühiskonnas mingit tellimust tasulise hariduse järele ei näe. Küll aga vastutab Haridus- ja Teadusministeerium ka eesti keele hea käekäigu eest. Selle pärast me oleme küll mures, et üsna kiiresti on suurenenud ingliskeelse kõrghariduse osakaal, samas kui eestikeelse terminoloogia ja eesti keele kui teaduskeele areng võib saada kahjustatud. See on küll teema, mille üle Riigikogu peab kindlasti diskuteerima. Me tegeleme järgmise keelestrateegia koostamisega, paneme paika keelepoliitilisi suundi kuni 2030. aastani. Meil on väga suur ambitsioon, et eri valdkondades pidevalt arendataks oskuskeelt ja terminoloogiat. Me vajame, et Riigikogu hoiaks siin interdistsiplinaarset hooba. Olgu see põllumajandus, kalandus, ehitus või mis valdkond tahes, kõikjal peab olemas olema eestikeelne terminoloogia, mis pidevalt areneb. Ka see seondub kõrgharidusteemaga, aga ma kordan veel, et tellimust tasulise kõrghariduse järele praegu küll ei ole. Pigem oleme lõpetanud esimese tsükli tasuta haridusest. Ülikoolidega arutatakse tulemuslepinguid. Me oleme lubanud 2018. aasta jooksul koos ülikoolidega avada vastutusvaldkondade teema. Me peame kindlasti üheskoos vajalikud ressursid üle vaatama. Kui ülikoolil ei lubata võtta lisaraha turult, siis peab seda vajadust katma maksumaksja rahaga, sest ega ülikool ei saa lõputult toime tulla ühe ja sama fikseeritud rahasummaga, on vaja lisaressurssi. Need on teemad, mida loodetavasti hakkab arutama ka Riigikogu.

11:33 Esimees Eiki Nestor
Tiina Kangro, palun!

11:33 Tiina Kangro

Aitäh! Selle eelnõuga plaanitakse teha muudatus ka õpetajate palgaraha arvestuses, mida riik finantseerib. Muudatus seisneb selles, et kui siiani on olnud eri liiki erivajadustega õpilastel erineva koefitsiendiga pearaha, siis nüüd on tehtud ettepanek, et kõikidel raskema puudega lastel muutuks see pearaha ühtseks ehk koefitsient oleks 4. Me teame, et praegu on üks-ühele-õppe puhul koefitsient vist 14,5. Seletuskirjast me loeme, et ministeeriumi arvates sellist olukorda, et tavakooli satub korraga mitu erivajadusega last, peaaegu ei ole. Nüüd ma küsingi. Kui ühte kodulähedasse kooli satub hüperaktiivne, autistlik, põgenemis- ja paanikahoogudega laps, kes vajab seda üks-ühele-õpet, siis nüüd hakkab riik tema õpetajate palgaraha finantseerima koefitsiendiga 4.

11:35 Esimees Eiki Nestor
Palun küsimust!

11:35 Tiina Kangro
Mis on see mehhanism, mis tagab selle, et omavalitsus paneb nii olulisel määral raha juurde? Kuidas te selle garanteerite?

11:35 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Kindlasti on see kõige tundlikum teema. Kogu selle eelnõu puhul oligi kõige rohkem Haridus- ja Teadusministeeriumi enda spetsialistide vaidlusi selle individuaalõppe üle. Kui individuaalõpe Riigikogus seadusesse sisse toodi, siis, nagu te ka tõenäoliselt spetsialistina väga hästi teate, räägiti ühest väga spetsiifilisest rühmast. Arvutuste alusel oli Eestis 36 sellist last. Riigikogu kultuurikomisjon sai sellise informatsiooni ja silmas peeti väga selgelt ühte sihtrühma. Elu on teinud oma korrektiivid. Nende laste arv on aastas kasvanud mitmekümne võrra. Kui ma ei eksi, siis on neid lapsi, kes on läinud üle üks-ühele-õppele, üle kahe ja poole saja. Mõnes koolis on need arvud üsna suured, nagu ka seletuskirjas on välja toodud.
Haridus- ja Teadusministeeriumi spetsialistidest ei ole keegi arvamusel, nagu ühte kooli ei saaks sattuda mitut väga raske erivajadusega last. Pigem vastupidi, nii tavaliselt ongi. Kui üks kool hakkab erivajadusega õpilastega kogu südamest tegelema, siis neid lapsi tuleb sinna aina rohkem, sest lastevanemate usaldus kasvab ja siis tuleb sinna üsna raske erivajadusega lapsi juurde. See, millega on silmitsi üks-ühele-õpe, need proportsioonid ja kuidas see olukord on kujunenud, ma usun, vääriks seda, et Riigikogus seda arutataks. Aga praegu on ministeerium seisukohal, et üks-ühele-õppe selline kasv ei vasta hariduslikule eesmärgile, mis alguses oli planeeritud.

11:37 Esimees Eiki Nestor
Raivo Põldaru, palun!

11:37 Raivo Põldaru
Aitäh, hea esimees! Lugupeetud minister! Aastaid oleme kõnelnud õpetajate või tugispetsialistide puudusest. Kas on üldse kunagi võimalik saavutada otsustav läbimurre, et me saaksime selle teema päevakorrast maha võtta? Te küll räägite, et me liigume selles suunas. Me oleme kogu aeg selles suunas liikunud, kümme aastat vähemalt, kogu aeg on õpetajate palk tõusnud mõne protsendi kaupa. Kolleeg Kruuse ettepanek ei ole teie arvates hea, see ei toetavat spetsialistide tulekut kooli. Kas on üldse kuidagi saavutatav selline läbimurre, et me spetsialistide puuduse teema koolis saaksime kõrvale lükata?

11:38 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Ma võib-olla ei väljendunud täpselt. Me niigi otsime üliõpilasi, püüame noori inimesi veenda ning stipendiumiga meelitada, aga kui me muudame õpetajakoolituse tasuliseks, siis suure tõenäosusega õppijate arvud ei suurene. Seda ma püüdsin öelda, aga ma sain aru, et küsijal oli veidi laiem mõte. Ta pidas silmas seda, et üldiselt tuleks lisaressursse kõrgharidusse juurde tuua ja võtta need teemad arutelule.
Kas meil on võimalik öelda, et ühel hetkel ei ole õpetajate palk enam teemaks? Ma olen veendunud, et ei ole. Kui me vaatame meile eeskujuks olevaid riike nii õpetajate palga kui ka töökorralduse seisukohalt, siis näeme, et kõikidel valimistel ja kõikides diskussioonides on õpetaja palga teema kõne

all ka nendes riikides. Ma usun, et meile meeldib näiteks Hollandi õpetajate palk, ka proportsioonide mõttes. Seal aga nõuti ühe viimase aja kõige suurema streigiga just õpetajate palga tõusu. Meile tundub, et Soomes on õpetajate palk proportsionaalselt meile eeskujuks, aga ka seal oli gümnaasiumi- ja põhikooliõpetajate seas meeletu pahameel, kui prooviti vähendada põhikooli- ja gümnaasiumiõpetajate väga suurt palgavahet. See tekitas väga suurt pahameelt, sest gümnaasiumiõpetajad leidsid, et see ei ole õigustatud. Nii et ka nendes riikides on see tundlik teema. Õpetajaid on palju, õpetajad on väga mõjus sihtrühm, tavaliselt on nad väga jõulised kollektiivlepingute läbirääkijad ning ka streikijad. Enamikus riikides lubatakse õpetajatel streikida. Poliitilises mõttes jäädaksegi seda teemat arutama, isegi siis, kui teine pool läbirääkimistel ei ole enam riik, vaid kohalik omavalitsus.
Aga kui te pidasite silmas seda, kas on võimalik lahendada proportsioonide küsimus, siis ma loodan, et meie majandus jätkab endiselt kasvamist, kui me kõik selle nimel tööd teeme. Majanduskasvu puhul tekib alati soov, et ka õpetaja palk suureneks vähemalt samas tempos. Nii me räägimegi igal aastal riigieelarve aruteludel jälle palgatõusust ja vajadusest palgafondi raha juurde suunata.

11:40 Esimees Eiki Nestor
Jüri Jaanson, palun!

11:40 Jüri Jaanson
Aitäh, austatud minister! Ma jätkan kolleeg Urmas Kruuse alustatud teemat, küsin tasulise ja tasuta kõrghariduse mõju kohta spetsialistide olemasolule. Ma ei taha muidugi alustada siin laiapõhjalist diskussiooni tasuta kõrghariduse üle, tasuta asju iseenesest pole olemas. Aga tahaksin põhimõtteliselt selgust, kas praegused riigieelarvelised kohad, riigi tellimusel loodud kohad, on ennast õigustanud. Kui paljud kooli lõpetanud spetsialistidest lähevad tööle õpitud erialale, tugispetsialistideks, ja kui paljud kaovad mujale? Kas te oskate seda öelda?

11:41 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Täpseid arve ei ole mul kaasas, aga proportsionaalselt umbes kolmandik läheb kohe tööle. Tegelikult lähevad väga paljud logopeedid kohe tööle erasektorisse. Nad lähevad oma erialasele tööle, aga erasektorisse. Nii et kuigi spetsialistid lähevad erialasele tööle, ei jõua nendest väga paljud kooli ega lasteaeda. See on meie valdkonna probleem. Lihtsalt nii Tallinnas kui ka Tartus on tekkinud palju neid, kes on valmis erastruktuurilt logopeediteenust ostma. Me näeme ka täna mainitud Rajaleidja keskuste puhul, et isegi kui need spetsialistid on maakonnas väga hõivatud, kasutavad väga paljud neist rahateenimisvõimalusi ka erasektoris, sest lihtsalt on olemas inimesi, kes on seda valmis tasustama. Kahjuks ei ole piisavalt lõpetajaid, st kõik ei lõpeta õpinguid. Teiselt poolt peame nentima, et enam kui pool praegu tugiteenuseid osutavatest inimestest ei tööta täiskohaga. Keskmine hõivatus on 45%. Kas ülejäänud töötavad siis erasektoris või ei ole ülejäänud leidnud erialast tööd? See vajab veel pikemat analüüsi, aga 45%-line hõivatus on väga väike.

11:43 Esimees Eiki Nestor
Tiina Kangro, palun!

11:43 Tiina Kangro
Aitäh! Ma täpsustan oma eelmist küsimust, kuna ma ei saanud vastust. Ma pidasin silmas mastaabiefekti. Seletuskirjas selgitatakse ka, et kui kõigil puudega lastel on üks ja sama pearaha, siis koolipidaja või direktor saab mõnelt lapselt, kes vajab seda vähem, võtta raha vähemaks ja teisele lapsele juurde panna. Aga mul on tekkinud küsimus. Kui kodulähedasse kooli tuleb üks üliraske puudega laps, kes vajab väga mahukaid õpetamispingutusi, ja teda rahastatakse koefitsiendiga 4, või tuleb kaks raske puudega last ja neid mõlemaid rahastatakse ka koefitsiendiga 4, siis kas selles eelnõus või teie mõtetes on mingi mehhanism, mis tagab, et sellisel juhul omavalitsus vabast tahtest paneb raha juurde?

11:44 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Kõigepealt, põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse alguses on öeldud, et kohalik omavalitsus peab tagama hariduse kõikidele õpilastele, arvestades nende vajadusi. Kui te küsite, kas selle lapse puhul, kes vajab eraldi õpet, on seaduses kuidagi täpsemalt mainitud erivajadusi, siis vastan, et ei ole. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses on eraldi sätted, mis ütlevad, mis juhul lapsi peaks eraldi ja mis juhul koos õpetama. Kas peale selle, et kohalik omavalitsus peaks tagama õpilastele hariduse saamise võimaluse, on meil olemas mingi sunnimehhanism? Ma saan väga hästi teie küsimusest aru ja ma tean, et te olete sel teemal mitmel korral paljude spetsialistidega mõtteid vahetanud. Mul ei ole teile head vastust, kuidas me saaksime kohalikule omavalitsusele avaldada survet peale selle, et me oleme pannud talle seadusega kohustuse. Võib-olla on Riigikogu valmis kehtestama kohalikule omavalitsusele spetsiaalseid trahve. Üldine Riigikogu kui seadusandja loogika on olnud see, et me paneme kohustuse, mida tavaliselt püütakse täita, ja kui seda ei täideta, siis selleks puhuks on olemas mingid karistusmehhanismid. Võib-olla peame siis arutama, mis need sunnimehhanismid on. Nõue, et kohalik omavalitsus peab tagama igale lapsele hariduse, arvestades tema vajadusi, on pärast Eesti taasiseseisvumist kehtinud ju põhimõtteliselt kogu aeg.

11:46 Esimees Eiki Nestor
Raivo Põldaru, palun!

11:46 Raivo Põldaru
Aitäh, härra esimees! Lugupeetud minister! Tõepoolest, ega mu küsimus võib-olla nii väga raha kohta ei olnudki, sest raha on inimesel alati vähe, ükskõik kui suurt palka ta ka teenib. Ma tahtsin teada, et võib-olla on ministeeriumil mõtteid, kuidas me saaksime koolis ükskord selle töötajate puuduse ära kaotada, et me ei peaks enam rääkima, et on puudu tugispetsialistidest ja keegi ei taha minna füüsika-, matemaatika- või keemiaõpetajaks õppima. Võib-olla on mõtteid, kuidas me saaksime sellest raskusest üle. Te olete juba õige mitmendat korda minister ja vahepeal olete heitnud ette teistele ministritele, et seda probleemi ei ole suudetud lahendada. Võib-olla on teil nüüd mõtteid, kuidas me sellest probleemist ükskord üle saaksime.

11:47 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Ei, ühtset lahendust siin ei ole. Kasutada saab seda, mida ka teised riigid kasutavad: muutus ühiskonnas, õpetajate töö väärtustamine, tugiteenuste kasutamine, et õpetaja saaks rohkem oma põhitööga tegeleda ja klassis oleks olemas tugi nende laste jaoks, kes on keerulisemad, ja tal oleks võimalus abipersonali kasutada. Õpetajal peab olema selge, millised on tema ja millised on laste õigused ning millised on vastastikused kohustused ja kogukonna tugi. Uuringuprogrammid näitavad, et ühiskonna suhtumine õpetajatesse on olulisel määral paranenud. Meil on noori inimesi, kes räägivad oma õpetajakogemusest väga rõõmsalt. Vahepeal, kiire majanduskasvu perioodil oli aeg, kui õpetajaamet jäi veidi varju. Mida me veel saame teha? Meil on olemas stipendiumid, tuleb äratada õpilastes huvi aine vastu huvitegevuse kaudu, on olemas mitmed teadusprogrammid, "Rakett 69" ja muud tegevused, mille abil noored saavad põneva kogemuse kaudu targaks. Seda on seni tehtud, aga ega siin võluvitsa pole, see ongi meetmete kogum.

11:48 Esimees Eiki Nestor
Heljo Pikhof, palun!

11:48 Heljo Pikhof
Aitäh! Austatud minister! Toon sellise näite. HEV-lapsel on vedanud, kui ta saab kodu lähedal koolis käia, õppida väikeses klassis, kus on neli õpilast ja igasugused spetsialistid ümberringi. Aga kui põhikool läbi saab ja ta läheb kutsekooli, näiteks Tartu Kutsehariduskeskusesse, siis seal ei ole väikseid gruppe HEV-lastele ja tema eriala omandamise võimalused on hästi kitsad, see erialade valik on hästi kitsas. Minu poole on pöördunud lastevanemad ja on öelnud, et see on tõsine probleem, sest laps langeb koolist üsna ruttu välja. Kas siin on ministeeriumilt mingeid muudatusi oodata, et ka kutsekoolides oleksid väiksemad grupid ja haridustee saaks lõpuni käidud?

11:49 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Väga hea küsimus. Meil on planeeritud, et 1. jaanuarist hakkab kehtima uus kutsehariduse rahastamise mudel. Kutsehariduse järgmise aasta selged prioriteedid on paindlikud õppevormid, see, et oleks võimalik kasutada orientatsiooniaastat nende laste puhul, kes vajavad kohanemisperioodi, ning et oleksid olemas tugiteenused. Eestis on kutsekoolid tõepoolest väga erinevad. On neid, kus on veidi rohkem spetsialiseerutud erivajadusega lastele, kus nende õpilastega väga vahvasti, tulemuslikult tegeldakse, ja on ka neid koole, kus on seda kogemust võib-olla vähem. Aga just väljalangemise vältimiseks ongi mõeldud tugiteenused, väiksemad rühmad, orientatsiooniaasta kasutamise võimalus, ka võimalus minna paindlikumalt ühest rühmast teise ning koostöös kohalike tööandjatega pakutavad praktikavõimalused. Baasrahastamine tähendab suuremat stabiilsust, seega on kutsehariduses planeeritud mitmeid muudatusi.

11:50 Esimees Eiki Nestor
Heljo Pikhof, palun!

11:50 Heljo Pikhof
Minu küsimus puudutab konkreetselt Tartu Kutsehariduskeskust. Kas ka seal võetakse see stiil omaks? Kui on kutsekoole, kus seda kõike tehakse, siis see on teine asi, aga kui laps on saanud käia kodu lähedal koolis, siis tahaksid vanemad, et ta saaks kodu lähedal käia ka kutsekoolis. Mis on siis lahendused? Kas Tartus on sama süsteem käivitumas?

11:51 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Tartu lähedal Kambjas on avatud väiksemaid kutseõpperühmi, mis sobivad keerulisemate HEV-idega lastele. Põhjus on selles, et Tartusse soovitakse õppima tulla üle Lõuna-Eesti, mis on sealsetes koolides toonud kaasa ruumipuuduse. On mitu põhjust, miks on raskemate erivajadustega laste rühmad tehtud Kambjasse. Tagasiside on olnud äärmiselt positiivne. Selliste laste jaoks, kes tulevad tavarühmadesse, aga vajaksid tuge, on Tartule raha eraldatud, et saaks neid tugimeetmeid võtta.

11:51 Esimees Eiki Nestor
Aitäh! Eelnõu algatajale rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, minister, põhjalike selgituste eest! Komisjoni ettekandja on kultuurikomisjoni esimees Aadu Must. Palun!

11:52 Aadu Must
Hea juhataja! Head kolleegid! Lugupeetud minister! Kultuurikomisjon arutas seda kaalukat eelnõu 9. oktoobril. Ma võtsin kaasa isegi kogu lähtematerjali, ligi 100 lehekülge, näitamaks, et tegemist oli ikka kaaluka materjaliga, kuid pärast nii pikka diskussiooni, mis siin täna eelnes, ei pea selle kaalukusest vist rääkima.
Kui lühidalt öelda välja komisjoni hoiak või kommentaar, siis kultuurikomisjoni jaoks on tegemist väga vana, korduvalt ja põhjalikult mitmete teemade all ja ka eraldi käsitletud ainevaldkonnaga. Seda arutas kultuurikomisjon väga sisukalt ja innukalt juba siis, kui proua minister oli veel kultuurikomisjoni liige, ja seda teemat mäletavad ka mitmed endised ministrid, sest seda on ikka ja jälle tulnud tõstatada. Praeguse seaduseelnõu arutelul ei ole olnud märgata – võib-olla on see kultuurikomisjoni koosseisu suur pluss – mitte mingisugust erakondlikku polariseerumist või ühe või teise poliitilise jõu domineerimispüüet. Vastupidi, on tugev konsensus, et tegemist on Eesti hariduselu väga tähtsa küsimusega. Hea on tunnistada veel seda, et mitmed ka kultuurikomisjonis varem koos ministeeriumi esindajatega arutatud asjad on jõudnud sellesama eelnõu materjalidesse. Nii et see ei ole komisjonis mitte mingi uus teema.
Komisjonile on juba laekunud mitmeid arvamusi ja ettepanekuid pedagoogidelt. Nii et see paberipakk, millest me hakkame rääkima, läheb järjest tüsedamaks ja tüsedamaks. Vaidluskohana, mida me menetluse jooksul saame markeerida, toon välja selle, et mõned on rohkem keskvõimu usku, teised leiavad, et kohalikku omavalitsust võib usaldada. Murekirjade pakis on päris palju kriitikat seniste institutsioonide kohta. Paberite põhjal otsustades on nad küll tublid, aga ka mõnes Rajaleidja keskuses öeldakse, et kui teil on probleem, siis tulge kolme kuu pärast ja me õpetame teid. Nii et see maastik on tõesti väga erinev.
Komisjonis oli selle küsimuse arutelul haridusminister koos oma meeskonnaga. Peale proua ministri

olid kohal Haridus- ja Teadusministeeriumi koolivõrgu juhi nõunik Piret Sapp, üldharidusosakonna nõunik Tiina Kivirand ja õigusosakonna jurist Indrek Kilk. Komisjon oli kohal peaaegu täies koosseisus, ainult Heljo Pikhof oli ametisõidus ja Laine Randjärve asendas Liina Kersna, kes mitte ainult ei asendanud, vaid töötas selle küsimuse arutelul väga innukalt kaasa.
Küsimused, mida komisjonis tõstatati, olid paljus sarnased täna käsitletud teemadega. Peale kitsalt erivajadusega laste teemade käsitleti ka pedagoogide, eripedagoogide ja logopeedide ettevalmistamise küsimusi, mis olid täna ka siin pikalt arutelul. Täpselt samuti jõudsid teemad otsapidi õpetajate õigusteni. Kas õpetaja tutistada tohib või ei tohi? Aga seda kõike me hakkame rääkima ühe teise eelnõu raames. Juttu oli loomulikult kitsaskohtadest. Kui nüüd lõpetuseks küsida komisjoni arutelu n-ö meeleolukokkuvõttena, kas arvatakse, et selle seadusega saab haridussüsteem või erivajadusega laste eest hoolitsemise süsteem valmis, siis vastus on, et loomulikult ei saa.
Mis on selle seaduseelnõu mõte? Eelnõu mõte on, et see muudab olukorda väga palju paremaks ja vähendab kitsaskohti. Teate, haridusega on samamoodi nagu Tallinna linnaga, mis ei pidanud kunagi valmis saama, sest asjade arenedes meie nõudmised ja soovid kindlasti suurenevad.
Loomulikult haakub see teema mitme paralleelvaldkonnaga. Täna on juba korduvalt kõne all olnud küsimus, mis saab positiivse arengu puhul, kui kergemate erivajadustega lapsed tuuakse tavakooli. Kas siis läheb elu odavamaks ja ei ole vaja erikoole ega eriklasse. Selle peale ikka ja jälle tiksub kell: teate, head sõbrad, siis tuleb hakata tegema uusi erikoole – võimekatele.
Ütlen ainult ühe lause omalt poolt, mis ka komisjoni arutelust väga põgusalt läbi käis. Kas te olete kuulnud, mis bioloogiline liik on puksiirlatikas? Puksiirlatikas on tavaline õpilane, kes õpib koolis, kus on palju neid, kes vajavad eritähelepanu, abiõpetajateenust või, nagu ütles Andres Ammas, kellelt läheb õpetaja tähelepanu ära. Ja siis hakkavad normaalsed lapsed õppimise asemel tegema nägu, nagu nad õpiksid, õpetaja teeb näo, nagu ta neid õpetaks, ja paneb ka hindeid, aga nende laste võimed jäävad välja arendamata. Meie laste võimed on aga meie jätkusuutlikkuse garant ja suurim rahvuslik rikkus. Nii et probleeme jätkub küllaga.
Kõiki menetluslikke otsuseid tehes oli komisjon konsensuslik. Oli ainult üks selline puhtbürokraatlik asi, mis väärib võib-olla õiendamist. Ma vaatan, et meie ettepanek, lähtudes meile etteantud ajaraamidest, oli saata see küsimus täiskogu päevakorda eilseks, aga Riigikogu juhatuse konstruktiivne ja igati kiiduväärne ettepanek oli jagada meie koormust ühtlasemalt ja nii sattus see päevakorrapunkt tänase päeva peale. Komisjon on konsensuslikult seda meelt, et tegemist on väga vajaliku seadusega ja seda tuleb kindlasti edasi menetleda. Veel on oluline rõhutada, et muudatusettepanekute esitamise tähtajaks oleme pakkunud 1. novembri 2017, kellaajaks on tööpäeva lõpp või veel täpsemini kell 17.15. Minu poolt kõik.

11:59 Aseesimees Enn Eesmaa

Austatud ettekandja! Ma täpsustan: kas 1. või 2. november, nii nagu on kirjas minu paberil?

11:59 Aadu Must

Vabandust, õige! Kogu graafik liikus päeva võrra edasi. Näed, jäin rehnungiga hätta. Aitäh täpsustuse eest! Jääb 2. november.

11:59 Aseesimees Enn Eesmaa

Suur aitäh! Kas ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Avan fraktsioonide esindajate läbirääkimised. Heljo Pikhof, palun, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel!

11:59 Heljo Pikhof

Austatud juhataja! Head kolleegid! Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise eesmärk on muuta haridusliku erivajadusega õpilaste õppetöö korraldamise regulatsiooni. Haridus- ja Teadusministeeriumil on kavas anda kõik haridusliku erivajadusega lastele mõeldud põhikoolid omavalitsuste haldusalasse. Riik jagaks tulevikus vastutust vaid rahastamise kaudu. Muudatuste eesmärk on läheneda õpilaste vajadustele individuaalselt ning luua vajaduspõhine ja paindlik õppekorralduse toetamise süsteem, mis ei sõltu kooli tüübist ega omandivormist. Ühtlasi on kavas suurendada riigi rahalist panust haridusliku erivajadusega laste toetamisel, et neile oleks tagatud tugiteenuste kättesaadavus.
Eelnõu seletuskiri tõdeb, et haridus-, sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna tegevused on koordineerimata ja

dubleerivad üksteist. Ka teenuste maht ei ole piisav, sest põhihariduse andmine on kohalike omavalitsuste vastutusalas, aga nende võimekus, motivatsioon ja ressursid on väga erinevad.
Olen nõus, et vastutuse jaotus riigi ja omavalitsuste vahel on hägune. Alates 2010. aastast on lähtutud kaasava hariduse põhimõttest, mille kohaselt peaksid tuge vajavad õpilased üldjuhul õppima elukohajärgses koolis põhikooli ühtse riikliku õppekava järgi.
Riigil lasub kohustus asutada ja pidada üleval koole just raskema haridusliku erivajadusega õpilastele. Sellelt pinnalt on tekkinud mitmed kohtuvaidlused riigi ja omavalitsuste vahel vastutuse jaotamise ja kohustuste täitmise sisu üle. Kohus on leidnud, et raskema haridusliku erivajadusega õpilaste kulude katmine on riigi ülesanne, seda ka juhul, kui õpilane õpib munitsipaalkoolis. On selge, et lapsi ei tohi panna ebavõrdsesse olukorda ega teha vahet riigikoolis ja munitsipaalkoolis õppivate laste vahel.
Olen igati nõus, et lapse põhiõigus on elada kodus, õppida kodule lähimas koolis ja saada sealjuures vajalikku toetust. Tugiteenused ei pruugi olla ainult hariduslikud, sageli vajab tuge ka pere. Õppetöö peab lähtuma lapse tegelikest vajadustest, mitte meditsiinilisest diagnoosist. Hariduslik erivajadus võib tekkida ootamatult. Nagu ka minister ütles, laps peab sel juhul kohe abi saama.
Nii järsk pööre tekitab mitmeid murekohti ja küsimusi. Oleme ju seni liikunud selles suunas, et riik võtab endale vastutuse raskema erivajadusega õpilastele hariduse andmise eest. Tuleb arvestada, et haldusreform alles hakkab lõpule jõudma, mis tähendab, et uued omavalitsused alles tekivad ja segadust on veel palju. Me ei saa eeldada, et kõik omavalitsused on alates 2018. aasta 1. jaanuarist raskema erivajadusega õpilaste õppetööd korraldades ühtemoodi võimekad. Samuti ei ole kindlust, kas leidub piisavalt eriteadmistega, koolitatud õpetajaid, sotsiaal- ja tervishoiuspetsialiste ning tugispetsialiste.
Sellises olukorras kätkevad nii põhimõttelised muudatused, mida soovitakse tõtakalt läbi viia, suurt riski. Leian, et mitte mingil juhul ei tohiks kannatada koolitöö sisuline pool ega haridusliku erivajadusega õpilaste hariduse kvaliteet. Kõige tähtsamad on siin laste huvid.
Meie kõigi üllas siht peab olema see, et HEV-laste õpetamine ja nende eluks ettevalmistamine muutuks paremaks. Eestis on kokku 18 riigile kuuluvat HEV-laste kooli. Neist neljas käivad lapsed kõikjalt Eestis. Nii-öelda üleriigilistes koolides õpivad eeskätt raskema erivajadusega õpilased: lapsed, kellel on nägemis-, kuulmis- või liikumispuue või kellel peale liikumispuude on täiendav hariduslik erivajadus. Samuti on need mõeldud raske psüühikahäire, tundeeluhäire ja käitumishäirega ning toimetuleku- ja hooldusõppel olevatele lastele.
Palun kolm minutit juurde!

12:04 Aseesimees Enn Eesmaa
Kolm minutit juurde.

12:04 Heljo Pikhof
Leian, et need neli üleriigilist kooli peaksid ka edaspidi jääma riigile, kujunema kompetentsikeskusteks ning toetama tulevikus omavalitsusi. Tasub kaaluda ettepanekut luua eraldi riiklik kompetentsikeskus, mis hakkaks tulevikus kõiki omavalitsusi haridusliku erivajadusega õpilaste õppetegevuse asjus toetama ja abistama. Minu nägemus on, et tekib kahetasandiline koolisüsteem, mis koosneb riigikoolidest ehk kompetentsikeskustest ja omavalitsustele kuuluvatest koolidest.
Sotsiaaldemokraadid peavad mõistlikuks aeg maha võtta, et nii tundlikku ja nii paljusid inimesi puudutavat teemat veel arutada. Samas aga andis ministri tänane sõnavõtt usku, et juba lähiajal on võimalik leida valdavale osale sobiv lahendus ja eelnõu menetlemisega edasi minna. Aitäh!

12:05 Aseesimees Enn Eesmaa
Seaduseelnõu üldpõhimõtete arutelu jätkub. Liina Kersna Eesti Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:05 Liina Kersna
Palun igaks juhuks lisaaega!

12:05 Aseesimees Enn Eesmaa
Kaheksa minutit.

12:05 Liina Kersna

Hea istungi juhataja! Austatud kolleegid! Kaasav haridus kui põhimõte on kindlasti õige. Igal lapsel peaks olema võimalus tugevas kodulähedases koolis käia ning saada haridusteel oma erivajadusest tulenevalt piisavalt tuge. Iga lapse potentsiaal peaks saama arendatud – see on ideaal, mille poole me püüdleme. Küsimus on selles, kas praegused koolid, kus on õpetajate ja krooniline tugispetsialistide põud, on selleks valmis. Olgu öeldud, et Riigikontrolli hinnangul ei saanud õigel ajal ravi 71% käitumishäirega lastest, nende ravi algas keskmiselt kaks aastat pärast esimeste dokumenteeritud sümptomite avastamist. See on praegune olukord.

Erivajadusega lapse ebaprofessionaalne n-ö kaasamine tavaklassis võib anda loodetust hoopis vastupidise tulemuse. Kui laps ei saa õigel ajal vajalikku tuge, võib tema erivajadus hoopis süveneda. Vaevalt, et see toimub pahatahtlikkusest, pigem oskamatusest. Iga päev selle valdkonnaga kokku puutuvad spetsialistid näevad neid kurbi lugusid liiga tihti. Näiteks on eripedagoogide juurde jõudnud 6. klassis käiv õpilane, kes ei osanud lugeda, hoolimata sellest, et tema võimed oleksid seda võimaldanud. Selliseid juhtumeid ei tohiks süsteem lubada ei täna ega ka tulevikus.

Kuidas saavad hakkama meie õpetajad, kellel lasub kõige suurem koormus? Kuidas tagada klassis kõigi laste potentsiaali avaldumine, kui erivajadusega lapsi on klassis mitu, aga tugiisikuid ja abiõpetajaid lihtsalt ei leita? Ilma tugimeeskonnata ei ole võimalik kaasavat haridust edukalt rakendada. Samal ajal ei ole reguleeritud see, kes on üldse abiõpetaja, millised on tema ülesanded, milline peaks olema tema ettevalmistus ja palgatase. Ka ülejäänud tugimeeskonna (sotsiaal- ja eripedagoogid, logopeedid, aga ka koolipsühholoogid) töökoormus ja palk vajaks selgemat reguleerimist. Kui me ühiskonnana kinnitame, et peame oluliseks kaasava hariduse rakendamist, oleks õiglane siduda tugipersonali palk õpetaja palgaga. See on ka eriala populaarsemaks muutmise eeldus. Tõenäoliselt peaks suurendama ka eripedagoogide ja logopeedide riiklikku koolitustellimust, sest selgelt on neid kaasava hariduse rakendamiseks tööturul liiga vähe. Tartu Maavalitsuse haridus- ja sotsiaalosakonna spetsialistid on öelnud, et kõige suurem probleem spetsialistide leidmisel ei ole raha, vaid see, et neid lihtsalt ei jätku. Näiteks on Tartu maakonnas 26 kooli, logopeed ja sotsiaalpedagoog on ametis 62%-s koolidest, eripedagoog on tööl peaaegu pooltes koolides ja psühholoog vaid 35%-s koolidest, kõik spetsialistid on olemas vaid viies koolis.

Peale tugimeeskonna olemasolu on oluline, et õpetajad tunneksid end klassiruumis kindlalt ja toetatult, et neil oleks piisavalt oskusi ja teadmisi, kuidas saada hakkama mitmesuguste erivajadustega, ning teadmine, et nad ei ole üksi. Paljud olemasolevad õpetajad vajavad lisakoolitust. Õpetajakoolituses peaksime eripedagoogika osakaalu oluliselt suurendama.

Seadusmuudatus näeb ette, et kohalikud omavalitsused saavad koolipidajatena valitsuselt raha kaasava hariduse rakendamiseks. See ei ole kingitus, sellega kaasneb ka palju suurem vastutus. Koolijuht ja koolipidaja peavad hakkama otsustama, millist tuge konkreetne laps oma kooliteel vajab, ja ka selle toe tagama. Küsimus on selles, kuidas meie seadusandjatena suudame tagada, et kohalikele omavalitsustele antud lisavahendid tugiteenuste osutamiseks jõuaksid sihtotstarbeliselt ka koolidesse. Kes ja kuidas seda kontrollib? Kes neid nõustab?

Hea kolleeg Tiina Kangro armastab tuua näidet Norrast, kus pärast 20 aastat kaasava hariduse rakendamist näitasid uuringud, et 30% erivajadusega lastest ei olnud saanud piisavalt tuge, seda raha oli kasutatud suuresti üldise koolikeskkonna arendamiseks. Taas ütlen, et ma ei usu pahatahtlikkusse, pigem sünnivad sellised otsused teadmatusest. Seepärast on äärmiselt oluline, et meil tekiksid piirkondlikud kompetentsikeskused, koolid, kus iga päev tegeldakse erivajadusega laste õpetamisega ning peale selle koolitatakse ja nõustatakse ka piirkonnakoole kaasava hariduse rakendamisel. Oluline on, et koolid saaksid üle Eesti kiiret, professionaalset ja praktilist tuge erivajadusega laste toetamisel.

Kokkuvõtteks. Kaasava hariduse kui põhimõtte rakendamine meie haridussüsteemis on suunana õige, kuid selleks on vaja hariduslike erivajadustega sina peal olevaid õpetajaid ja koolijuhte, piisaval arvul tugipersonali, asjatundlikke otsustajaid kohalikul tasandil ning üle Eesti kvaliteetset koolide nõustamise süsteemi. Kui need tingimused oleksid täidetud, võiks selle seaduse vastu võtta ka kiireloomulisena. Aga need eeldused ei ole tagatud. Me ei saa seda seadust vastu võtta kiirustades, see ei ole õige. Ma loodan, et me võtame endale aega see teema põhjalikult läbi arutada. Aitäh!

12:11 Aseesimees Enn Eesmaa

Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel võtab sõna Tiina Kangro. Palun! Kaheksa minutit.

12:12 Tiina Kangro

Lugupeetud rahvasaadikud! Pärast seda väga pikka arutelu ei ole mul enam mõtet hakata kirjeldama, mida on selle eelnõuga plaanis Eestis korda saata. Ma asun kohe asja juurde ja ütlen, et minu fraktsioon ei pea võimalikuks seda eelnõu seadusena jõustada, ilma et seal tehtaks olulisi muudatusi. Aga tuleb arvestada, et nende muudatuste tegemiseks on tarvis mõned alateemad uuesti ja põhjalikult läbi töötada ning ka läbi arvutada. See nõuab paratamatult rohkem aega kui see viis minutit, mis meil on jäänud jõuludeni, kui seadus tuleks vastu võtta, et see saaks hakata kehtima 1. jaanuarist, nagu on haridusministeeriumi plaan olnud.

Ma võtan endale õiguse öelda, et see eelnõu on seadusloome praak. Me räägime siin saalis peaaegu iga päev väga paljude eelnõude kohta, et neil puudub väljatöötamiskavatsus, mõjude analüüs jne. Selle eelnõu esimesel versioonil, kui ta valitsusest tuli, mõjude analüüsi peaaegu ei olnudki. Kes selles kahtleb, võib vaadata Justiitsministeeriumi kaheksa lehekülje pikkust kommentaari, kus väga detailselt osutati sellele, mis asjad kõik on läbi analüüsimata ja mis tuleks kirja panna. Ma toon mõne näite mõjuanalüüsi kohta selle praegusel kujul. Lisan siia juurde, et pärast minu pikki kohtumisi haridusministeeriumi ametnikega, kes selle eelnõuga tegelesid, tegid nad hulga muudatusi eelnõu mõjuanalüüsi peatükis. Aga tulemus – nüüd ma ütlen jälle otse – on täiesti koomiline. Kuna oli hästi kiire, paari päevaga tuli midagi eelnõusse lisada, siis ilmselt lihtsalt tõsteti kopeerides ja kleepides mida iganes mõjuanalüüsi peatükki, et tekst oleks pikem ja jätaks targema mulje.

Ma tsiteerin paari kohta mõjude analüüsist selle praegusel kujul. Esimene koht: "[E]i ole alust arvata, et kuidagi halveneb põhi- või üldkeskhariduse kättesaadavus õpilaste ja nende vanemate jaoks." Teine koht: "[E]i ole alust arvata, et kuidagi halveneb põhi- või üldkeskhariduse kvaliteet mis tahes hariduslike erivajadustega õpilaste ja nende vanemate jaoks." Eraldi peatükk on "Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele". Seal on öeldud, et muudatuste põhiline sihtgrupp on väga väike, kuna erivajadusega laste koolis õpib alla 3% kõigist põhikooliõpilastest ja seetõttu on eelnevat arvestades muudatuse mõju väheoluline. On ka selline lõik, mis ütleb, et suurim takistus haridusliku erivajadusega õpilaste laiaulatuslikul toetamisel ja kaasamisel on eri osapoolte iganenud teadmised ja hoiakud, see puudutab lastevanemaid, õpetajaid, koolijuhte, koolipidajaid ning ka kaasõpilasi ja laste sotsiaalset keskkonda laiemalt. Selle konstateeringu peale otsustatakse siiski see asi ära teha. Loogiline oleks võtta see CentAR-i uuringust pärit väide teadmiseks ja asuda tegelema nende takistuste seljatamisega mingisugusel mõistlikul moel.

Aga et mitte takerduda sellesse, millest me oleme juba pikalt rääkinud, oleks minu arvates hea avada sellise eelnõu tekkimise tegelikud põhjused. Haridusminister väitis siin õigesti, et teemaga on tegeldud ju väga pikalt, juba aastat kuus-seitse, ja nüüd on mingil määral võetud see suund, et lapse vajadustest lähtuvalt tekiks tema ümber haridus-, sotsiaal- ja tervishoiutöötajate ühine rinne, mis teda toetaks, ning sellega on tegeldud tõesti kas aastake või rohkem. Aga sellel, mis lõpuks on välja kukkunud, on ju konkreetsed põhjused. Me oleksime pidanud minema edasi selle ideega, kuidas teha seaduses muudatusi, et tagada erivajadusega lastele koolis optimaalne tugi nende kolme süsteemi koosmõjus, me oleksime pidanud keskenduma sellele. Aga kahjuks nurjasid selle hea plaani kaks erivajadusega lastega mitteseotud asjaolu. Esimene neist oli see, mida Heljo Pikhof juba mainis. Ehk üks tegelikest põhjustest, miks meil on kiire ja miks me tahame anda kogu vastutuse koos rahasutsakaga KOV-idele, on ju see, et eelmisel aastal tulid kohtulahendid, et seaduse järgi on riigi ülesanne tagada erivajadusega laste koolide pidamine ja nende kulude katmine. Sellest tekkis haridusministeeriumil ehk riigil kohustus hakata teatud munitsipaalkoolide kulusid katma, eeskätt nende koolide kulusid, kes on kohtulahendi kätte saanud. Aga nagu me teame, eeskuju võib olla nakkav, ja seetõttu tekkis tunne, et me võiksime anda kogu selle asja koos rahaga üle KOV-idele ja siis võtta seadusest välja praeguse põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 2 lõike 4 teise lause, mis ütleb, et riik tagab koolide asutamise ja pidamise teatud keerulisema erivajadusega laste jaoks. See on üks motivaator.

Teine motivaator, nagu me kõik aru saame, on see, mis toimub omavalitsuste reformiga. Meil on mantra, et uued ja suuremad omavalitsused ...

Kas kogu mu aeg on juba läbi?

12:19 Aseesimees Enn Eesmaa

Jah, kaheksa minutit hakkab täis saama.

12:19 Tiina Kangro

Okei. Me oleme öelnud, et suured omavalitsused muutuvad hästi võimekaks, aga samas me teame, et nende tulubaas ei ole piisav, selleks et see võimekus tekiks. Nüüd on tarvis leida võimalusi, et tekitada omavalitsustele raha juurde, sest see 25–30 miljonit järgmisel aastal ja sealt edasi tulubaasi suurendamiseks on üks asi, aga see on piisk meres. Need on need kaks põhjust, miks on meie ees tegelikult selline väga segane eelnõu, mis on puudega lastele, nende peredele ja tegelikult kogu koolisüsteemile väga-väga riskantne.
Ma lõpetan praegu. Pakun välja eravestluse võimalust, et rääkida pikemalt ja põhjalikumalt, kui kellelgi kolleegidest on küsimusi valdkonna kohta, mida ma hästi tunnen. Aitäh!

12:20 Aseesimees Enn Eesmaa

Austatud rahvasaadik, tuletan meelde, et ees ootavad veel läbirääkimised, nii et siin suures saalis on võimalik oma mõtteid avaldada täiesti avalikult. Opositsiooni mõtted ütleb välja Krista Aru Eesti Vabaerakonnast. Palun!

12:21 Krista Aru

Härra juhataja! Austatud minister! Head rahvaesindajad! Kaasava hariduse põhimõte, mida see seaduseelnõu peaks meie meelest, Vabaerakonna fraktsiooni meelest tõlgendama ja laiendama ning millel ta peaks aitama ka paremini reaalses elus rakenduda, nõuab natukene enamat kui ainult keskendumist erivajadusega lastele. Kuigi see seaduseelnõu konkreetselt tegeleb tõesti erivajadusega laste küsimusega, kuid kaasava hariduse põhimõte sisaldab ka hulga muid komponente. Täna me kahjuks ei jõua kaasavat haridust laiemas kontekstis mõtestada ja me ei ole ka varem seda üldse teinud. Ma tuletan teile kõigile meelde ühte väga ilusat lauset: haridus on rahva eluküsimus. Sellist küsimust kiirustades, järjekordselt ühe lõikega lahendades me teeme ja võime teha haiget, viga ja häda mingile teisele valdkonnale.
Meie meelest, Vabaerakonna fraktsiooni meelest, on see suund tegelikult õige ja tervikuna on kõik see, mida püütakse teha, vajalik ja kindlasti tulenevad need tegevused ühest või teisest karjuvast vastuolust, sh kohalike omavalitsuste rahapuudusest. Seda ei tohiks eitada.
Kuid on mitu suurt probleemide ringi, mis on läbi rääkimata ja läbi arutamata ning mis vajaksid hoopis põhjalikumat käsitlust. Kõigepealt, needsamad tugispetsialistid. Kõik me tunnistame ja teame, et neid ei ole ja neid ei tule. Tallinna Ülikoolgi pidavat hakkama neid koolitama. Millal nemad ükskord spetsialistidena valmis saavad? Selle eest, mis koolides hakkab juhtuma, ei suuda me praegu mitte keegi mitte kuidagi vastutada.
Teiseks, abiõpetajad. Me räägime, et abiõpetajaid on võimalik tööle võtta. Kust neid leida? Mida nad tegema hakkavad? Milline on nende staatus? Millised on nende õigused ja kohustused? Me ei ole seda kordagi käsitlenud.
Õpetajate õigused. Ühest küljest öeldakse, et õpetajate õigusi ei saa suurendada, sest see läheb vastuollu üldise väärtusbaasi ja omaksvõetud tavaga. Teisest küljest jätame me õpetaja klassi ees järjekordselt hätta. Siia juurde tuleb kindlasti mainida koolipidaja vastutust, kohustusi, ka oskust märgata laste vajadusi ja hakata õigel ajal moodustama väikeklasse või neid lapsi eraldi õpetama. Oluline on ka avalikkuse teadlikkus, et kaasav haridus sisaldab selliseid võimalusi ning annab kindlasti oma suure panuse ja osa hariduse üldkvaliteedi parandamisse.
Järgmine suur probleemipundar on seotud koolimajade valmisolekuga. Kas me paneme neile kohalike omavalitsuste juhtidele, kes alles hakkavad paika saama, ülesandeid juurde? Jaanuaris on neil muude probleemidega tööd veel küll ja küll, aga me lisame veel ühe kohustuse. Ma olen kindel, et nad tulevad sellega toime, aga võib-olla peaks neile natukene rohkem andma aega harjuda, läbi rääkida ja uues olukorras seda teemat mõtestada. Koolide võimalused on väga erinevad. Ka minister tunnistas, et mõnes koolis on ruumi küll, teises pole seda õieti kuskilt leida, tuleb koridor abiks võtta. Lahendamata on transpordiküsimus, sest tekib ju kindlasti ka transpordivajadus. Kas transport on olemas, kas omavalitsus on suuteline ja võimeline seda tagama? Moodustatakse ka tervisekeskused.
See on terve uus suur probleemide ja küsimuste kompleks, mis meil tuleks läbi arutada. Kindlasti tuleb mõelda tavalistele lastele, sellele, kui hästi õpetaja suudab tundi anda ja kui hästi ta suudab haridust anda. Me ei tohiks kindlasti ära unustada, et ka neile lastele on vaja anda igas kooliastmes parimat haridust.

Veel kord, haridus on rahva eluküsimus. Siin ei ole vaja midagi muud kui natuke veel arutada ja kaaluda ning siis kõige targem otsus langetada. Vabaerakonna fraktsioon toetab üldist suunda, aga peab targemaks asja veel natukene arutada. Aitäh!

12:26 Aseesimees Enn Eesmaa

Kuna rohkem kõnesoove ei ole, siis sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 519 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määran eelnõu 519 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 2. novembri kell 17.15.
Head kolleegid! Juhatajale on saabunud paber, kus on kirjas, et Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon teeb ettepaneku pikendada Riigikogu 19. oktoobri istungit päevakorra ammendamiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. See toob kaasa hääletuse.
Austatud Riigikogu, panen hääletusele Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni ettepaneku pikendada Riigikogu 19. oktoobri istungit päevakorra ammendamiseni, kuid mitte kauem kui kella 2-ni pärastlõunal. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Ettepaneku poolt hääletas 49 rahvasaadikut, vastu oli 6 ja erapooletuks jäi 1. Ettepanek leidis kindlat toetust.

---

3. 12:30 Erakooliseaduse muutmise seaduse eelnõu (520 SE) esimene lugemine

12:30 Aseesimees Enn Eesmaa

Me jätkame istungit. Kolmas päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud erakooliseaduse muutmise seaduse eelnõu 520 esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnepulti haridus- ja teadusminister Mailis Repsi!

12:30 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Hea Riigikogu aseesimees! Head Riigikogu liikmed! Mul on hea meel teile tutvustada erakooliseaduse muutmise seaduse eelnõu. Vabariigi Valitsus on andnud Riigikogule üle erakooliseaduse muutmise seaduse eelnõu, millega luuakse senisest soodsamad alused erakoolide tegevuskulude katmise toetamiseks riigieelarvest. Toetuse saamiseks on vaja hoida erakooli õppemaks madalam, pakkuda kvaliteetset õpet, tagada erakooli hariduskulude läbipaistvus ja investeerida kogu teenitud kasum tagasi kooli tegevusse.
Eelnõuga ei muudeta haridustoetuse eraldamise aluseid. Haridustoetus moodustab ka edaspidi suurema osa riigilt erakoolidele ja erakoolide pidajatele eraldatavast rahast. Eelnõu ettevalmistamisel on tehtud pidevat koostööd erakoolide esindajatega. Enim eriarvamusi on põhjustanud nõue, mis seab tegevuskulu toetuse saamiseks erakooli õppemaksule lae. Õppemaksu lae eesmärk on teha eraharidus oma mitmekesisuses kättesaadavamaks ka väiksema sissetulekuga perede lastele. Eelnõus on ettepanek, et muudatuse rakendamise esimesel aastal oleks see lagi 35% riiklikult kehtestatud alampalgast, sellest järgmisel aastal 30% alampalgast. Milline õppemaksu lagi on edaspidi õiglane ja võrdsema juurdepääsu tagamiseks vajalik, seda näitab arutelu Riigikogu kultuurikomisjonis. Erakoolidega on kõne all olnud ka erakooli tähtajatu tegevusloa nõue. See nõue toetab igati erakooli kui hea kvaliteediga ja mitmekesise hariduse pakkuja kuvandit. Riigil on hariduse andmise üle järelevalve tegemise kohustus. Kvaliteedinõude seadmine riigilt toetuse saamise eeldusena on seetõttu mõistetav.
Eelnõu ettevalmistamisel kohtusin Eesti Linnade Liidu ja Eesti Maaomavalitsuste Liidu esindajatega. Omavalitsuste põhimure on see, kuidas saavad nemad kaasa rääkida oma territooriumil tekkivate erakoolide rahastamise kohta tehtavates otsustes. Ka sellel teemal kultuurikomisjonis kindlasti arutelud jätkuvad.
Eelnõus on erakooli tegevuskulu toetus kavandatud õpilase kohta niisama suurena, kui on tema asukoha omavalitsuses munitsipaalkoolide keskmine tegevuskulu õpilase kohta. Siin on samasugune loogika kui haridustoetuse eraldamisel, omavalitsusüksuse territooriumil tegutsevate erakoolide haridustoetus õpilase kohta on sarnane munitsipaalkoolide haridustoetusega. Kuni 2020. aastani on tagatud kõikidele erakoolidele tegevuskulu toetus 75% ulatuses munitsipaalkoolide keskmisest

tegevuskulust. Kui tegevuskulu toetuse saamise tingimused on täidetud, siis annab eelnõu võimaluse taotleda uut, kohaliku omavalitsuse keskmise tegevuskulu suurust toetust juba 2018. aasta 1. jaanuarist. Erakoolidel, kes eelnõus toodud tingimusi aga ei täida, on võimalik kuni 2020. aastani saada edasi 75%-list tegevuskulu toetust ja kahe aasta jooksul oma tegevus eelnõus kehtestatavate nõuetega kooskõlla viia. Suur aitäh!

12:34 Aseesimees Enn Eesmaa

Esimese küsimuse ministrile esitab Liina Kersna. Palun!

12:34 Liina Kersna

Suur tänu, hea eesistuja! Austatud minister! Mind huvitab, milline on ministeeriumi prognoos, kui paljud tegutsevatest erakoolidest, mida on praegu suurusjärgus 60, vastavad etteantud tingimustele, et saada riigilt tegevuskulu toetust.

12:34 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh, hea küsija! Praegu on järgmine seis: erakooliõpilaste arv on veidi üle 7800 ja nendest suurem osa, üle 70%, käivad Tallinnas ja Tartus asuvates eraüldhariduskoolides. Kui me vaatame nõuet, mis puudutab õppemaksu ja õppemaksu lage, siis oleks igati õigustatud, kui me jagaksime need erakoolid koolitüüpide kaupa. On olemas religioossed koolid, alternatiivpedagoogikat rakendavad koolid, erakoolid, mis töötavad rahvusvahelise õppekava järgi ehk ingliskeelse õppega koolid, ja on muud erakoolid. Üldine pilt on selline, et alternatiivpedagoogikat rakendavates koolides ja religioosse kallakuga koolides õppemaksu lae kehtestamisega probleeme enamjaolt ei ole, sest nende õppemaks jääb sellest laest allapoole. Rahvusvahelised koolid on aga kõik olukorras, kus nad tegevustoetust sellisel kujul ei saaks, kui just seadusandja ei soovi neid kuidagi eraldi välja tuua ja öelda, et nad ikkagi seda toetust saavad. Praegu läheneb nende keskmine õppemaks 14 000 eurole, mis on laest oluliselt kõrgem. Muude erakoolide pilt on väga kirju. On koole, kes on kohtumistel välja toonud, et ka 25%-lise lae puhul ei hakka nad isegi proovima, sest see on nende jaoks liiga madal, ja on erakoole, kes on öelnud, et nad kindlasti soovivad teha pingutusi, et õppemaksu alla tuua ja leida muid rahastamisallikaid. Kui me vaatame olukorda ainult õppemaksu laest lähtudes, siis ma ütleksin, et suurem osa koole kvalifitseerub, kui jätta nn rahvusvahelised koolid kõrvale. Osa koole ei näe ka vajadust keset õppeaastat muudatust teha. Me peame arvestama, et 1. jaanuaril on lepingud juba sõlmitud ja osa koole ei soovi neid kohendusi teha, sest lae puhul on esimene säte, mis rakendub, 35% alammäärast, siis tuleb 30% ja sealt edasi.
Teine teemadering, mis puudutab erakoole, on tähtajalised ja tähtajatud lepingud. Siin on pilt samuti kirju, ka sõna otseses mõttes, sest see tabel, mis mulle tänaseks pandi Haridus- ja Teadusministeeriumis nende andmete alusel kokku, on mitmevärviline. Nii et pilt ongi kirju. Võib öelda, et kahel kolmandikul koolidest on juba praegu tähtajatu luba. Ma täpset protsenti kohe silmaga ei haara, võib-olla 60%, võib-olla 70%. Neid koole, kellel on tähtajatu luba, on palju. Teisalt, tähtajalised load on välja antud väga erinevatel põhjustel. Selle andmestikuga Haridus- ja Teadusministeerium tõsiselt tegeleb, selgitamaks täpselt, mis need põhjused on. Osalt on põhjuseks asjaolu, et need koolid on tegevust alles alustanud ja suure tõenäosusega saavad nad tähtajatu loa teatud aja möödudes, kui on näha, et koolil on olemas kaader ja mingeid küsimusi ei ole tekkinud. See on algusfaasis lihtsalt täiesti normaalne esimene samm. On terve hulk selliseid koole, kes suure tõenäosusega loa saavad, ja on ka neid koole, kus on tõesti kvalifikatsiooniga õpetajate puudus. Me peame kaaluma erakoolipidajate kohtumisel esitatud ettepanekut tulla tähtajatute lubade väljastamisel koolidele vastu, näiteks kui on näha, et koolis on noored õpetajad, kes õpivad parasjagu ülikoolis, siis võiks seda arvestada loa määramisel positiivse asjaoluna. Nüüd koondub järelevalve maavalitsustest haridusministeeriumi, see protsess käib. Ma usun, et esimese ja teise lugemise vahel saavad kõik kultuurikomisjoni liikmed juba täpsustatud andmed, millised ettepanekud meil nende lubade kehtestamise kohta on, et see ei oleks rahastuse saamisel ainukene takistus. Tõepoolest, tähtajatu loa saamise tingimus on vastavus kvaliteedinõuetele, sellega ei soovita piirata erakoolide võimalust rahastust saada.

12:40 Aseesimees Enn Eesmaa

Urmas Kruuse.

12:40 Urmas Kruuse
Aitäh, austatud istungi juhataja! Väga auväärt minister! Eelmise päevakorrapunkti arutelul te rääkisite, et omavalitsuste autonoomia on väga oluline, aga nüüd te tõite ise välja selle, et omavalitsuste kõige suurem probleem on see, et nad ei saa kaasa rääkida oma koolivõrgu korraldamises. Teine osa sellest probleemist on see, et minu arvates selle lae kehtestamine sellisel kombel, nagu te hetkel olete selle välja toonud, on mõnes mõttes diskrimineeriv, vaatamata sellele, et Haridus- ja Teadusministeerium ja teie olete öelnud, et see on väga oluline toetus erakoolidele. Minu arust välistab see teatud koolide arengu ja nende võimaluse üldse toetust saada. Need on kaks väga vastuolulist punkti, mis üldhariduse eesmärke minu arvates ei arvesta. Kas te olete minuga nõus või mitte?

12:41 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Kõigepealt lae kehtestamisest. Kui rääkida maksumaksja rahast, siis erakool saab haridustoetust (õpetajate palga kulu) samadel alustel kui kohaliku omavalitsuse kool ja teiselt poolt kompenseeritakse tegevuskulusid samadel alustel, nagu tehakse kohaliku omavalitsuse koolides selles piirkonnas. Siis on veel üks osa kuludest, mille katmiseks maksab koolipidaja lisatoetust. Tavaliselt on need hoonega seotud kulud. Kui munitsipaalkoolil on olemas eraldi hoone, siis erakool peab hoone rentima või ehitama. See on see kulu, mille katmiseks erakoolid, nagu nad on öelnud, peavad kasutama õppemaksu, erinevalt kohaliku omavalitsuse koolist. See on olnud arutelu koht.
Kõige suurem vaidlus minister Ligi ajal oli ju selle üle, et kui tegevuskulu toetus juurde tuleb, kas sellisel juhul on eraharidus eelisrahastatud või võrdselt rahastatud. See on olnud kogu aeg selle vaidluse tuum. Nüüd on küsimus, mis on need komponendid, mida me peame eraharidusse juurde andma, nii et see looks võrdsed alused, aga ei tekitaks eelisrahastust, arvestades, et seal saadakse samadel alustel haridustoetust ja tegevuskulu toetust. See on põhjus, miks me oleme rääkinud sellest nn laest, et maksumaksjad, kes toetavad tegevuskulu toetuse ja haridustoetuse maksmist, ei tunneks ennast puudutatuna ega tekiks jälle sedasama vaidlust, et eraharidus on justkui eelisrahastatud.
Nimetatud lae kehtestamise põhjus on ka see, et on selgelt olemas maailmavaatelised seisukohad, mille esindajad ütlevad, et eraharidust võib toetada, sest ta pakub alternatiive, aga ta peab olema avatud kõikidele lastele, ka nendele, kelle vanematel on natuke keskpärasemad sissetulekud.
Kas me diskrimineerime sellega kedagi? Erakoolipidajal on võimalus öelda, et ta ei soovi seda lage kehtestada, kui on piisavalt lastevanemaid, kes soovivad maksta suuremat õppemaksu. Ju ta siis näeb, et neil on seda võimalik maksta. Meil on olnud erakoolide esindajatega mitmeid kohtumisi. Nad ütlevad, et nad ei taha ega kavatse seda lage kehtestada ja tahavad minna oma õppemaksu rütmis edasi. Sellisel juhul tegevuskulu toetuse komponenti neile ei maksta, aga haridustoetust ehk õpetajate palgaraha saavad nad võrdsetel alustel teistega edasi. Nii et koolipidajale see võimalus alati jääb.
Tuleme ka selle teema juurde, et erakooli asutamine toimub täpselt samadel alustel nagu, ütleme, põhiseadus näeb ette igasuguse eraalgatuse õiguse. See on erainitsiatiiv. Kõik siiani tehtud juriidilised analüüsid ütlevad, et meil ei ole võimalik piirata eraalgatust, mille eesmärk on luua haridusasutust. See on ka põhjus, miks ei ole leitud võimalusi, kuidas kohalik omavalitsus saaks öelda, et tema territooriumil ei või erakool tegevust alustada. Erakool võib alustada tegevust, aga kohalik omavalitsus soovib, et kui tema territooriumil on erakool tegevust alustanud, siis tal oleks vähemalt võimalik öelda, kas ta toetab selle kooli tegevuse jätkamist, laienemist vms. Omavalitsusel peaks olema võimalik vähemalt oma eriarvamus välja öelda. Kas Riigikogu menetluse käigus tekib mingisugune juriidiline mõte kohaliku omavalitsuse kaudu erainitsiatiivi piirata? Haridusministeeriumi kõige paremad juriidilised nõuandjad ei ole leidnud sellist moodust, kuidas oleks võimalik öelda, et kohalik omavalitsus ei luba oma territooriumil teatud eraalgatust. See on olnud kogu selle diskussiooni põhiosa. Me võime küsida kohalikult omavalitsuselt arvamust ja me võime öelda kohalikule omavalitsusele, et tema arvamus on väga oluline. Kas selle arvamuse abil on võimalik erainitsiatiivi piirata? Praegu on üldine seisukoht, et ei ole.

12:46 Aseesimees Enn Eesmaa
Jaak Madison.

12:46 Jaak Madison
Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea minister! Tegevuskulu toetuse taotlemise eelduseks on see, et erakoolil on olemas kehtiv tähtajatu tegevusluba. Tähtajaline luba antakse välja üldiselt kuni viieks

aastaks. Mind huvitab, kuidas see praktikas välja näeb. Kas see on reegel, et põhimõtteliselt kõigile alustavatele erakoolidele antakse tähtajaline tegevusluba viieks aastaks, mille järel ta suure tõenäosusega saab ka selle tähtajatu tegevusloa? Või on ka erandeid, selliseid juhtumeid, kui luba on antud kolmeks või neljaks aastaks ja siis antakse juba tähtajatu tegevusluba ehk ka õigus taotleda tegevuskulu toetust? Kuidas see praktikas välja näeb? Teine küsimus veel juurde: kui me seame õppemaksule lae, sidudes selle riikliku alampalgamääraga, siis kuidas me arvestame siin võimalust, et lapsevanemal on ju alati võimalik toetada erakooli muul viisil, näiteks huvialaringi tasu makstes või n-ö annetusi tehes?

12:47 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Riigikogu on annetamise ja kooli juures tegutsevate mittetulundusorganisatsioonide teemaga tegelnud. Seadusandja ei ole näinud vajaliku või võimaliku olevat sellist eraalgatust ja annetamist piirata, arvestades seda, et erakoolide hulgas on ka terve hulk kristlikke koole, kus annetamine on üldse väga levinud. Kui lapsevanem soovib kooli rohkem toetada, siis see võimalus talle alati jääb. Aga seda on seadusandja väga täpselt analüüsinud, sest see ei saa olla kohustus, see ei saa olla ka eelis ega tingimus laste kooli vastuvõtmisel, see ei saa olla kohustus, mis on lepingus kirjas. Nii et annetus peab olema lihtsalt annetus. Ma usun, et mitte keegi ka siin saalis ei taha hakata piirama lapsevanema soovi mingit tegevust koolis annetusega toetada. Kogukondlikku initsiatiivi pole mõtet piirata. Siin võivad kõne alla tulla spordiürituste korraldamine ja mis iganes. Kas see on võimalik? Jah, see on võimalik. Kas see on üldine praktika? Ei ole. Siin on väga erinevat praktikat, on koole, kus seda praktiseeritakse, ja on koole, kus see ei ole levinud. Olukord on väga erinev.
Järgnevalt räägin tähtajatust ja tähtajalisest lepingust. Tähtajatu lepingu taotlus esitatakse üldjuhul ühe kooliastme lõpus. See aeg ei ole tavaliselt viis aastat, väga tavaline on see, et luba küsitakse teise kooliaasta lõpus, kui kolmas kooliaasta on algamas. Tavaliselt esitatakse taotlus põhikooli esimese astme lõpuosas. Nagu ma ütlesin, menetluse käigus tuleb kindlasti meie järelevalvelt täpsustatud andmestik, kui kiiresti on võimalik seda luba taotleda. Pärast seda, kui see eelnõu tuli Vabariigi Valitsusest Riigikogu menetlusse, on meie poole pöördunud terve hulk erakoole, kes on palju lühema aja jooksul teinud taotluse, et nad sooviksid menetlust alustada. Selleks on oma reeglistik. Selline huvi on arusaadavalt tekkinud, sest keegi ei taha menetluse tõttu jääda ilma võimalusest tegevuskulu toetust 25% suurendada.

12:50 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Laine Randjärv!

12:50 Laine Randjärv

Aitäh, hea juhataja! Hea Mailis! Ma lähen annetuste teemaga edasi teises kontekstis. Sa ütlesid, et erakoolide lastevanematel on lahkelt lubatud teha annetusi igasuguste sündmuste puhul, et aidata kas midagi ehitada või üritusi korraldada. Tekib küsimus, mille poolest on riigi ja kohaliku omavalitsuse koolides õppivate laste vanemad teistsuguses olukorras, miks nende annetused on kuidagi taunitavad ja on alati tekitanud suurt pahameelt. Me mäletame Tallinna Inglise Kolledži ümber toimunut jne. Annetamine ei tohi olla muidugi kohustuslik, see peab olema vabatahtlik. Kas te olete kaalunud, et näiteks riigi või kohaliku omavalitsuse koolides võiks seadustada lastevanemate võimaluse rahulikult, ilma MTÜ-dega trikitamata koolile annetusi teha?

12:51 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Kõigepealt, mis puudutab neid juriidilisi vaidlusi, siis täpselt sellepärast ma selle teema tõstatasingi, et seda on munitsipaalkoolidega seoses ju korduvalt arutatud. Põhiharidus peab meil põhiseaduse järgi olema kõikidele lastele mitte ainult kättesaadav, vaid ka tasuta. Kui selliseid asju munitsipaalkoolis piiratakse, näiteks öeldakse, et annetus on kooli sissesaamise eeltingimus või annetuse suurus on koolis käimise eeltingimus, siis see ei ole põhiseaduse järgi lubatud. Seda on siin saalis ja kultuurikomisjonis korduvalt arutatud. Kas on võimalik kuidagi piirata neid tegevusi, mida mitmed MTÜ-d praktiseerivad, või seda, kui lastevanemad ise raha korjavad? Ka seda on analüüsitud ja on otsustatud, et põhimõtteliselt on siis, kui on tegemist eraalgatusega, see lubatud. Taunitud on aga

see, kui lastevanemad peavad nimekirja ja ütlevad kellelegi, et ta ei ole veel seda annetust ära teinud. Siis ei ole see ju annetus, siis on see kohustuslik õppemaks, mida munitsipaalkoolis ega riigikoolis ei saa kehtestada.

12:52 Aseesimees Enn Eesmaa
Krista Aru, palun!

12:52 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Komisjonis oli juttu, et viimasel ajal on igal aastal tekkinud juurde 5–7 erakooli. Kuhu need koolid on tekkinud? Mis tüüpi need on, on need kristlikud või on need tavalised erakoolid? Kas te ei tunneta ohtu, et pärast tegevuskulu võimalikku 100%-list kompenseerimist tekib erakoole veel juurde? Kas te soosite seda?

12:53 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Võib-olla on siin paslik öelda välja mõned arvud. 2010/11. õppeaastal oli meil 4300 erakooliõpilast, tänaseks on neid 7800 ja koolide arv on kasvanud 31-st 54-ni. Enamik nendest koolidest asub Harju maakonnas, sealjuures 27 Tallinnas. 6 kooli asuvad Tartus. 2017/18. õppeaastal on oluliselt kasvanud erakoolide arv muudes maakondades. Neid on 22-s kohalikus omavalitsuses ja 12 maakonnas. Praegu ei ole erakoole Hiiumaal, Jõgevamaal ega Läänemaal, igal pool mujal on erakoole tekkinud. Erakoolid on väga erinevad, 1–2 õpilasega kodukoolist kuni väga suure ja rahvusvahelise koolini välja. On koole, kus on hariduse andmisega tegeldud väga pikka aega, alates 1990-ndate algusest, ja, nagu ma ütlesin, on ka neid koole, mis on taotluse esitanud 2017/18. õppeaastal. Ka õppemaksud on väga erinevad, on koole, kus see on 14 000 eurot, ja on ka neid koole, kus ei ole üldse õppemaksu.

12:54 Aseesimees Enn Eesmaa
Martin Helme.

12:54 Martin Helme
Aitäh, lugupeetud asespiiker! Lugupeetud minister! Ma loen seda eelnõu ja ütlen, et selle eelnõu mõte on erakoole kägistada. Teie vastusest tuli just välja, et need koolid on väga eripalgelised ja erinevad, eri suurusega, ehk nad loovad hariduslikku mitmekesisust. Siin on terve hulk probleeme. Me oleme juba rääkinud, mida tähendavad tähtajatu ja tähtajaline tegevusluba. Sisuliselt me saame aru, et kooli esimestel tegevusaastatel hiilib riik kõrvale selle raha maksmisest, sest esimestel aastatel ei ole koolil veel tähtajatut luba. Mis puudutab seda 75%, siis lastevanemad maksavad makse, aga me teeme vahet, kas nende lapsed käivad avalikus koolis või erakoolis. Avalik kool garanteerib endale 25% rohkem raha, kusjuures avalikul koolil ei ole sellist investeerimiskohustust kui alustaval erakoolil. Aga seal on veel probleeme. Näiteks on probleem sellega, et arvutuse aluseks on novembrikuu seis, mis tähendab, et alustavatel ja kasvavatel koolidel võetakse kahel kuul aastas raha vähemaks. Kas te ei arva, et kogu selle ilusa jutu taustal on tegelikult plaan ikkagi erakoolide tekkimist ja arengut kägistada?

12:55 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh, hea küsija! Põhimõtteliselt on võimalik seda seadust mitte vastu võtta, aga siis erakoolide tegevuskulu toetus 2019. aastal lõpeb. Kui teie hea Riigikogu liikmena arvate, et see annab erakoolidele rohkem kindlust kui see, mida me lae järkjärgulise rakendamisega välja pakkusime, siis mina kardan, et see päris nii ei ole. Põhjus, miks me soovime lae kehtestada, on see, et väga pika ja tulise vaidluse kokkuvõttena jäi kõlama, et eraharidus on justkui eelisrahastatud. Et sellist diskussiooni vältida või vähemalt leevendada, on uuesti pakutud järkjärgulist lae kehtestamist, arvestades, et kõigi erakoolide kohta, kellele see 1. jaanuarist võib-olla üle jõu käib, jääb kehtima olemasolev kord. Mis seaduse alusel juba kehtib, see jääb kehtima. Me ei halvenda kellegi olukorda, vaid anname võimaluse jätkata rahastamist ka peale 2019. aastat. Täpselt nii me seda praegu välja pakume.
Kas tähtajatu loaga kaasnev kvaliteedinõue käib erakoolidele üle jõu? Olemasolevad koolid, kes on esitanud taotluse tähtajatu loa saamiseks, on peaaegu kõik selle ka saanud, väikeste eranditega. Ma tunnistan, et haridusministeerium on valmis vaatama seda, miks näiteks Waldorfi koolidel üldjuhul ei

ole tähtajatud load ja kas me saame alternatiivpedagoogikat kasutavatele koolidele, keda on kogu aeg soovitud toetada, vastu tulla ja vaadata, ega nõuded ei ole olnud liiga ranged. Kõikide teiste koolide kohta näitab meie analüüs, et küsimus on põhimõttes, kas on soovitud teatud tingimusi täita. Ma pean silmas eelkõige kaadriküsimusi. Ma olen kindel, et ka seadusandja ei soovi taganeda nõudest, et lapsi õpetaksid ikkagi kvalifitseeritud õpetajad.

12:58 Aseesimees Enn Eesmaa
Liina Kersna, teine küsimus, palun!

12:58 Liina Kersna
Aitäh! Olles analüüsinud kõikide erakoolide õppemakse, julgen ma öelda, et on selliseid erakoole, kus õppemaksu sisse on arvatud ka huviharidus, valik- ja vabaained, pikapäevarühm, koolitoit, õppevahendid jne. On aga ka teisi erakoole, kes küsivad peale õppemaksu kõigi nende asjade eest lisatasu. Kas te vaatate ka erakoolide õppemakse lähemalt, enne kui te hakkate otsuseid langetama, või toimub see puhtalt selle pinnalt, kui suure õppemaksu erakool deklareerib?

12:59 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh, hea küsija! Seadusandja on teinud üsna täpse loetelu kohalike omavalitsuste vastastikuse arveldamise kohta. On välja öeldud, mida kuludesse võib sisse arvata ja mida mitte. Väga sarnase ettepanekuga on tulnud välja ka erakoolid, et võiks täpsustada, mida õppemaksu eest võib rahastada ja mida mitte, et teie loetletud teemad oleksid ühistel alustel rahastatud. Näiteks ei saa lisatoitlustus või teatud huvitegevus olla õppemaksu sisse arvestatud, need peavad olema eraldi välja toodud. See on üks asi, mille asjus on olnud kontakte, et mida siis peaks eraldi välja tooma. Praegu võib ka munitsipaalkoolis näiteks pikapäevarühma eest tasu võtta, see on lubatud, aga peab eraldi hinnakirja kehtestama, seda lastevanematele tutvustama ja pakkuma neile seda valikut. Nii et vastus sellele, mida te küsite, on tõenäoliselt jaatav. Meil on ettepanek vaadata kõigepealt läbi see, mis saab üldse olla õppemaksu sees ja mida tohib juurde küsida, ning siis tuleb ka täpsustada, mida võib lisaks küsida. Need täpsustused on väga vajalikud, kui nad ei tulene juba põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest.

13:00 Aseesimees Enn Eesmaa
Jürgen Ligi.

13:00 Jürgen Ligi
Aitäh! Proua minister, te ei olnud aus, kui te ütlesite, et vaidlus on kogu aeg käinud selle üle, kas on eelisrahastus või mitte. Seda vaidlust pole üldse olnud. Teema on keerukas, ma püüan seda oma kõnes ka avada. Loomulikult on olnud eelisrahastus! Aga minu küsimus on omavalitsuse kaasarääkimise kohta. Ma ei saanud vastusest aru. Te vastasite väga pikalt Urmas Kruusele, aga ka tema kinnitab, et te ikkagi ei vastanud talle. Kuidas omavalitsused saaksid selles kaasa rääkida? Kogu muudatus algab ju sellest, et riik läheb omavalitsustega konkureerima tasulist haridust subsideerides. Omavalitsus oli senise regulatsiooni järgi see, kes rahastamist korraldas ja otsustas ning koolivõrku hindas. Kus on see omavalitsuse kaasarääkimine praegu?

13:01 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh, hea küsija! Kui me vaatame, millised on olnud diskussioonid erahariduse ümber, siis hea küsija teab väga hästi, et just kohaliku omavalitsuse võimetus erahariduses kaasa rääkida on olnud nendes juhtivaid teemasid. Kui Riigikogu otsustas kehtestada kõigi koolide, kaasa arvatud erakoolide tegevustoetuse kohaliku omavalitsuse kohustusena, ei küsinud keegi kohaliku omavalitsuse kaasarääkimise õiguse järele ega ka seda, kas kohalik omavalitsus üldse soovib sellisel kujul erakoolide tegevuskuludeks raha eraldada. Asi tipnes põhiseadusliku vaidlusega. Riigikohus tegi otsuse, et kohaliku omavalitsuse kohustus ei ole eraharidust sellisel kujul toetada. Nii et kohaliku omavalitsuse kaasarääkimine erahariduses on olnud üks tõsisemaid vaidlusi. Nüüdseks on Riigikohus öelnud, et kohalikul omavalitsusel ei ole kohustust eraharidust toetada, see on riigi ülesanne, mis on pandud kohalikele omavalitsustele, ja kui riik soovib eraharidust toetada, on see Riigikogu otsustada ja sel juhul tehakse seda riigi rahaeraldisega kohalikele omavalitsustele.

Mida on kohalikud omavalitsused välja toonud? Kui nad korrastavad oma koolivõrku, aga samal ajal ei saa nad reguleerida seda, mitu kooli nende territooriumil on ja kui suured need on, siis nende enda koolivõrgu regulatsioon jääb poolikuks. Kui mõni kool suletakse ning seesama munitsipaalkool nimetab ennast ümber MTÜ-ks ja jätkab samas koolihoones erakoolina, siis tegelikult riik maksumaksja rahaga rahastab endist kohaliku omavalitsuse kooli. See on tõsine teema.
Kui palju kohalikul omavalitsusel kaasarääkimise õigust on? Me oleme kehtiva erakooliseaduse üle arutledes jõudnud nii kaugele, et on võimalik panna sinna kirja kohaliku omavalitsuse arvamuse küsimine. Aga me ei ole jõudnud kultuurikomisjonis aastate jooksul sellisele lahendusele, et see arvamus oleks juriidiliselt kohustav. Kohalik omavalitsus ütleb, mida ta ühest või teisest koolist arvab, aga me ei ole leidnud sellist juriidilist moodust, et näiteks Tartu linna arvamus uue MTÜ kohta võimaldaks Tartu volikogul öelda, et see MTÜ ei tohi sellel territooriumil eksisteerida. Sellist otsustusõigust tal ei ole. See on olnud alaliitude kõige suurem küsimus, kas saaks olla selline juriidiline vorm, et saaks öelda, kas kool võib koolivõrgus olla või mitte. Sellist vormi ei ole vähemalt eelnõus, mille Haridus- ja Teadusministeerium on välja töötanud ja mida ka Justiitsministeerium on arutanud, leitud.

13:05 Aseesimees Enn Eesmaa
Urmas Kruuse.

13:05 Urmas Kruuse
Aitäh, austatud istungi juhataja! Väga lugupeetud minister! Minu isiklik kogemus koostöös erakoolidega ja koolivõrgu kujundamisel on olnud üdini positiivne. Mulle aeg-ajalt tundub, et riigis tehakse seadusi selle tõttu, et Tallinnas ei tegelda kõikide asjadega päris inimlikul tasandil. Aga ma olen kindlasti seda meelt, et teatud diskrimineerivas situatsioonis ei tohi luua uut diskrimineerimist. Ma mõtlen ka teie vastuse peale. Kui rääkida kristlikest koolidest, kus tegelikult on ka kogudused taga, siis näiteks õppemaksuga võib juhtuda selline asi, et kool ise võtab väga väikest õppemaksu, aga koguduse kaudu on võimalik veel toetada ja tekivad erinevad lahendused. Siin peaks riik käituma väga tasakaalukalt, et ta ei looks uut ebavõrdsust. Aga kohalik omavalitsus peaks kaasa rääkima ja võiks kaasa rääkida selles, kuidas see koolivõrk seal välja kujuneb. Mina arvan, et see diskussioon peaks olema sügavam kui lihtsalt erakool *versus* riigikool, mulle tundub, et see on praegu väga pinnapealseks jäänud.

13:06 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Olen nõus, kohaliku omavalitsuse kaasarääkimise asjus ei ole leitud head lahendust.

13:06 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Külliki Kübarsepp!

13:06 Külliki Kübarsepp
Aitäh, hea aseesimees! Hea minister! "Tegevuskulu toetuse saamiseks peab erakooli õppemaks õpilase kohta olema ..." Siin on ära toodud erinevad määrad. Kas te räägiksite, miks on just sellised määrad kehtestatud? Mille alusel need määrad on kujunenud?

13:06 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Mis puudutab õppemaksu lae järkjärgulist kehtestamist, siis selle eesmärk on tulla olemasolevatele koolidele vastu nii palju kui võimalik. 35% palga alammäärast on täiesti piisav, välja arvatud kaks-kolm kooli, kui me jätame rahvusvahelised koolid kõrvale. 35% on piisavalt kõrge määr. See kujunes välja eelnõu väljatöötamise ajal erakoolidega kohtumistel, see oli optimaalne lahendus. Allatulekuga 5% kaupa on võimalik õppemaksu langetada või saab arutada ka teisi alternatiive, ma pean silmas kas siis rendipindu või muud. Mis puudutab seda kolmandat osa, mis rakendub aastast 2020, siis eelnõu väljatöötamise ajal oli ettepanek tulla välja sellise süsteemiga, et erakoolile oleks seadusandja pannud kohustuse, milline peab seal olema õppemaksust vabastatud õpilaste osakaal. Erakoolid on nõus selle põhimõttega, et nendes koolides on neid lapsi, kes ei maksa kas täielikult või osaliselt õppemaksu, aga kohtumistel jäi kõlama, et nad ei soovi, et seadusandja selle proportsiooni nii täpselt ette kirjutaks. Milline täpselt on viimane täpsustatud regulatsioon, kas 2020. aastal kehtestatakse lihtsalt järjekordne lagi või tuleb mingi kompromissettepanek, mille kohaselt erakoolid

siiski teatud protsendi õpilastest õppemaksust vabastavad, see jääb otsustamiseks kultuurikomisjonile peale eelnõu esimest lugemist.

13:09 Aseesimees Enn Eesmaa
Martin Helme.

13:09 Martin Helme
Aitäh! Ma tulen tagasi oma eelmise küsimuse juurde. Te ütlete, et 35% on peaaegu kõigile koolidele jõukohane. See on nii olukorras, kus neid rahastatakse võrdselt munitsipaal- ja riigikoolidega, aga nüüd kaob ju võrdne rahastus ära. Omandivormi alusel hakatakse erakoolidele vähem raha maksma ja siis see 35% enam ei aita. Ma tulen tagasi selle juurde, mida me rääkisime eelisrahastusest. Selgelt eelisrahastatakse avalikus omandis olevaid koole. Kogu selle seaduse mõte – eriti selle osa mõte, mis räägib tähtajalistest tegevuslubadest – on ju see, et ei tehtaks juurde uusi koole. See, millest siin räägiti, et omavalitsus paneb kooli kinni ja siis inimesed teevad eraalgatuslikult kooli asemele ja hakkavad ikkagi maksurahaga kooli pidama, on ju tegelikult kogu jutu iva. Eesmärk on, et sinna, kus kool on juba kinni pandud, ei tekiks koole, mida riik peab maksurahaga üleval pidama. Selle tõttu on tekitatud selline regulatsioon, et uusi koole enam teha ei saa. Vanad saavad kuidagi hakkama, kui nad on juba jalad alla saanud. On ju nii?

13:10 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Me elame tõenäoliselt natuke erinevates juriidilistes maailmades, sest selle eelnõu alusel, mida ma teile siin täna tutvustan, haridustoetuse maksmine jätkub. Haridustoetus hõlmab õpetajate palka, õpikuid, koolitoitu ja täienduskoolitust. See käib kõikide lastega kaasas ja see lähtub kohaliku omavalitsuse keskmisest ehk tema koefitsiendist. See on erakoolis, riigikoolis ja munitsipaalkoolis garanteeritud. Järgmine asi, mille ümber need arutelud on käinud, on tegevustoetus. Siin on jälle lähtutud samast asjast, et kehtiv määr on 75% kohaliku omavalitsuse keskmisest. Ehk praegu saab erakool 25% vähem kui selles omavalitsuses sealsamas kõrval asuv kool, aga tal on õigus võtta õppemaksu. Meie ettepanek on tõsta see toetus 100%-le, aga öelda, et kui me anname 25% tegevustoetust juurde, siis me soovime, et nad vastaksid kvaliteedireeglitele. Koolil on tähtajatu luba, kui on täidetud kõik need nõuded, mis riik on kehtestanud, ja kool ei tohi tõsta õppemaksu liiga kõrgele. Selleks on ette pandud teatud lagi. Nii et ebavõrdsusest selles mõttes me kindlasti rääkida ei saa.
Me räägime sellest, et erakoolil on võimalik saada haridustoetust ja tegevustoetust samadel alustel kui teistel, lisaks ei ole munitsipaalkoolis õigust võtta õppemaksu, aga erakoolis me lubame seda võtta, kuid teatud ulatuses. Kas see "teatud ulatuses" on piisav selleks, et kool saaks luua soovitud erisuse? Näiteks on Tallinna või Tartu koolil vaja rentida pinnad, on vaja leida hoone. Maakondades on natuke lihtsam, seal neid hooneid vahetevahel lausa pakutakse. Neid hooneid on vaja korrastada, neisse on vaja investeerida. Kas see lagi on piisav, selleks et koolid tegutseksid endiselt võrdsetel alustel? See ongi olnud erakoolidega kohtumiste põhimõtteline sisu: analüüsida koos, mis on see nn lagi, mis annab võimaluse töötada teistega samadel alustel. Eelisrahastamine või mitte? Ma arvan, et seda te võite opositsioonis omavahel põhjalikumalt arutada. See on eelmistel aastatel olnud väga huvitav diskussioon. Ma kardan, et enne saab päev otsa, kui teie sellel teemal ühele meelele jõuate.

13:12 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Urve Tiidus!

13:12 Urve Tiidus
Aitäh! Lugupeetud minister! Öeldakse, et prognoosimine on tänamatu töö. Aga need andmed, mida te siin tõite, et viimase kuue aastaga on erakoolide õpilaste arv kahekordistunud, koolide arv on kasvanud 70% ja nad on väga erineva suurusega, ei anna võib-olla õiget ülevaadet. Tehke prognoos selle kohta, mis erakoolide turul toimub. Võib-olla kümne aasta pärast õpib väga palju lapsi erakoolis just nimelt selle pärast, et niisugune fragmenteerumine ja nišistumine muutub siin maailmas järjest tähtsamaks.

13:13 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh, hea küsija! Kui me vaatame teisi Euroopa riike, siis näeme, et nendes riikides, kus ollakse erahariduse kohta samal arvamusel nagu Eestis, kus kogukonna initsiatiivi väga toetatakse, rahastatakse võrdselt, aga üldjoontes eraalgatust hariduses ei piirata, on eraharidusse suundujate osakaal arvestatav. Siin on võimalik tuua nii- ja naapidi näiteid. Need riigid, kes on jäänud väga tagasihoidliku protsendi juurde, üldiselt piiravad erakoolide teket. Mõnes riigis lausa öeldakse, kuhu võib kool tekkida ja kuhu mitte. Mul ei ole küll põhjust arvata, et erakoolide sünnirõõm väheneks. Erakoolid on pigem kasvav trend. Põhjused on väga erinevad, aga oluline on see, mis te ütlesite, et lastevanematel on soov pakkuda oma lapsele teistsuguseid lahendusi. See huvi on kasvav.

13:14 Aseesimees Enn Eesmaa
Henn Põlluaas.

13:14 Henn Põlluaas
Aitäh! Mind paneb natukene imestama see teie resoluutne ütlemine, et see seadus kas võetakse vastu või 2019. aastal pannakse kõik erakoolid kinni. Eriti selle taustal, mida te isegi tunnistasite, et ei ole üldse kindel, kas teie lubatud osalustasu katab n-ö need karbikulud, mis erakoolidel on. Enne võiks ikkagi sellised lahtised asjad läbi vaadata ja erakooliomanikega kokku leppida, mitte teha selliseid, kuidas öelda, resoluutseid avaldusi, et kui te nõusse ei jää, siis ongi kõigel kriips peal. Tegelikult kumabki siit läbi, et erakoolide kägistamine justkui ongi see sügavam eesmärk.

13:15 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Ma püüan uuesti sõnastada seda, mida me siin arutame. Kehtiv seadus ütleb, et alates 2019. aastast otsustab kohalik omavalitsus ise, kas ta annab koolile tegevuskulu raha või mitte, riiklik kohustus katta 75% keskmisest kulust kaob sellisel kujul ära. Loomulikult, 2019. aastal on parlamendivalimised. Võimalik, et järgmine parlament otsustab seda jätkata. Meie pakutud eelnõu eesmärk on luua siiski erakoolidele kindlustunnet ja öelda, et ka peale 2019. aastat rahastamine jätkub. Veelgi enam, tuli ettepanek suurendada seda toetust 75%-st 100%-ni.
Erakoolide kägistamise mõtet ei ole olnud. Ettepanek on olnud vastata ühiskonnas leiduvale väga arvestatavale soovile, et erakoolid oleksid kvaliteetsed ning riigil oleks nendest ülevaade ja ta neid kontrolliks. Kuna kohalikul omavalitsusel sellist otsest rolli ei ole, siis peab riik seda tegema ja selleks on siia lisatud tegevusloanõue. Kui 25% lisamine kohaliku omavalitsuse keskmisele ei ole see, mida erakool soovib, siis järgmised kaks aastat võib ta jätkata täpselt nii, nagu näeb ette kehtiv seadus. Kui te arvate, et see seadusesäte peale 2020. aastat erakoolidele ei sobi, küllap teil on siis mingit oma infot. Need erakoolide katusorganisatsioonid, kellega minul on olnud au kohtuda, nii kristlike koolide, eraüldhariduskoolide kui ka teiste koolide katusorganisatsioonidega, on sellist stabiilset rahastamist soovinud.

13:17 Aseesimees Enn Eesmaa
Ants Laaneots.

13:17 Ants Laaneots
Suur tänu! Lugupeetud minister! Olen läbi käinud kõik Tartus asuvad erakoolid – neid on seal kuus – ja selle tulemusena on mul esiteks tekkinud tunne, et nende õppeprogrammid erinevad täiesti nii omavahel kui ka võrreldes riigi- ja munitsipaalkoolidega. See tähendab, et laste teadmised pärast kooli lõpetamist on ebaühtlased või ebavõrdsed. Teiseks, sisuliselt on tegemist äriprojektidega, kellel võrreldes riigi- ja munitsipaalkoolidega, kellega nad konkureerivad, on oluliselt rohkem raha *per capita.* Pearaha, ütleme nii, saavad nad riigi käest ning peale riigi ja omavalitsuse toetuse saavad nad raha ka lastevanematelt. Milleks on meile vaja koole kui äriettevõtteid, mida seejuures suures osas rahastab maksumaksja? Samas ei taga need koolid õpilaste teadmiste ühtlast taset.

13:19 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Hea küsimus. Mis puudutab õpilaste teadmiste ühtlast taset, siis kõikides erakoolides on riiklik õppekava kohustuslik. Erakoolidel, nii nagu ka munitsipaalkoolidel ja riigikoolidel, on võimalik oma kooli

õppekava alusel välja kujundada oma eripära. See loobki koolile oma näo ja võimaldab põnevat lähenemist õppimisele. Meil on koole, mis õpetavad kohalikku murrakut, koole, mis tegelevad süvendatult koduloo uurimisega, on spordikallakuga, keelekallakuga, reaalkallakuga koole. Need eripärad tulevad kooli õppekavas välja. Nii käituvad ka erakoolid. Mis puudutab Tartus asuvaid erakoole, siis need on väga erineva suuruse ja ajaloolise taustaga. Neil on oma ainulaadsus ja lastevanemad usaldavad neid. Nii on see olnud juba mitukümmend aastat. Tartus asuvad kristlikud koolid on olnud eeskujuks väga paljudele teistele koolidele.
Vastuseks väitele, et need koolid on äriprojektid, ütlen, et sellepärast ongi eelnõus välja toodud see kohustus, mida tegelikult kõik erakoolid püüavad järgida, aga mis nüüd on ka seaduseelnõus kirjas, et kogu kasum investeeritakse tagasi haridusse ja kooli eelarve on läbipaistev.

13:20 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Külliki Kübarsepp!

13:20 Külliki Kübarsepp
Aitäh, hea aseesimees! Hea minister! Te kergelt juba seda muudatusettepanekut puudutasite. Märkuste tabelis kirjutab sellest ka Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteaedade Ühendus. See on ikka seesama teema: tähtajatud tegevusload ja tegevusloanõuded. Te korra ütlesite, et nendega on probleeme. Kas te palun täpsustaksite, mis on Waldorfi koolide suured miinused ja kus oleks neid vaja aidata? Miks ei ole küsimusele lähenetud nii, et kui on tõesti dokumentatsiooniga probleeme, siis võiks anda mõistlikud tähtajad, et nad ei kaotaks tegevustoetusi?

13:21 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Kõigepealt, siiani ei ole tehtud haridussüsteemis erilist vahet, kas luba on tähtajaline või tähtajatu. Tähtajaline tegevusluba on täiesti normaalne protsess erakooli puhul, kes näiteks rendib pindu. Kuna järelevalve oli maakonniti üsna erinev, oli siis, kui rendileping oli tähtajaline, igati loogiliselt ka koolitusluba tähtajaline, sest polnud teada, kas koolil lubatakse seda rendipinda edasi kasutada või mitte. Nii lihtsad võisidki põhjused olla. See ei sõltunud rahast, kuna see ei mõjutanud kooli terviktegevust, ja see oli normaalne protsess. Samuti eelistasid järelevalvajad anda tähtajalisi lube, sest siis said nad teatud aja järel minna tagasi sinna kooli, et vaadata, kuidas kool on arenenud. Kuna see ei olnud samuti seotud rahaga, siis vaadati seda täiesti tavalise protsessina.
Nüüd me tuleme välja eelnõuga, kus me ütleme, et see on meie koolide kvaliteedi alus. Põhjus on see, et kuna kohalik omavalitsus oma järelevalvet ei tee, siis peab riik tegema oma järelevalvet. Vaja on, et riik tõepoolest ütleks: jah, me usume teie kooli kvaliteeti, siin tehakse tublit tööd. Nüüd peame vaatama seda pilti ka teistmoodi. Esiteks, et maakondades ei oleks eripärasid, mis siiamaani on olnud. Näiteks ei ole rendilepingu tingimused olnud ainukene põhjus selle otsuse tegemisel. Waldorfi koolid on sageli välja toonud, et oluline on olnud ka see, kui koolis on väga suur noorte õpetajate osakaal, kes alles õpivad. Kõiki selliseid asju me peame jälgima, et me ei tekitaks süsteemis olukorda, mida me selle eelnõuga ei soovinud. Eelnõu eesmärk on anda kõigile hea kvaliteediga koolidele võimalus olla võrdses konkurentsis. Waldorfi koolid on tõepoolest välja toonud, et vaid Viljandi Waldorfi koolil on tähtajatu luba, teistel on tähtajalised load. Me oleme neile vastu tulnud ja öelnud, et me kindlasti vaatame läbi, miks neil on tähtajatud load ja mis probleemid seal on. Kui tõesti selgub, et põhjuseks on seal kasutatav alternatiivpedagoogika, mida me ei usu, aga nad ise on selle välja toonud, siis toob ministeerium selle teema kultuurikomisjoni ja tehakse korrektiivid.

13:23 Aseesimees Enn Eesmaa
Krista Aru, palun!

13:23 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Tegevuskulu toetuse taotlemisel on seaduseelnõu järgi üks selline nõue, et erakooli näitajad, ma mõtlen just rahalised näitajad, peavad kõik olema avalikud, läbipaistvad. Kas ministeeriumis on kaalutud ka võimalust, et kõikide koolide arvandmed võiksid olla avalikud, läbipaistvad, nähtavad, et neid saaks omavahel võrrelda ja saaks tõese pildi võib-olla paremini kätte?

13:24 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh väga hea küsimuse eest! Koolide eelarvete teema on mõnel korral olnud Riigikogu eelmiste koosseisude ajal arutlusel. Siis oli kõne all see, kas saab kohustada kohalike omavalitsuste volikogusid koolide eelarveid eraldi välja töötama. Eesmärk oli täpselt sama, et koolid ja ka lastevanemad, kelle lapsed nendes koolides käivad, tahavad näha, kuidas eelarve on koostatud ja millised vahendid seal on, ja et ka õpetajatel oleks teada, kui palju raha antakse täienduskoolitusele jne. Nad saavad siis koos seda arutada. Sellist läbipaistvust on väga soovitud. Siiani on jäänud see tegemata. On erinevaid tõlgendusi, kuidas kohaliku omavalitsuse autonoomiat mõista. Aga ma usun, et see on teema, mille juurde kultuurikomisjon võiks tagasi tulla. Ka erivajadusega laste koolide puhul on olnud soov näha, kui palju on erinevaid eraldisi, see peaks olema üsna läbipaistev.

13:25 Aseesimees Enn Eesmaa
Henn Põlluaas.

13:25 Henn Põlluaas
Aitäh! Pearaha ja tegevustoetus ei ole ainsad toetused, mida koolid saavad. Meenutagem kas või eelmise eelnõu arutelu siinsamas. Kas selle seaduse järgi saavad erakoolid samasuguseid toetusi, nagu saavad teised koolid? Kas selline kohtlemine on võrdne kohtlemine või mitte?

13:26 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh, hea küsija! Haridustoetus koosneb teatavasti mitmest komponendist. Nagu ma ütlesin, seal on õpikuraha, seal on koolitoiduraha, seal on täienduskoolituse raha, seal on õpetajate palgafond. Õpetaja palgafondi suurus saadakse olemasolevate õpilaste arvu korrutise abil. Selle alusel kujunevad õpetajate koormusnormid (koolis võib olla õpetajaid rohkem tööl, kui osa töötab väiksema koormusega) ja õpetajate koormusnormide alusel arvutatud töökohad korrutatakse kohaliku omavalitsuse koefitsiendiga. Kui koolis on erivajadusega lapsi – eelmises eelnõus olid näha need korrutised, mis on kas kahe- või neljakordsed –, siis tehakse vastav eraldis ka erakoolile. Erakoolide olukorda see eelnõu ei reguleeri, seda teeb see eelnõu, mida me eelmisena arutasime. Kui erakool tegeleb spetsiaalselt erivajadusega lastega – mitmed nendest tegelevad väga raskete lastega –, siis neile me teeme eraldi lepinguid. Seal on eraldi tegevustoetuse koefitsiendid, mis on palju kõrgemad kui see, mida me täna arutame, sest tegemist on spetsiifiliste kokkulepetega. Nende koolide olukorda ei taha me kindlasti halvendada.

13:28 Aseesimees Enn Eesmaa
Austatud minister, teile rohkem küsimusi ei ole. Enne läbirääkimiste algust kuulame ära juhtivkomisjoni ettekande. Selle teeb kultuurikomisjoni liige Toomas Jürgenstein. Palun!

13:28 Toomas Jürgenstein
Hea eesistuja! Head kolleegid! Hea minister! Kultuurikomisjon arutas menetletavat eelnõu 9. oktoobril 2017. Osa võtsid Liina Kersna Laine Randjärve asendusliikmena, Heidy Purga, Krista Aru, Toomas Jürgenstein, Toomas Väinaste, Viktoria Ladõnskaja, Yoko Alender ja loomulikult juhataja Aadu Must. Haridus- ja Teadusministeeriumist olid kutsutud minister Mailis Reps, koolivõrgu juhi nõunik Piret Sapp, üldharidusosakonna nõunik Tiina Kivirand, õigusosakonna jurist Indrek Kilk ja haridusseadustiku juht Sille Uusna. Tunnistan, et selle eelnõu arutluse käigus kultuurikomisjonis tundsin ma ennast üsna rumalana. Põhipõhjus oli tõenäoliselt selles, et kõigil komisjoni liikmetel oli üks põhjalik ring nende teemadega juba läbi tehtud, minul ei olnud.
Nüüd räägingi arutelust. Minister Mailis Reps andis ülevaate, nii nagu ka täna siin. Ma kontrollisin ja selgus, et kõik küsimused, mis esitati komisjonis, esitati ka täna siin saalis, nii et vastused nendele küsimustele siin juba kõlasid. Kultuurikomisjon otsustas teha ettepaneku saata eelnõu täiskogu päevakorda 18. oktoobriks 2017. aastal. Sellega oli nõnda, et Riigikogu juhatuse palvel ja komisjoni nõusolekul muudeti see kuupäev ära ja eelnõu jõudis saali 19. oktoobril ehk täna. Samamoodi nihkus muudatusettepanekute esitamise tähtaeg, mis algul oli 1. novembril, 2. novembrile. Tehti ettepanek esimene lugemine lõpetada ja ettekandjaks määrati siin seisev Toomas Jürgenstein. Kõik ettepanekud olid konsensuslikud. Aitäh!

13:31 Aseesimees Enn Eesmaa
Esimese küsimuse esitab Priit Sibul.

13:31 Priit Sibul
Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Mul on küsimus selle eelnõu neljanda punkti kohta, mis räägib õppemaksu laest. Kas komisjonis oli ka arutelu, et see võiks olla kõrgem kui 20%, mis praegu on ette nähtud? Punktis 2 on kirjeldatud skeemi, kui see võiks olla vähemalt 30% töölepingu seaduse ... Seal taga on see keeruline kirjeldus, kui palju keegi ja mis tasemel peab olema vabastatud. Kas see ei võiks jääda siiski koolide otsustada? Kas seadusandja peab ise nii keeruliselt selle tahte sõnastama? Ehk siis kaks küsimust.

13:32 Toomas Jürgenstein
Aitäh! Kõigepealt, see määr, see, et see kukub 35%-lt 5% kaupa, ja see lõplik määr, mis tõepoolest eelnõu järgi on 20%, tulevad veel arutelule. Sellest oli komisjonis juttu. Ma ütlesin, et ka siin saalis kõneldi kõikidest nendest küsimustest, mis komisjonis esitati. Tõepoolest, Viktoria Ladõnskaja Isamaa ja Res Publica Liidust avaldas komisjonis arvamust, et võib-olla oleks mõistlik, kui see lagi ei oleks mitte 20%, vaid 25%. Nii et sellest oli komisjonis juttu. Mis puutub sellesse lahendusse, et teatud juhul võib õppemaks olla kuni 30% alammäärast, aga siis peab nii ja nii palju õpilasi olema sellest vabastatud, siis see on arutluse koht. Tõenäoliselt me komisjonis ka sellel teemal veel arutleme.

13:33 Aseesimees Enn Eesmaa
Aitäh ettekandjale! Küsimusi rohkem ei ole. Avan fraktsioonide esindajate läbirääkimised. Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel Martin Helme, palun! Kolm minutit lisaaega.

13:33 Martin Helme
Lugupeetud asespiiker! Lugupeetud kolleegid! Hea minister! Meil on selle eelnõuga seoses mure. Me oleme seda erakoolide teemat käsitlenud, nii nagu siin arutelu käigus selgus, ka varem sellelt positsioonilt, et me toetame erakoole, me toetame hariduslikku mitmekesisust, me toetame ideed, et lastevanemad peaksid saama võimalikult palju kaasa rääkida, ja me toetame ideed, et sõltumata sellest, millise omandivormiga on kool, peaks maksuraha kulutatama kõikidele lastele ühepalju, st et nii pearaha kui ka tegevustoetus peavad olema teiste koolidega ühesugused.
Me ei vaidle vastu sellele, et riik kehtestab teatud kvaliteedinõuded. See on mõistetav ja arusaadav, ilmselt ka väga mõistlik. Me võime nende kvaliteedinõuete loetelu või sisu üle vaielda ja arutleda, aga ma usun, et siin on põhjust vaielda vähem kui selles põhimõttelises küsimuses, kas erakoolid peaksid saama võrdselt raha või mitte. Meie arvame, et see on diskrimineeriv käitumine või väga ebavõrdne kohtlemine, kui erakoolide laste peale kulutatakse vähem raha kui munitsipaal- või riigigümnaasiumis õppivate laste peale.
Milles on sisuline probleem? Millest kogu see erakoolide tegevus on alguse saanud? Siin on kaks või kolm suurt asja. Üks olulisimaid neist on n-ö koolivõrgu korrastamine, mis on muidugi jälk eufemism, mida kasutatakse koolide sulgemise kohta. Koolivõrgu korrastamise käigus pannakse eelkõige kinni koole väiksemates ja kaugemates kohtades, mille järel on väga paljudes kohtades, kus on aktiivseid ja hakkajaid inimesi, tekkinud küllaltki väikesed erakoolid. Kui kool kinni pannakse, siis sellel on ju väga lihtne eesmärk: raha kokku hoida. Kui selle asemele tehakse erakool, mida maksumaksja rahastab täpselt samamoodi, nagu enne ta rahastas munitsipaalkooli, siis ei olnud ju kinnipanemisel mõtet ehk see kokkuhoiu koht kadus ära. Kool pandi kinni, asemele tuli erakool ja kokkuhoidu ei tulnud. Selle tõttu on meie arvates selle seaduseelnõu kõige kriitilisem koht tähtajatu tegevusloa nõue. Mis selle tulemuseks on? Selle tulemuseks on, et alustavad koolid peavad esimesed aastad saama hakkama ilma tegevustoetuseta.
Siin on veel teine väga oluline asi, see on ideoloogiline surve. Võitlus haridusliku ühetaolisuse ja haridusliku mitmekesisuse vahel on väga selge ideoloogiline ja maailmavaateline võitlus. Need, kes tahaksid, et kõik koolid oleksid ühesugused, arvavad, et koolides peaks olema mingisugune üks ideoloogia. Meie oleme absoluutselt vastupidisel seisukohal. Me leiame, et need väärtused ja kas või need didaktilised õpetamisviisid, mis koolides on, peavad lähtuma eelkõige lastevanemate soovidest, neid ei tule mingisuguse riikliku raamiga ette anda. Me teame, milline vastuväide Eestis sellele on: siis

meil tekivad siia mingisugused Putini koolid. Neid asju peavad klaarima kapo, keeleseadus ja muud sellised asjad, mitte tegevustoetus. Kui tegevuslubade abil on haridusministeeriumil võimalik panna koole sitsima – ta ei pikenda või pikendab ainult paariks aastaks, ei anna seda tähtajalist luba või võtab tähtajalise loa ära ja annab asemele tähtajatu –, siin on selgelt oht, et toimub riiklik ideoloogiline surve erakoolidele just selleks, mille pärast on lastevanemad oma lapsed riiklikust või munitsipaalsüsteemist ära võtnud. See on väga oluline ja põhimõtteline koht.
Teine rahalise peedistamise koht on see, et laste pead loetakse üle novembris. See tähendab, et septembris ja oktoobris peavad kasvavad koolid tegutsema väiksema rahaga. See ei puuduta neid koole, kus klassikomplektide arv on kogu aeg ühesuurune, ja see on lausa kasulik nendele koolidele, kus klassikomplektide või ka laste arv kogu aeg väheneb. Aga nagu me siin vaidlusest selgelt aru saime, erakoolid on kasvav trend ja neid tuleb juurde. Need on kasvavad koolid ja igal aastal tavaliselt need koolid kasvavad siis ühe astme võrra ja saavad põhimõtteliselt kahe kuu rahaga lüpsta. Ma saan aru, mis on siin see bürokraatlik argument: lapsed liiguvad kooliaasta alguses päris palju. Aga tegelikult peaks olema võimalik leida lahendus, mis ei tee kasvavatele erakoolidele liiga.
Kolmas asi on see, et kui on mingisugune raha, mida omavalitsus või riik jagab n-ö oma koolidele, siis seda raha peab võrdselt jagama ka erakoolidele. See on jälle võrdse kohtlemise küsimus. See on selge viis, kuidas erakoole n-ö turult välja pressitakse. Kui omavalitsus tõstab oma koolides õpetajate palka, maksab koolidele mingisuguseid toetusi, siis on ju selge, et kui ta ei maksa oma territooriumil asuvale erakoolile samasuguseid toetusi, siis ta sisuliselt pressib teda ju kvaliteediturult välja.
Mis puutub sellesse ülempiiri, 30–35%, siis ma saan aru sellest argumendist ja ma olen põhimõtteliselt nõus, et praeguses olukorras jääb see 35% ette väga vähestele koolidele. Enamik erakoole, muide, pean siin reformikaid kurvastama või rõõmsaks tegema, ma ei tea, kuidas on õige öelda, ei ole rikkurite koolid, neid ei tehta rikkurite jaoks. Neid koole Eestis on, aga neid on väga vähe. Enamik erakoole on koolid, kuhu minnakse just nimelt kas kohaliku eripära või mingi õpetusliku eripära tõttu. Need erakoolid on enamikus kapitalimahutuse mõttes palju halvemas olukorras, kui on munitsipaal- või riigikoolid. Riigigümnaasiume ehitatakse eurorahaga, enamik munitsipaalkoole on ehitatud nõukogude ajal ja remonti tehakse seal maksumaksja raha eest, aga erakoolid rendivad pinda, võtavad pangalaenu ja ehitavad maja, laienevad kogu aeg. On täiesti selge, et neil on kapitalimahutuse koormus palju suurem, kui on avalikul koolil. Siin võib see 30–35% selgelt jalgu jääda. Ma ei ole vastu põhimõttele, et kuskil on mingi mõistlik lagi, aga ma olen täiesti kindlalt vastu nõudele, et peab garanteerima mingi hulga tasuta kohti. See oleks samamoodi, kui me läheksime juuksurisalongi ja ütleksime, et iga kümnes lõikus olgu tasuta või muidu … Aga selle protsendi määramisel peab olema paindlik ja vaatama tulevikku.
Kui need kitsaskohad ära kaotada, siis on asjal jumet, aga need on väga olulised kitsaskohad. Aitäh!

13:41 Aseesimees Enn Eesmaa
Jürgen Ligi Eesti Reformierakonna fraktsiooni nimel.

13:41 Jürgen Ligi
Palun lisaaega!

13:41 Aseesimees Enn Eesmaa
Kaheksa minutit.

13:41 Jürgen Ligi
Absurd oli see, mis me siin äsja kuulsime, nagu tuleks avaliku teenuse puhul tagada erasektorile võrdne kohtlemine riiklike asutustega. Täielik absurd! Rahvuskonservatiividele tuletan ma meelde, et kui te räägite eestikeelsest haridusest, siis arvestage, et erakool Kreml või Notšnoi Dozor võib endale lubada täiesti venekeelset ja venemeelset haridust, ja see on ainult aja küsimus, millal seda üritama hakatakse. Aga jätame need äärmused. Ei tahakski peatuda neil tobedustel, mis siin kõlasid.
Küll aga on äärmiselt kahju, et minister juba mitmendat korda kasutab siin teemast möödarääkimist. See on üks valetamise erivorme. Räägib kõike kõigest korraga ja jätab mulje, et ta kõike teab, aga põhiteemast läheb mööda.
Selle süsteemi häda on selles, et riik oma rahaga, praktiliselt täisrahastusega paneb tasulise hariduse (seal on võimalik erasektorist raha juurde võtta) konkureerima tasuta haridusega, mille andmise peab

tagama omavalitsus. Sellega nõrgestab ta omavalitsuste koole ja pihustab ühiskondlikke ressursse. Kui eelmise eelnõu arutelul rääkis Mailis Reps väga ilmekalt, kuidas tema on selle poolt, et omavalitsus kannaks põhikoolide eest vastutust, siis siin ta teeb täpselt vastupidist: ta võtab omavalitsustelt õiguse kaasa rääkida oma koolivõrgu asjades ja läheb oma rahaga neid lämmatama. See on väga suur probleem. Meil on praegu juba erakordselt helge süsteem, aga kahjuks korruptiivne sehkendamine erakoolide ümber, mis siin Riigikogus on olnud ja mis on läinud ka põhiseaduse rikkumiseni, on tekitanud selle segaduse. Meie oleme raskelt saavutanud kompromissi ja nüüd, esimese asjana, tuleb vaeseid ja keskmisi inimesi kaitsev erakond ja pöörab kõik tagurpidi. Me teame, et seal taga ei ole mitte midagi muud kui väikese grupi huvi, aga avalikku huvi ei kaitse mitte keegi.
See, mida räägivad sotsid, justkui iga poliitika eesmärk peaks olema võrdsuse suurendamine, on küll küünilises konfliktis tegelikkusega. See eelnõu tekitab hariduslikku kihistumist, selles ei ole mingit kahtlust. Meil on väga helde süsteem, kus haridustoetus on kõigile ühesugune, nüüd lisatakse kinnisvaratoetus. Omavalitsuste koolid lähevad kinni. Erakoolide algatamist ei saa loomulikult keegi kontrollida, aga et riik hakkab seda peaaegu täielikult kinni maksma ja tekitab juurde veel igasuguse rahastamise võimaluse, sest erakool saab kõike ju annetuseks nimetada, on tegelikult häbematus. Veel võrdsusest. Nendele koolidele antakse ju garantiid. Omavalitsuste koolidel ei ole mingit garantiid, et nad saavad tegevust jätkata. Neil on see garantii, et laste arv enamikus piirkondades väheneb. Aga nüüd annab riik erakoolidele automaatselt rahalise garantii. Siin oli juttu õppemaksupiirangutest. See on täiendav ebavõrdsuse allikas, sest on kindel, et osa erakoole saabki nüüd kaabut kergitada ja muutuda eliidi kooliks. Need on tegelikult mõneti juba olemas. Aga asi ei ole selles, et nad pakuvad tingimata eliitharidust, vaid selles, et nad tekitavad elitaarset seltskonda, kuhu pääsetakse siiski maksevõime järgi ning kus tekivad uued sotsiaalsed võrgustikud ja teistsugune ellusuhtumine. See on sama probleem, mis on vene koolides. Vene hariduses on sama süsteem: sotsiaalne võrgustik, suletus, lõpuks sotsiaalne tõrjutus ja väiksed valikuvõimalused elus. Siin on vastupidi: maksevõime põhjal eristumine juba lapseeas. Haridus on põhiline koht, kus võrdsusejutt on õigustatud, kus tõepoolest saab luua eeldusi, et inimesed ei muutuks ebavõrdseks põhjendamatult, ilma et nad ise oleksid midagi selleks teinud, vaid muul põhjusel.
Jutt sellest, kuidas eraharidus tuleb muuta kättesaadavaks – jumala pärast, sellist eesmärki ei ole! Seda eesmärki ei saa olla, et avaliku teenuse korral on eesmärk erateenus. Ei saa püstitada sellist eesmärki! Me saame püstitada mitmekesisuse eesmärgi ja seda on püütud teha haridustoetuse maksmisega. Seda on püütud teha sellega, et omavalitsusel on võimalus toetada ja samal ajal kontrollida, et koolivõrk käest ei läheks. Praegu seda ei kontrollita, praegu lastakse koolivõrk käest ja nõrgestatakse hariduse kvaliteeti.
Ma ei saa aru, mis probleemi siin lahendatakse, sest erahariduse kättesaadavus ei ole see probleem, mis riigi ees seisab. Riigi ees seisab see ülesanne, et tuleb pakkuda tasuta haridust võimalikult kõrgel tasemel ja võimalikult ühtlaselt. Eesti on siin peaaegu maailmameister, me oleme hariduskvaliteedi ühtluse poolest ka Soomest paremad. Soomest paremad, kujutage ette, testidega me oleme Soomest mööda läinud. Tõesti, sotsiaalne determineeritus on olnud erakordselt madal. Mis probleemi me lahendame sellega, kui me ütleme, et tasuline haridus tuleb kättesaadavaks muuta? Mina ei saa aru. Eesti kool ei vaja seda ressursside killustamist. Me oleme kogu aeg rääkinud sellest ja keegi ei ole suutnud vastu vaielda, et oluline on saavutada, et ressursse ei kasutataks kinnisvara, vaid hariduse sisu heaks, ja kõigile valudele vaatamata tuleb koolivõrku selliselt optimeerida, et hariduse kättesaadavus ei väheneks. Me oleme sellega väga hästi hakkama saanud. Kõik näitajad, nii sotsiaalsed andmed kui ka testitulemused osutavad sellele, et me oleme väga hästi hakkama saanud ja peame selles suunas edasi võitlema. Näitajate põhjal on ka näha, et erahariduse rahastamine on olnud väga hea, riigilt on need koolid saanud väga tugeva toetuse.
Häbematus on muidugi nende rahvusvaheliste näidete toomine, mida ka minister siin tõi. Tal on täpselt samad materjalid, mis on minul. Eraharidust hoitakse Euroopa demokraatlikes riikides võimalikult kontrolli all, seda kas ei rahastata üldse, mille tulemus on eliitkoolid, aga nende taust on pigem ajalooline, või piiratakse õppemaksu, seda kas keelatakse või piiratakse, palku piiratakse, jälgitakse kiivalt, et need oleksid tõesti võrdsel tasemel. Omandivorm ei määra seal tegelikult midagi. Hollandis ongi need koolid eraõiguslikud, aga see seisneb ainult nende juhtimisskeemis, see ei väljendu ressursijaotuses.
Ma loodan, et sotside hulgas on rohkem neid inimesi kui need üks-kaks, kellega mina olen rääkinud, kes julgevad välja öelda, et nad ei toeta seda jama. Ma loodan, et rahvuslik enesealalhoiuinstinkt hakkab

tööle ka IRL-il ja tegelikult ka Rahvaliidul. Vabandust, EKRE-l! Ma tõesti praegu ei öelnud seda meelega, ma mõtlesin seda valijate nišši. Ainult kristlased ei ole need, keda te toetate, vaid ka keskmisest vaesemad inimesed ja nemad on praegu kannatajaks jäänud.

13:49 Aseesimees Enn Eesmaa

Toomas Jürgenstein Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel.

13:50 Toomas Jürgenstein

Hea eesistuja! Head kolleegid! Ma usun, et meie ees on potentsiaaliga eelnõu. See sisaldab võimalusi, jah, ka teatud ohte, aga pedagoogina ma tean, et enamikku ohtlikke asju annab alati mingil kujul üldiseks kasuks pöörata, seda enam, et tegemist on ju esimese lugemisega. Ma möönan, et võib-olla olen ma natuke idealistlikult Tartu-keskne. Tartu idealism sai eile küll paraja hoobi, aga küll me sellest toibume. Kui ma vaatan Tartu erakoolide arengut, siis näen, et nad on osa koolivõrgust. Kui nad tekivad ja kui nad arenevad, siis toimub see alati koostöös linna haridusosakonnaga. Nad lisavad Tartu haridusmaastikule mitmekesisust ja valikuid. Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna juhataja Riho Raave on mulle öelnud – mitte üks kord, vaid ma arvan, et kolm-neli korda –, et tänu erakoolidele on Tartu hoidnud kokku poolteise koolimaja ehituskulud. Mulle tundub, et Tartu erakoolides õpib umbes 12% põhikooliõpilastest. Seal tegeldakse ka erivajadusega õpilastega. Üldiselt võttes on ju linna hariduskulusid kokku hoitud.
Teiseks tahan ma ikkagi rõhutada seda mitmekesisust, mida me koolivõrgu optimeerimist silmas pidades tegelikult ei tohiks alahinnata. Toon ainult ühe näite. See oli paarkümmend aastat tagasi (ma ei jõudnud üle kontrollida), kui kadunud akadeemik Endel Lippmaa avaldas väga kriitilise arvamuse Waldorfi koolide kohta. Ma arvan, et see oli aastal 1998. Ta leidis toetajaid, nii mõneski ringkonnas said Waldorfi koolid sildistatud. Ma möönan, et ma olin ise siis noorem ja olin veendunud, et Waldorfi koolid said lõpliku löögi. Aga Waldorfi koolidel oli juba oma kogukond ja kogukonnale toetudes leidsid Waldorfi koolid endas jõudu, et rahulikult edasi minna. Mina suhteliselt eliitse Treffneri kooli õpetajana olen pidanud tõdema, et ikka ja jälle on Treffneri uksele koputanud mõni Waldorfist tulnud poiss või tüdruk ja huvitav, enamiku Waldorfist tulnud õpilaste nimed on mul meeles. Minu käe alt on läbi käinud umbes 3000 õpilast. Ma kõiki neid tõesti ei mäleta, aga Waldorfi omi tean ma enamasti nägupidi, nii et neis pidi juba siis midagi erilist olema. See ei tähenda, et ma Waldorfi suhtes kriitiline ei ole, mul on kriitilisi mõtteid küll. Aga kooli toetav kogukond oli seal väga suur jõud.
Nüüd hakkavad ka munitsipaalkoolid ja riigikoolid avastama, et koolikogukond on see, mis tegelikult väga paljusid asju edasi viib. Niisiis, seesama mitmekesisus ja ideede genereerimine on midagi, mida ma ei alahindaks. Samas möönan kindlasti ka seda, et eriti pärast haldusreformi on igati mõistetav kohalike omavalitsuste soov oma territooriumil erakoolide tekkimise kohta kaalukam sõna öelda. Mulle tundub, et kui haridusministeeriumi juristid kaasavad ka helgemaid päid teistest ministeeriumidest, see nii võimatu ei olegi. Siin tuleb tõepoolest mingisugune lahendus leida. Sotsiaaldemokraadid toetavad esimese lugemise lõpetamist. Aitäh!

13:55 Aseesimees Enn Eesmaa

Priit Sibul Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindajana.

13:55 Priit Sibul

Austatud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Teisipäeval rahanduskomisjonis, kui ma sain teada, et Jürgen Ligist saab Reformierakonna fraktsiooni esimees, õnnitlesin ma teda. Siis ta ütles, et ta ei ole nüüd mitte ainult Reformierakonna fraktsiooni esimees, vaid kõikide oma. Pärast seda, mida ta siin ütles sotsidele, IRL-ile ja EKRE-le, tundub mulle, et vähemalt üks inimene on seda uskuma jäänud: tema ise. Ma loodan, et ülejäänud sada siin temaga ei ühine.
Aga nüüd eraharidusest ka. Meie IRL-is oleme alati seisnud alternatiivide eest ja selle ees, et haridusvaldkonnas oleks võimalus valida. See, et üleüldse on olemas valikud, muudab võimalikuks valiku langetamise. Ainuüksi juba see on väärtus, mille eest valikuid ja vabadusi hindav kodanik seisma peaks. Siin puldis on juttu olnud sellest, et koolivõrgu korrastamisega või tegelikult koolide arvu proportsiooni viimisega laste väheneva arvuga ei ole me väga hästi hakkama saanud. Loomulikult, kõik poliitikud nii kohalikes volikogudes kui ka parlamendis teavad, kui raske ja keeruline on teha ühe kooli kinnipanemise otsust ja mida see endaga kaasa toob.

Samavõrd selgelt võime lugeda põhiseaduse §-st 37, et riik ja kohalik omavalitsus peavad üleval vajaliku hulga õppeasutusi. Mitte kuskil pole öeldud, et vajalik hulk on see, mis praegu olemas on. Järelikult tulebki osa koole kinni panna ja mõned koolid ka avada, sest inimesed on liikunud ja koolid ei asu enam alati seal, kus on väikeste lastega pered, jne. Me teame seda kõik üsna hästi. Ma väga pikalt ja põhjalikult ei räägi, sest ma olen eraharidusest juba rääkinud ning minu ja IRL-i seisukohti teatakse, seepärast ütlen ma paar kommentaari konkreetselt selle eelnõu kohta.
Ma juba küsisin komisjoni ettekandjalt selle kohta ja ma väga loodan, et me siin parlamendidebati jooksul suudame veel kord arutada seda, milliseid piiranguid erakoolidele on õige seada. Mulle tundub, et nad ise suudavad nii turu nõudmistele kui ka tegelikule olukorrale reageerida. Seetõttu on mul palve nii kultuurikomisjonile kui ka kõigile, kes kaasa mõtlevad, selle eelnõu § 1 lõike 4 punkti 2 kohta. Minu meelest ei peaks me ühe seaduse kontekstis nii jõuliselt püüdma ette kirjutada seda, täpselt milline hulk lapsi tuleks õppemaksust vabastada ühe või teise protsendi ulatuses. Ma arvan, et erakoolid on sellega siiamaani väga hästi hakkama saanud ja saavad ka tulevikus, sõltumata sellest, mida meie seadusesse paneme.
Teine punkt, millest ma tahan rääkida, on see, et me võiksime vabalt kaaluda selle piirmäära kõrgemale tõstmist. Olles mõne erakooliga lähemalt seotud, julgen ma öelda, et nad arvestavad perekondade võimalusi ja tegelikku olukorda. Mida vabamad käed me anname, seda mõistlikum see minu hinnangul Eesti haridussüsteemile on. Nagu ma ütlesin, see ei tähenda, et nii ministri kui ka mitme rahvasaadiku tõstatatud küsimusega koolivõrgu kohta, et kas tulevad juurde erakoolid või omavalitsuste koolid muutuvad erakoolideks, me tegelema ei pea. Loomulikult peame! Aga me ei saa kõike ühte patta panna ja arvata siis, et sellest tuleb hea supp. Nii et IRL toetab eelnõu ja toetab ka seda, et me suudaksime ka need punktid paremini sõnastada. Suur tänu!

13:58 Aseesimees Enn Eesmaa
Krista Aru Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel. Palun!

13:59 Krista Aru
Härra juhataja! Proua minister! Head rahvaesindajad! Vabaerakonna fraktsioon toetab esitatud seaduseelnõu. Rõhutan siin ainult ühte suurt küsimust, mis mul tekkis. Kas kogu meie koolivõrk ja haridussüsteem on loobumas ühtluskooli põhimõttest, minnes kaasa ühelt poolt kaasava hariduse ideega ja teiselt poolt haridussüsteemi uuenemisega ja toetades mitmekesisust, mida nõuab aeg, mida nõuab uus elu? Ma olen kindel, vastates ka Priit Sibula küsimusele, et kultuurikomisjon kindlasti arutab nii seda küsimust, kuidas jätkata koolivõrgu korrastamist, kui ka seda, millised on kõige õigemad tegevusloale ja tegevuskulu toetuse saamisele esitatavad tingimused. Aitäh!

14:00 Aseesimees Enn Eesmaa
Aitäh kõigile sõnavõtjaile! Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 520 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määran eelnõu 520 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 2. novembri kell 17.15. Seaduseelnõu 472 me ajapuuduse tõttu täna ei menetle, küll aga teeme seda järgmisel nädalal. Aitäh tänase tööpäeva eest! Kohtumiseni juba esmaspäeval!

Istungi lõpp kell 14.00.